

ที่สุด
แห่งธรรม
ถึงได้ด้วย
ความเคารพ

๒

ธรรมคารวตา

คำนำ

ที่สุดแห่งธรรม ถึงได้ด้วยความเคารพ ๑ ตอน พุทธคารวตา ให้ภาพหลักธรรมที่สำคัญยิ่งในพระพุทธศาสนา คือ “ความเคารพ” อันเป็นเหตุให้เกิดความมั่นคงของชีวิต ของรัฐ และของพระพุทธศาสนา ซึ่งในโลกนี้จักมีใครบ้างที่มีปัญญาเห็นความจริงข้อนี้ ด้วยเพราะต่างล้วนมั่นใจว่า ความมั่นคงของสิ่งเหล่านี้ ย่อมขึ้นกับอำนาจ กองทัพ อำนาจเศรษฐกิจ อำนาจความรู้ เทคโนโลยี จึงมุ่งมั่นสั่งสม อำนาจราชศักดิ์ และแสนยานุภาพอันเกรียงไกรจนแทบจะล้นประเทศ ล้นโลก

หากไม่มีการบังเกิดขึ้นของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ชาวโลกจะ ไม่รู้เลยว่า ความมั่นคงทั้งปวงนั้นขึ้นกับอำนาจความเคารพ และชีวิต จะมั่นคงปลอดภัยที่สุด เมื่อเข้าถึงพระนิพพาน ซึ่งมีอยู่ภายในตัวของเราทุก ๆ คนแล้ว ความทุกข์กายทุกข์ใจ ย่อมมอดมลายหมดสิ้น ไปโดยพลัน มีแต่เอกัณตบรมสุขอันเป็นสุขถาวรยิ่งเป็นอมตนิรันดร์กาล

พระองค์ทรงแสดงให้เห็นว่า การที่ทรงเข้าถึง คือมี ตนส่งไปในพระนิพพานได้ จึงทรงสามารถกำจัดกิเลสให้หมดสิ้นเป็น สมุจเฉตพหุหนได้ และการที่มีตนส่งไปในพระนิพพานได้ ก็เพราะทรง ฝึกพระองค์เองอย่างเอาชีวิตเป็นเดิมพัน ด้วยการสั่งสมบารมี ๓๐ ทัศ มาอย่างยาวนานต่อเนื่องถึง ๒๐ อสงไขยกับแสนมหากัป

บารมีทั้ง ๓๐ ทศนี้เอง ที่ทำให้พระองค์ทรงบรรลุลุทธิธรรมสิ้น
กิเลสอาสวะและवासนาทั้งปวง พร้อมกับทรงคุณธรรมพิเศษทั้งหลาย
ยิ่งกว่าพระปัจเจกพุทธเจ้าและพระสาวกทั้งปวง จนเป็นเหตุให้เหล่า
พระสาวกผู้มีปัญญาต่างต้องเคารพบูชาพระองค์ไว้นือเศียรเกล้า
คุณสมบัติพิเศษนั้นคือ

๑. อธิศีล คือ ศีลที่ยิ่งกว่าศีลของปุถุชน เป็นศีลของพระ
อริยบุคคล ผู้ปราศจากกิเลสอาสวะโดยสิ้นเชิงแล้ว คือ สัมมาวาจา
สัมมากัมมันตะ และสัมมาอาชีวะ อันเป็นศีลในองค์อริยมรรค ๘ ทำ
หน้าที่กำจัดกิเลสอาสวะอันเป็นรากเหง้าแห่งทุจริตทางกายและวาจา
อย่างสิ้นเชิง ทุจริตทางกายและวาจาจึงไม่เกิดขึ้นอีกเลย ศีลจึงบริสุทธิ์
อย่างถาวร เรียกว่า **“อธิศีล”** ซึ่งแตกต่างจากศีลปกติของปุถุชนผู้
เป็นคฤหัสถ์และนักบวชทั้งหลายที่ยังมีกิเลสอาสวะอยู่ จึงบริสุทธิ์ได้
ชั่วคราว เพราะต้องคอยข่มใจ คอยสมาทานอยู่เสมอ

แต่เพราะเหตุที่อธิศีลของพระองค์ทรงบังเกิดขึ้นพร้อมกับ
อรหัตมรรคจิต อันนำคุณวิเศษทั้งปวงมาให้ อีกทั้งอบรมมานาน
กว่าอริยสาวกทั้งปวง อธิศีลของพระพุทธองค์จึงบริสุทธิ์ยิ่งกว่าของ
อริยสาวกทั้งหลาย

๒. ญาณทัสสนะ คือ การเห็นและการรู้ความจริงในสรรพธาตุ
สรรพธรรมอย่างแจ่มแจ้ง แต่เป็นการเห็นด้วยพระสัพพัญญุตญาณ
อันเกิดจากจิตที่บริสุทธิ์ยิ่ง ซึ่งมีเฉพาะพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเท่านั้น

จึงเป็นญาณที่รู้ชัดกิจที่ควรรู้ของญาณทั้งปวง และสิ่งอันยิ่งกว่ากิจที่ญาณเหล่านั้นรู้อีกด้วย เช่น เมื่อญาณทัสสนะ คือพระสัพพัญญุตญาณของพระพุทธองค์ทำหน้าที่รู้วิชา ๓ ทำให้พระองค์ทรงเห็นแจ้งรู้แจ้งในสภาพอันแท้จริงทั่วอนันตจักรวาล ในอริยสัจ ๔ จึงเป็นเหตุให้พระองค์ทรงหลุดพ้นจากกิเลสทั้งปวง เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้เลิศกว่าสัตว์โลกทั้งหลายทั่วอนันตจักรวาล

๓. อธิปัญญา คือ ปัญญา (สัมมาทิฐิ) ในมรรคจิตผลจิต ของพระองค์ผู้สิ้นอาสวะแล้ว เป็นปัญญาที่ทำให้เห็นแจ้งรู้แจ้งแทงตลอดในอริยสัจ ๔ ในสังขารธรรม และสรรพธาตุสรรพธรรมทั้งปวงแทงตลอดความจริงทั้งมวลในอนันตจักรวาล ทำให้พระพุทธองค์ตรัสรู้พระสัมมาสัมโพธิญาณ อันเป็นปัญญายิ่ง ที่ยิ่งกว่าพระปัจเจกพุทธเจ้าทั้งหลายและพระอรหันตสาวกทั้งปวง จึงเป็นเหตุให้เหล่าพุทธสาวกต่างพากันสรรเสริญพระพุทธรองค์ในอธิปัญญานี้ด้วย

๔. ทรงไขปัญหาอริยสัจ ๔ เพราะเหตุที่พระพุทธองค์ทรงอธิปัญญาในเรื่องอริยสัจ ๔ จึงทรงสามารถไขปัญหาอริยสัจ ๔ ให้แก่เหล่าสาวกอย่างชัดแจ้ง ทั้งเรื่องความทุกข์ เหตุแห่งทุกข์ การดับทุกข์ และวิธีดับทุกข์ การแก้ไขปัญหาอริยสัจ ๔ อย่างกระจ่างนี้เอง ที่ทำให้พุทธสาวก สักการะ เคารพ นับถือ บูชา และอาศัยพระองค์อยู่

๕. ทรงสอนวิธีปฏิบัติเพื่อบรรลุอรหัตผล เมื่อพระพุทธองค์ทรงหลุดพ้นแล้วทรงปรารภนาจะให้คนทั้งโลกหลุดพ้นทุกข์ตามด้วย

โดยไม่เลือกที่รักมักที่ชัง พระองค์จึงทรงทุ่มเทเวลาพร่ำสอนพุทธสาวกทั้งหลายด้วยพระมหากรุณาธิคุณอันยิ่งใหญ่ และโดยเหตุที่พระพุทธองค์ทรงมีญาณทัสสนะหมดจดเป็นเลิศ ทำให้สามารถหยั่งรู้อินทรีย์และพื้นฐานนิสัยของสาวกแต่ละท่านได้เป็นอย่างดี กับทั้งสามารถสอนสาวกเป็นอันมากให้ปฏิบัติธรรมตามหมวดธรรมต่าง ๆ ตามจริตอัธยาศัยที่อบรมมาจนบรรลุอรหัตผลตามพระองค์ได้ในที่สุด ซึ่งไม่มีศาสดา หรือผู้รู้ใด ๆ ที่มีมหากรุณาอันยิ่งใหญ่และทำได้เช่นพระองค์เลย

ด้วยอริสัจ ญาณทัสสนะ และอธิปัญญา ประกอบกับพระมหากรุณาธิคุณยิ่งที่มีต่อสัตว์โลกทั้งปวง ทำให้พระองค์เป็นที่เคารพรักของมนุษย์และเทวดาทั้งหลาย แล้วยังจะหาผู้ใดที่ทรงพระคุณยิ่งใหญ่กว่าให้พระองค์เคารพอีกเล่า แต่พระองค์กลับตรัสว่า พระองค์ทรงสักการะเคารพธรรมที่พระองค์ตรัสรู้เสมอมา ถ้าเช่นนั้นแล้ว

๑. แก่นแท้พระธรรมคืออะไรแน่ จึงทรงคุณค่ายิ่งใหญ่ที่ทำให้พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงสักการะเคารพตลอดพระชนม์ นั้นแสดงว่าพระธรรมมีพระคุณอันยิ่งใหญ่มหาศาลเกินพรรณนา เป็นแก่นหลักแห่งความจริงและความดีทั้งปวง ที่จะนำพาชาวโลกไปถึงที่สุดแห่งธรรมได้อย่างแท้จริง

๒. ทำความเคารพอย่างไรจึงจะถูกรธรรม

๓. ทำอย่างไรจึงจะเข้าถึงธรรม

ในวันวาระวันวิสาขบูชา ซึ่งเป็นวันคล้ายวันประสูติ ตรัสรู้ และ
ปรินิพพานของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้เวียนมาถึงอีกครั้งหนึ่งใน
วันที่ ๑๘ พฤษภาคม ๒๕๖๒ กองวิชาการอาศรมบัณฑิต ตระหนักถึง
คุณค่าอันยิ่งใหญ่ของพระธรรมคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่ง
อำนวยประโยชน์อย่างยิ่งแก่มวลมนุษยชาติ จึงจัดพิมพ์หนังสือ **“ที่สุดแห่งธรรมถึงได้ด้วยความเคารพ ๒ ตอน ธัมมคารวตา”** ความเคารพ
ในพระธรรม ซึ่งเป็นเหตุปัจจัยที่จะทำให้พระสัทธรรมดำรงอยู่ได้นาน
และเป็นความเคารพที่สืบเนื่องจากความเคารพในพระพุทธรูปเจ้า มอบ
เป็นธรรมบรรณาการแก่พุทธศาสนิกชน

ท้ายที่สุดนี้ คณะผู้จัดทำขออนุโมทนาบุญและขอบพระคุณผู้
ให้การสนับสนุนจัดพิมพ์ทุกท่าน และขออำนาจคุณพระศรีรัตนตรัย
อำนวยพรให้ท่านทั้งหลายประสบความสำเร็จ ในการ
ประพฤติปฏิบัติธรรมขององค์พระศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าและการ
ทำหน้าที่กัลยาณมิตร เพื่อสร้างสังคมสันติสุขโดยทั่วกันเทอญฯ

คณะผู้จัดทำ
กองวิชาการ อาศรมบัณฑิต
๑๘ พฤษภาคม ๒๕๖๒

สารบัญ

คำนำ	(๕)
☸ คำว่า “ธรรม” คืออะไร	๑
☸ “ธรรม” มีลักษณะและอาณาภาพอย่างไร	๕
☸ เราจะเห็น “โลกุตตรธรรม” ได้อย่างไร	๑๑
☸ เราจะศึกษา “ศาสนธรรม” ได้จากที่ไหน	๑๕
☸ “ธรรม” ทั้ง ๒ นัยนี้มีคุณอย่างไร	๒๓
☸ พระสัทธรรม ๓ คืออะไร	๒๗
☸ เหตุใดเราจึงต้องเคารพพระธรรม	๓๓
☸ สุตยอตแห่งธรรม คือ อริยสัจ ๔	๔๑
☸ แม้พระพุทธองค์ยังทรงเคารพในธรรม	๔๕
☸ พระพุทธองค์ทรงแสดงความเคารพในธรรมอย่างไร	๕๑
☸ เราควรปฏิบัติอย่างไร จึงได้ชื่อว่าเคารพพระธรรม	๖๕
☸ ในสมัยพุทธกาลมีธรรมเนียมการเคารพพระธรรมอย่างไร	๗๗
☸ สรุป	๘๙
☸ บทสันทักย (พระธรรมเทศนาของพระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร) หลวงปู่วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ เรื่อง การวาทิกถา)	๙๕
บรรณานุกรม	๑๑๗
วิธีฝึกสมาธิเบื้องต้น	๑๑๙

คำว่า “ธรรม” คืออะไร

คำว่า **ธรรม** เป็นคำที่มีมาก่อนการเกิดขึ้นของพระพุทธศาสนา กล่าวคือ เป็นคำที่มีมาตั้งแต่ยุคพระเวท ปรากฏในคัมภีร์ที่เก่าแก่ที่สุดในโลกอย่างคัมภีร์ฤคเวท เมื่อราว ๓,๕๐๐ ปีก่อน และเป็นคำที่มีความหมายหลากหลายคำหนึ่งในสังคมอินเดียโบราณ อาทิ **กฎธรรมชาติ** (natural law) **หลักจริยธรรม** (moral order) **หน้าที่ในสังคม** (social duty) **ศาสนา** (religion) เป็นต้น^๑

เมื่อพระพุทธศาสนาบังเกิดขึ้น พระพุทธองค์ได้ทรงนำคำว่า **ธรรม** นี้มาใช้ในพระพุทธศาสนาในความหมายที่หลากหลายเช่นเดียวกัน แต่พระพุทธองค์ทรงอธิบายถึงคำว่า **ธรรม** ในความหมายลุ่มลึกในนัยต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ทรงหมายเอา **โลกุตตรธรรม** ซึ่งหมายถึง

๑. ธรรมชาติด้านบริสุทธิ์ที่ทำให้ปุถุชนคนธรรมดา ก้าวสู่ความเป็นพระอริยบุคคลผู้หมดกิเลสไปตามลำดับ

๒. เป็นสิ่งที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทุก ๆ พระองค์ นับตั้งแต่ในอดีตทรงค้นพบ

^๑ ศึกษาความหมายเพิ่มเติมของคำว่า “ธรรม” (dhamma) ในแง่มุมต่าง ๆ ได้ใน T. W. Rhys Davids and William Stede. The Pali Text Society’s Pali-English Dictionary. (London: Pali Text Society. ๑๙๒๑-๑๙๒๕) หน้า ๓๓๕-๓๓๙ และ Franklin Edgerton. Buddhist Hybrid Sanskrit Grammar and Dictionary Vol. II: Dictionary. (New Haven: Yale University Press. ๑๙๕๓) หน้า ๒๗๖-๒๗๗

๓. ธรรมชาติอันบริสุทธิ์นี้ไม่ได้อยู่ ณ สถานที่ใดสถานที่หนึ่ง ไม่ได้อยู่ที่ดวงจันทร์หรือดวงดาวใด ๆ หากแต่ดำเนินคงอยู่ในตัวของมนุษย์ทุกคน ต่างแต่เพียงว่า เราจะรู้และเข้าถึงได้หรือไม่เท่านั้น

ในคืนวันเพ็ญวิสาขะเมื่อราว ๒,๖๐๐ ปีก่อน พระบรมโพธิสัตว์ ได้ทรงเจริญสมาธิภาวนาบำเพ็ญเพียรทางจิต จนกระทั่งท่านได้ทรงค้นพบและเข้าถึงธรรมชาติอันบริสุทธิ์นี้ เหนือเช่นเดียวกับพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์ก่อน ๆ จึงได้ปฏิญาณพระองค์ว่าเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ดังนั้น **ธรรมในนัยที่ ๑** จึงหมายเอา **โลกุตตรธรรมอันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบรรลु หรือปรมาตถสัจจะ**^๒

ในกาลต่อมา เมื่อพระพุทธร่องค์ทรงประกาศพระศาสนา จึงได้ทรงหยิบยกโลกุตตรธรรมนี้ มาอธิบายให้ผู้ติดตามมาในภายหลังได้เข้าใจถึงคุณลักษณะและคุณวิเศษที่พระองค์ทรงบรรลุ พร้อมทั้งทรงอธิบายถึงหลักการและวิธีการปฏิบัติในแง่มุมต่าง ๆ โดยพระพุทธร่องค์ทรงอาศัยบริบทต่าง ๆ ในสังคมยุคนั้น ทั้งบุคคล สถานที่ ภูมิหลัง เพื่อเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดให้เข้าถึงโลกุตตรธรรมดังกล่าว เรียกว่า **พระธรรม**

ต่อมาเมื่อมีหมู่ภิกษุมากขึ้น ผู้บวชบางส่วนได้ทำข้อผิดพลาดเกิดขึ้นในพระศาสนา พระพุทธร่องค์จึงทรงบัญญัติสิกขาบทขึ้น เพื่อใช้ปรับโทษแก่ภิกษุผู้ล่วงละเมิด ที่เรียกว่า **พระวินัย** เพื่อเป็นบทฝึกกายและวาจาให้เป็นระเบียบเรียบร้อยแยกออกมาจากพระธรรมอีกที

๒ ในอรรถกถาอนัคนสูตรกล่าวถึง สัจจะมี ๒ อย่าง คือ ๑. สมมติสัจจะ คือ ความจริงแบบชาวโลก และ ๒. ปรมัตถสัจจะ คือ ความจริงแท้ มี ๒ อย่าง คือ ๑. สภาวสัจ คือ ความจริงแท้ตามสภาวะ เช่น กุศลธรรม อกุศลธรรม เป็นต้น และ ๒. อริยสัจ คือ ความจริงแท้อันประเสริฐและปรากฏเฉพาะพระอริยเจ้าเท่านั้น ได้แก่ อริยสัจ ๔ (ม.ญ.อ. ๑๗/๓๖๐ แปล.มมร)

แต่เป็นวินัยที่นำไปสู่ธรรมของพระองค์ จึงเรียกรวมว่า **พระธรรมวินัย** และวิวัฒนาการมาเป็น **พระไตรปิฎก** อันประกอบด้วย พระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก และพระอภิธรรมปิฎก ดังนั้น **ธรรมในวินัยที่ ๒** นี้ จึงหมายเอา ศาสนธรรม อันพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสเทศนาสั่งสอนไว้ **ดีแล้ว หรือ สมมติสัจจะ** เพราะเหตุที่ทรงอาศัยบริบทต่าง ๆ ในสังคม ในการเทศนาสั่งสอน^๓

สรุปความว่า แม้คำว่า ธรรม จะมีการใช้ในความหมายที่หลากหลาย แต่ในพระพุทธศาสนาท่านหมายเอา ๒ นัย ได้แก่ นัยที่ ๑ โลกุตตรธรรม หรือ ปรมัตถสัจจะ และนัยที่ ๒ ศาสนธรรม หรือ สมมติสัจจะ ซึ่งทั้ง ๒ ล้วนเป็นสิ่งที่ชาวพุทธควรระลึกนึกถึงเป็นสรณะและดำรงคงไว้ด้วยความเคารพ

ธรรมะ ที่พระพุทธองค์ทรงรู้อย่าง มีมากมาย แต่มิได้บอก เพราะไม่ได้เป็นไปเพื่อ “การตรัสรู้” เปรียบดัง “ใบไม้บนต้นประดู่”

ศาสนาธรรม

ศาสนาธรรม หรือ เทศนาธรรม คือ คำสั่งสอน ที่เป็นเบื้องต้นของพรหมจรรย์ และเพื่อการตรัสรู้ เปรียบดัง “ใบไม้ในกำมือ”

๓ ดูอ้างอิงเชิงอรรถที่ ๒

“ธรรม” มีลักษณะ และอนุภาพอย่างไร

เมื่อกล่าวถึงลักษณะและอนุภาพของ ธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในนัยที่ ๑ คือ โลกุตตรธรรม หรือ ปรมัตถสัจจะ ที่ได้กล่าวไว้แล้วในข้างต้น คงยากที่จะพรรณนาให้หมดสิ้นได้ หากแต่พอจะกล่าวโดยสรุปได้ดังนี้

๑. เป็นธรรมชาติบริสุทธิ์ ลึกซึ้ง สงบ ประณีต มียุ่จริงใน
ตัวทุก ๆ คน แต่รู้เห็นได้ยาก ไม่ใช่วิสัยของการคิด ดังที่พระพุทธองค์
ทรงดำริไว้ว่า

“ธรรมนี้ เป็นความจริงที่ลึกซึ้ง เห็นได้ยาก
รู้ตามได้ยาก สงบ ประณีต ไม่เป็นวิสัยแห่งตรรกะ (ไม่สามารถ
คิดได้ด้วยการใช้เหตุผล) ละเอียด บัณฑิตจึงจะรู้ได้ สำหรับหมู่
ประชาชนผู้ร้นรมย์ด้วยอาลัย (กามคุณ ๕) ยินดีในอาลัย
เพลิดเพลินในอาลัย ย่อมเห็นได้ยาก” ๔

เพราะเหตุที่ ธรรม คือ ธรรมชาติด้านบริสุทธิ์นี้มีคุณวิเศษ ที่
ทำให้พระพุทธองค์ตรัสรู้พระสัมมาสัมโพธิญาณ เป็นพระสัมมา
สัมพุทธเจ้า และบรรลุสุุปาภิเสสนิพพาน คือ ดับกิเลสแต่ยังมีเบญจขันธ์
เหลือ (ยังมีชีวิตอยู่) นี้เอง พระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงทรงยกย่องธรรม
เป็นอย่างยิ่ง ดังที่ตรัสกับพระวักกิลีผู้อาพาที่ประสงค์จะเข้าเฝ้า
พระองค์ แต่ไม่มีกำลังพอที่จะเข้าเฝ้าว่า

๔ วิมทา. ๔/๗/๑๑ (แปล.มจร)

“วักกलि ร่างกายอันเปื่อยเน่าที่เธอเห็นนี้ จะมีประโยชน์อะไร ดูก่อนวักกलि ผู้ใดแลเห็นธรรม ผู้นั้นชื่อว่า ย่อมเห็นเรา ผู้ใดเห็นเรา ผู้นั้นชื่อว่าย่อมเห็นธรรม วักกलि เป็นความจริง บุคคลเห็นธรรมก็ย่อมเห็นเรา บุคคลเห็นเรา ก็ย่อมเห็นธรรม”^๕

จากพระพุทธดำรัสนี้ ย่อมเห็นได้ว่า ธรรม หมายถึง ธรรมชาติ บริสุทธิ์อยู่ในพระวรกาย ซึ่งจะต้องเน่าเปื่อยไปเมื่อทรงดับขันธปรินิพพานแล้ว แต่ธรรม นั้นจะเป็นอมตะอยู่ตลอดไป ด้วยเหตุนี้จึงทรงชี้แนะพระวักกलिให้บำเพ็ญเพียรเพื่อให้เกิดญาณทัสสนะไว้เป็นเครื่องมือสำหรับเห็นธรรมอันเป็นอมตะนี้

อนึ่ง ธรรม อันเป็นธรรมชาติบริสุทธินี้ ที่อยู่ในพระวรกาย ยาววา หนาคืบ กว้างศอก มีสัญญา (ความจำ) และมีใจครองนี้เอง ซึ่งเป็นแหล่งความรู้แจ้ง (วิชา) ตลอดจนสังขธรรมทั้งปวง มีอริยสัจ ๔ เป็นสำคัญ ดังที่ตรัสไว้ใน โรหิตัสสสูตร ว่า

“เราบัญญัติโลก (ทุกขอริยสัจ) ความเกิดแห่งโลก (สมุทัยอริยสัจ) ความดับแห่งโลก (นิโรธอริยสัจ) และ ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับแห่งโลก (นิโรธคามินีปฏิปทาอริยสัจ) ในร่างกายที่มีประมาณวาหนึ่ง มีสัญญา มีใจนี้เอง”^๖

๕ ส.บ. ๑๗/๘๗/๑๕๙ (แปล.มจร)

๖ ส.ส. ๑๕/๑๐๗/๑๑๙ (แปล.มจร)

๒. ทุกคนสามารถเห็นและเข้าถึงธรรมชาตบริสุทธินี้ได้เหมือนกันหมด (สนทญฺฐิโก) โดยไม่มียกเว้นว่าผู้นั้นจะเป็นเชื้อชาติเผ่าพันธุ์ใด เพศใด วัยใด นับถือศาสนาใด หรือไม่นับถือศาสนาใด ๆ ทั้งสิ้น หากมีศรัทธามาศึกษาและปฏิบัติอย่างจริงจังและถูกวิธีเมื่อใด ก็เข้าถึงธรรมนี้ได้เมื่อนั้น (อกาลิโก) และเป็นสิ่งที่รู้ได้เฉพาะตน (ปัจจุตตํ เวทิตพฺโพ วิญญูหิ)

๓. เมื่อเข้าถึงธรรมนี้แล้ว ย่อมมีความรัก ความเมตตาปรารถนาให้ผู้อื่นเข้าถึงเหมือนกับตน (เอหิพสุสสิโก) จะทำให้รักเพื่อนร่วมโลกโดยทั่วหน้ากัน

๔. เมื่อเข้าถึงแล้ว ธรรมนี้จะมีอำนาจในการกำจัดกิเลสที่นอนเนื่องอยู่ในใจของมนุษย์ผู้นั้นโดยเฉพาะ ให้หมดสิ้นได้โดยลำดับและโดยเด็ดขาด บรรลุความหลุดพ้น คือพระนิพพาน ประสพแต่ความสุขอันเป็นอมตะ โดยไม่มีความทุกข์ใด ๆ มาแผ้วพานใจอีกเลย ดังที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสไว้ใน รตนสูตร ว่า

“ธรรมนี้เป็นรัตนะ ประณีต ไม่มีรัตนะใด ๆ เสมอ
มีอานุภาพกำจัดกิเลส กำจัดราคะได้ เป็นอมตะ” ^๗

ขณะเดียวกันก็เปลี่ยนสถานภาพตนเองจากปุถุชนผู้มีกิเลสหนาปัญญาหยาบ มาเป็นพระอริยบุคคลระดับสูงสุด พ้นจากอำนาจของพญามารและภัยทั้งปวงในวัฏสงสาร เป็นบุคคลพ้นโลก เมื่อละโลกไปแล้ว ก็ไม่ต้องกลับมาเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในสังสารวัฏอีกต่อไปโดยสิ้นเชิง ดังเช่น พระสัมมาสัมพุทธเจ้าและเหล่าพระอรหันตสาวกทั้งปวง

๗ พุ.พ. ๒๕/๔/๑๐ (แปล.มจร)

ดังนั้น ลักษณะและอานุภาพของ ธรรม จึงเป็นธรรมชาติบริสุทธิ์ที่ทำให้ผู้ปฏิบัติจริงตามคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ (นัยที่ ๒ ศาสนธรรม หรือ สมมติสัจจะ) มีความสุขในปัจจุบัน แม้ละโลกไปแล้ว ย่อมไม่ตกไปสู่ทุกข์ในอบาย อีกทั้งยังทำให้ไปสู่สุคติโลกสวรรค์ และเมื่อปฏิบัติจนถึงที่สุดแล้ว ย่อมทำให้บรรลุมรรค ผล และนิพพาน (นัยที่ ๑ โลกุตตรธรรม หรือ ปรมัตถสัจจะ) ตามอย่างพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ในที่สุด

“

ธรรม เป็นธรรมชาติบริสุทธิ์
มีอำนาจทำให้ผู้ปฏิบัติตามธรรม
มีความสุขในปัจจุบัน แม้ละโลกไปแล้ว
ย่อมไม่ตกไปสู่อบาย เมื่อปฏิบัติจนถึงที่สุด
ย่อมได้บรรลุมรรค ผล และนิพพาน

”

เราจะเห็น “โลกุตตรธรรม” ได้อย่างไร

ในพระพุทธศาสนาแบ่งความรู้ความเข้าใจ หรือเรียกว่า ปัญญา ออกเป็น ๓ ระดับ คือ

๑. สุตมยปัญญา หมายถึง ปัญญาอันเกิดจากการศึกษาค้นคว้า การรับฟังข้อมูลข่าวสารด้วยวิธีการต่าง ๆ แล้วเก็บเป็นข้อมูลสะสมไว้ ใครที่มีข้อมูลมาก ก็มีความรู้ความเข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ ได้มาก หรืออาจจะเรียกว่า มีปัญญามากก็ไม่ผิด

๒. จินตามยปัญญา หมายถึง ปัญญาอันเกิดจากการคิดพิจารณาหาเหตุผล ดังที่พระพุทธองค์ทรงเรียกว่า วิสัยแห่งตรรกะ

๓. ภาวนามยปัญญา หมายถึง ปัญญาอันเกิดจากการเจริญสมาธิภาวนา จนกระทั่งใจรวมเป็นหนึ่งนิ่งสนิทอยู่ ณ ที่ตั้งถาวรของใจ ในกายยาววา หนาคืบ กว้างศอก อย่างต่อเนื่องเป็นเวลานานมากตามที่ต้องการ ก่อให้เกิดพลังและความสว่างโพลาราวตะวันเที่ยงหลายร้อยดวงมาประชุมรวมกัน ณ ที่ตั้งของใจตรงศูนย์กลางกาย ความสว่างโพล (อาโลกะ) นี้เองที่เอื้อให้ผู้เจริญภาวนาเห็นแจ้งรู้แจ้งในสัจธรรมต่าง ๆ ละเอียดลึกซึ่งไปตามลำดับแห่งปริมาณความสว่างในใจของตน ความเห็นแจ้งรู้แจ้งนี้ในพระพุทธศาสนาเรียกว่า ญาณทัสสนะ

ผู้บำเพ็ญภาวนาที่มีประสบการณ์สูง มีทักษะมาก ความสว่าง
โพลงของดวงจิตก็ทวีมากขึ้น อันเป็นเหตุให้มีญาณทัศนะกว้าง
ไกล ละเอียด ประณีตยิ่งขึ้น ดังนั้น เมื่อถามว่า เราจะเห็นโลกุตตร
ธรรมได้อย่างไร คำตอบก็คือ เห็นได้ด้วยญาณทัศนะ อันเกิดจาก
การเจริญสมาธิภาวนานั่นเอง^๘

ผู้บำเพ็ญภาวนาที่มีญาณทัศนะสามารถเห็นแจ้งรู้แจ้งความ
จริงตามธรรมชาติแล้ว ย่อมเกิดปัญญาเข้าใจโดยไม่ต้องคิดหาเหตุผล
จึงเกิดความเชื่อมั่นอย่างสนิทใจ ไร้ข้อกังขา เฉกเช่นผู้ที่เห็นดวงอาทิตย์
ก็รู้ว่าเป็นดวงอาทิตย์ ไม่สงสัยว่าจะเป็นดวงจันทร์ หรือดวงดาว แล้ว
พยายามปรับปรุงตนให้ประพฤติปฏิบัติอย่างถูกต้องตามทำนองคลอง
ธรรมอยู่เป็นนิจ เช่น ผู้มีญาณทัศนะที่ได้เห็นได้ว่า นรก สวรรค์นั้น
มีอยู่จริง ได้เห็นว่า สัตว์ที่ต้องรับโทษทัณฑ์อย่างสุดแสนทรมานอยู่ใน
นรก ก็เพราะทำผิดศีลเป็นอาจิณ หรือได้เห็นว่า เทวดาที่กำลังเสวย
สุขอยู่บนสวรรค์ชั้นต่าง ๆ ก็เพราะบุญบารมีที่ตนเคยสั่งสมมาตั้งแต่
ครั้งเกิดเป็นคนอยู่ในมนุษยโลก ผู้มีญาณทัศนะเห็นแจ้งรู้แจ้งเช่นนี้
นอกจากจะประคองตนไม่ให้พลัดออกไปนอกเส้นทางแห่งการสร้าง
บุญกุศลแล้ว ยังจะมีวิริยอุตสาหะชวนชวนยอ برمตนให้มีญาณทัศนะ
กว้างไกลยิ่ง ๆ ขึ้นอีก เพื่อจะได้เห็นสังขธรรมต่าง ๆ เพิ่มขึ้น เพราะ
ตระหนักดีว่า ยิ่งเห็นสังขธรรมมากเท่าใด ใจตนก็บริสุทธิ์ผุดผ่องมาก
ขึ้นเท่านั้น ยิ่งได้เห็นอริยสัจ ๔ ด้วยแล้ว ก็จะทำกิเลสให้หลุดล่อนออก
จากใจ ดังเช่น พระสัมมาสัมพุทธเจ้า

^๘ สามารถศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับ ญาณทัศนะ ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ใน พระเผด็จ ทตตชีโว. ที่สุดแห่งธรรมถึงได้ด้วยความเคารพ ๑ ตอน พุทธคารวตา. (ปทุมธานี: กองวิชาการ อาศรมบัณฑิต มูลนิธิธรรมกาย. ๒๕๖๑) หน้า ๙๓-๑๐๐

ในวันตรัสรู้ ระหว่างที่พระองค์ทรงบำเพ็ญเพียร เมื่อทรงเห็น
แจ้รุ้งแจ้รอบ ๓ มีอาการ ๑๒ (ติปิฏกฏี ทวาทสาการ) ในอริยสัจ ๔^๙
กิเลสที่แฝงอยู่ในพระทัยของพระองค์ก็สงบระงับไปได้ส่วนหนึ่ง และ
เมื่อบรรลุลุธรรมไปโดยลำดับจนกระทั่งรอบ ๓ มีอาการ ๑๒ ในอริยสัจ ๔
มีความบริสุทธิ์หมดจด กิเลสในพระทัยก็อันตรธานไปหมดสิ้น เข้าถึง
ความหลุดพ้น ที่เรียกว่า วิมุตติ เมื่อทรงหลุดพ้นแล้วก็ทรงเห็นว่า ทรง
หลุดพ้นแล้ว ที่เรียกว่า วิมุตติญาณทัสสนะ จึงได้ทรงปฏิญาณเป็น
พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ในที่สุด

ดังนั้น ธรรมในระดับโลกุตตรธรรมหรือปรมัตถธรรมนี้ จึง
เห็นได้ด้วยญาณทัสสนะอันเกิดจากสมาธิภาวนานั่นเอง

แต่ทว่า ในระหว่างที่เรายังอยู่ในขั้นตอนของการฝึกฝนอบรม
ตนเอง เพื่อให้บรรลุธรรมในระดับของโลกุตตรธรรมดังกล่าว บางท่าน
สามารถบรรลุธรรมหมดกิเลสได้ในปัจจุบันชาติ บางท่านต้องอาศัย
เวลาข้ามภพข้ามชาติ ดังนั้น นอกจากการเจริญสมาธิภาวนาดังกล่าว
แล้ว การศึกษาและปฏิบัติตามธรรมที่พระพุทธองค์นำมาเทศนาสั่ง
สอน ที่เรียกว่า ศาสนธรรม นั้น จึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อน
ไปกว่ากัน

^๙ วิ.มหา. ๔/๑๖/๒๓-๒๔ (แปล.มจร) และ ส.ม. ๑๙/๑๐๘๑/๕๙๔-๕๙๕ (แปล.มจร)

เราจะศึกษา “ศาสนธรรม” ได้จากที่ใด

ศาสนธรรม คือ คำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยที่พระพุทธรองค์ทรงนำเอาโลกุตตรธรรม ที่พระองค์ทรงเข้าถึงมาเทศนาสั่งสอนเวไนยสัตว์ในแ่งมต่าง ๆ โดยได้ทรงอาศัยบริบทต่าง ๆ ในสังคมยุคนั้น ทั้งบุคคล สถานที่ ภูมิหลัง เพื่อเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดให้เข้าถึงโลกุตตรธรรมดังกล่าว ดังนั้น ศาสนธรรม จึงอาจกล่าวได้ว่าเป็นสมมติสังขะ ที่มีโลกุตตรธรรมเป็นแก่น

ศาสนธรรม ในเบื้องต้นคือ พระธรรม อันพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ดีแล้ว เกิดขึ้นครั้งแรกเมื่อพระพุทธรองค์ทรงประกาศพระธรรมจักร ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน แขวงเมืองพาราณสี พระธรรมจักรนั้น ได้แก่ อริยสัจ ๔ มรรคมงคล ๘ การประกาศศาสนธรรมครั้งแรกนี้มีผลให้บังเกิดพระสาวกรูปแรกคือ พระอัญญาโกณฑัญญะ นอกจากนี้ ยังมีพรหมอีก ๑๘ โกฏิ ที่บรรลุธรรมตามไปด้วย ระยะเวลาต่อมาของการประกาศศาสนธรรม ได้มีผู้ออกบวชเป็นพระภิกษุสงฆ์จำนวนมาก ผู้ออกบวชที่มีปัญญาน้อย มักก่อความผิดพลาดให้เกิดขึ้นในพระศาสนามากมาย พระองค์จึงทรงบัญญัติสิกขาบทเพื่อปรับโทษแก่ภิกษุผู้ล่วงละเมิด และยังใช้เพื่อควบคุมกาย วาจา และเป็นระเบียบปฏิบัติที่จะน้อมนำใจเข้าสู่พระธรรมโดยเฉพาะ ส่วนเพิ่มเติมที่พระองค์ทรงบัญญัติเพื่อใช้ควบคุมกายวาจาให้เรียบร้อยนี้ เรียกว่าพระวินัย คำสอนในระยะนี้จึงเรียกรวม ๆ ว่า พระธรรมวินัย

หลังจากพุทธปรินิพพานแล้ว พระพุทธสาวกทั้งหลายได้ร่วมมือกันทำสังคายนา คือ รวบรวมศาสนธรรมที่พระพุทธองค์ทรงแสดงแล้วตลอด ๔๕ พรรษา แห่งการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งในยุคแรกนั้น เป็นรูปแบบของการทรงจำด้วยวาจาที่เรียกว่า **มุขปาฐะ** และในกาลต่อมาได้มีการทำสังคายนาอีกหลายครั้ง ด้วยเหตุต่าง ๆ และมีการจัดระเบียบให้เป็นหมวดหมู่ รวมถึงการจารึกไว้เป็นตัวอักษร โดยแบ่งเป็นหมวดใหญ่ ๓ หมวด หรือ ๓ คัมภีร์ เรียกว่า **พระไตรปิฎก** ซึ่งประกอบด้วย **พระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก และพระอภิธรรมปิฎก** ซึ่งเมื่อนับเป็นจำนวนพระธรรมได้ ๘๔,๐๐๐ พระธรรมชั้นนี้

๑. พระวินัยปิฎก เป็นประมวลพุทธพจน์ หมวดพระวินัย หรือศีลอันเป็นพุทธบัญญัติเกี่ยวกับความประพฤติ ความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียม และการประกอบกิจการต่าง ๆ ของภิกษุ และภิกษุณี มีจำนวน ๒๑,๐๐๐ พระธรรมชั้นนี้

พระวินัยปิฎกนี้ ท่านเรียกว่า **อาณาเทศนา การเทศนาโดยอำนาจบังคับบัญชา** เพราะเป็นปิฎกที่พระผู้มีพระภาคเจ้าผู้ควรออกคำสั่งทรงแสดงแล้วโดยความเป็นเทศนาที่มากไปด้วยคำสั่ง และเรียกว่า **ยลาปราชสสนา การสั่งสอนตามความผิด** เพราะว่าพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสั่งสอนเหล่าผู้มีความผิดมากมายตามความผิดนั้น ๆ ไว้ในปิฎกนี้เป็นบทฝึกกายและวาจาอย่างมากมายที่ต้องศึกษาให้ยิ่งขึ้นไป ตรัสไว้โดยเฉพาะในวินัยปิฎกนี้ เพื่อให้เกิดความสำรวมระวัง

วัตถุประสงค์ของการศึกษาพระวินัยปิฎก ก็เพื่อการละกิเลสอย่างหยาบ ซึ่งเป็นการละกิเลสชั่วคราว เพราะศีลเป็นเครื่องมือปราบปรามต่อกิเลสอย่างหยาบ การศึกษาและปฏิบัติตามพระวินัยย่อมได้อานิสงส์ ๕ ประการ^{๑๐} คือ

- ๑) กองศีลของตน ย่อมเป็นของอันบุคคลนั้น ค้ำครองรักษาไว้ดีแล้ว
- ๒) ย่อมเป็นที่พึงพิงของเหล่ากุลบุตร ผู้ถูกความสงสัยครอบงำ
- ๓) ย่อมเป็นผู้กล้าพูดในท่ามกลางสงฆ์
- ๔) ย่อมข่มขี่พวกข้าศึกได้ด้วยดี โดยสหธรรม
- ๕) ย่อมเป็นผู้ปฏิบัติ เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัทธรรม

นอกจากนี้ **พระวินัยเป็นมูลของกุศลธรรม** พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้แล้ว บุคคลผู้ทรงวินัยนั้นแล ชื่อว่า เป็นทายาทแห่งกุศลธรรมเหล่านั้น เพราะธรรมเหล่านั้น มีวินัยเป็นมูล ดังที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ว่า

- **วินัย** ย่อมมีเพื่อประโยชน์แก่**สังวร** (ความสำรวมระวัง)
- **สังวร** ย่อมมีเพื่อประโยชน์แก่**อวิปปฏิสาร** (ความไม่เดือดร้อน)
- **อวิปปฏิสาร** ย่อมมีเพื่อประโยชน์แก่**ความปราโมทย์** (ปีติอย่างอ่อน)
- **ความปราโมทย์** ย่อมมีเพื่อประโยชน์แก่**ปีติ** (ความอิ่มใจ)
- **ปีติ** ย่อมมีเพื่อประโยชน์แก่**ปัสสัทธิ** (ความสงบกายและจิต)

๑๐ วิ.ป. ๑๐/๔๘๖/๔๙๘-๔๙๙ (แปล.มมร)

- **บัสสัทธิ** ย่อมมีเพื่อประโยชน์แก่**ความสุข** (ความสบายกาย และจิต)
- **ความสุข** ย่อมมีเพื่อประโยชน์แก่**สมาธิ** (ความตั้งใจมั่น)
- **สมาธิ** ย่อมมีเพื่อประโยชน์แก่**ยถาภูตญาณทัสสนะ** (ความรู้เห็นไปตามความเป็นจริง)
- **ยถาภูตญาณทัสสนะ** ย่อมมีเพื่อประโยชน์แก่นิ**พพิทา** (ความเบื่อหน่าย)
- **นิพพิทา** ย่อมมีเพื่อประโยชน์แก่**วิราคะ** (ความล้ารอกกิเลส)
- **วิราคะ** ย่อมมีเพื่อประโยชน์แก่**วิมุตติ** (ความหลุดพ้น)
- **วิมุตติ** ย่อมมีเพื่อประโยชน์แก่**วิมุตติญาณทัสสนะ** (ญาณรู้เห็นว่าหลุดพ้น)
- **วิมุตติญาณทัสสนะ** ย่อมมีเพื่อประโยชน์แก่นุ**ปาทา** **ปรินิพพาน** (ความดับสนิทหาเชื้อมิได้)^{๑๑}

๒. พระสูตรตันตปิฎก เป็นประมวลพุทธพจน์ที่ตรัสแสดงให้เหมาะสมกับบุคคล เหตุการณ์ โอกาส เรื่องเล่า เรื่องราวทั้งหลายที่เป็นชั้นเดิมในพระพุทธศาสนาหรือในสมัยที่พระพุทธองค์ยังทรงมีพระชนม์ชีพอยู่ รวมถึงภาษิต ประวัติต่าง ๆ ของพระอรหันตสาวก และชาดก มีจำนวน ๒๑,๐๐๐ พระธรรมขันธ์

พระสูตรตันตปิฎก ท่านเรียกว่า ไวยาหารเทศนา การเทศนาโดยบัญญัติ เพราะเป็นปิฎกที่พระผู้มีพระภาคเจ้าผู้ทรงฉลาดในเชิงสอน ทรงแสดงแล้วโดยความเป็นเทศนาที่มากไปด้วยคำสอน ไม่ใช่คำสั่ง

๑๑ อจ.ทสก. ๒๔/๑/๑-๓ (แปล.มจร)

เหมือนอย่างพระวินัยปิฎกท่านเรียกว่า **ยถาอนุโลมศาสตร์** การสั่งสอนอนุโลมตามอัธยาศัยของเวไนยสัตว์ เพราะว่าสัตว์ทั้งหลายผู้มีอัธยาศัยอนุสัย จริยา และวิมุตติ แตกต่างกันไปใช้น้อย พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสั่งสอนแล้วในปิฎกนี้ตามอนุโลม และเป็นบทฝึกที่มุ่งขัดเกลาจิตใจให้สงบระงับโดยเฉพาะ อีกทั้งยังเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตเพื่อให้บรรลุมรรค ผล และนิพพานในที่สุดอีกด้วย

๓. พระอภิธรรมปิฎก ประมวลพุทธพจน์หมวดพระอภิธรรม คือหลักธรรมซึ่งว่าด้วยความจริงตามธรรมชาติ ที่ทรงสภาวะลักษณะของตนไว้ ไม่เกี่ยวกับบุคคลหรือเหตุการณ์ มีจำนวน ๔๒,๐๐๐ พระธรรมขันธ์

พระอภิธรรมปิฎกนี้ เป็นปิฎกที่อธิบายขยายความ โดยการหยิบยกเอาหมวดธรรมในเรื่องของ นามและรูป มีอรรถาธิบายโดยพิสดาร ปิฎกนี้ท่านจึงเรียกชื่ออีกอย่างหนึ่งว่า นามรูปปริจเฉทกถา คำบรรยายการกำหนดนามและรูป ซึ่งเป็นปฏิบัติต่อกิเลสมีรากะเป็นต้น

ศาสนธรรม หรือ พระไตรปิฎก นี้ แต่ละปิฎกล้วนมีคัมภีรภาพ คือความลึกซึ้ง ๔ ประการ คือ ลึกซึ้ง โดยธรรม โดยอรรถ โดยเทศนา และโดยปฏิเวธ อันผู้มีปัญญาน้อยทั้งหลาย ซึ่งมีได้สั่งสมกุศลสมภารไว้ หยั่งรู้ได้ยาก และฟังไม่ได้ เหมือนมหาสมุทร สัตว์เล็กทั้งหลาย มีกระต่าย เป็นต้น หยั่งเท่าไม่ถึง หาที่ฟังไม่ได้ การศึกษาพระธรรม คือ พระไตรปิฎกจึงต้องสั่งสมบุญบารมี และปฏิบัติธรรม

ควบคู่กันไปจนเกิดผลกับจิตใจไปด้วย จึงจะเข้าใจธรรมได้อย่างลึกซึ้งตามบารมีที่สั่งสม ส่วนผู้ที่ศึกษาพระไตรปิฎกจนแตกฉานแต่ไม่มีศรัทธา อันเป็นมูลให้เกิดสัมมาทิฐิ แม้มีปัญหาในการทรงจำธรรมแต่ไม่มีศรัทธาในการตรัสรู้ธรรมของพระผู้มีพระภาคเจ้า ไม่มีความเห็นถูกในบุญกุศล จึงไม่สั่งสมกุศลมีทาน ศีล ภาวนา เป็นต้น การศึกษาและการแสดงธรรมของบุคคลประเภทนี้ มีแต่จะพาตนให้ทุกข์และพาผู้อื่นให้ได้รับทุกข์ไปด้วย การศึกษาของเขาจึงเปรียบด้วยการจับงูพิษเอาไว้สำหรับขบกัดตนเอง

บุคคลใดก็ตามที่ตั้งใจศึกษาศาสนธรรมหมวดต่าง ๆ จนเกิดความรู้ความเข้าใจอย่างถูกต้อง แล้วยึดเป็นหลักปฏิบัติในชีวิตด้วยศรัทธามั่นไม่คลอนแคลน ไม่สงสัย ย่อมมีโอกาสมรรลุญาณทัสสนะ เห็นแจ้งรู้แจ้งสัจธรรมต่าง ๆ ไปตามลำดับ ๆ ด้วยตนเอง สามารถขัดเกลากิเลสในใจตนให้เหลือน้อยลง ๆ ไปตามลำดับ จนกระทั่งเห็นแจ้งรู้แจ้งอริยสัจ ๔ ครบ ๓ รอบ โดยอาการ ๑๒ นั่นคือ สามารถกำจัดอาสวกิเลสในจิตใจตนได้โดยเด็ดขาด บรรลุมรรค ผล และนิพพาน อันเป็นเป้าหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา สามารถบำเพ็ญตนเป็นกัลยาณมิตรที่สมบูรณ์แบบให้แก่ชาวโลกได้อย่างกว้างขวาง

“

บุคคลที่ตั้งใจศึกษาศาสนาธรรม
จนเกิดความเข้าใจอย่างถูกต้อง
ยึดถือปฏิบัติด้วยศรัทธามั่นไม่คลอนแคลน
ย่อมมีโอกาสนับรลบุญอันที่สสนะ
เห็นแจ้งรู้แจ้งสัจธรรมต่าง ๆ ไปตามลำดับ

”

“ธรรม” ทั้ง ๒ นัยนี้มีคุณอย่างไร

ธรรม ทั้ง ๒ นัย คือ โลกุตตรธรรมและศาสนธรรม มีคุณสมบัติ และคุณประโยชน์อันพิเศษที่เรียกว่า **พระธรรมคุณ** ดังนี้

๑. พระธรรม ที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเลือกสรรมาตรัส แสดงไว้ดีแล้ว ดังพระบาลีว่า สวากขาโต ภควตา ธมโม จัดเป็น ศาสนธรรม ซึ่งเหมาะสมสำหรับชาวโลก ที่จะยึดเป็นหลักปฏิบัติเพื่อ เข้าถึงโลกุตตรธรรม

๒. พระธรรม สามารถเห็นชัดได้เฉพาะตน ไม่สามารถชี้ให้ผู้ อื่นดูได้ ดังพระบาลีว่า สนทิกฺขิโก หมายความว่า ผู้บรรลุธรรมเท่านั้น ที่สามารถเห็นธรรม ซึ่งเป็นธรรมชาติบริสุทธิ์ ว่าก่อให้เกิดการรู้ยิ่งเห็น จริงในสรรพสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างไร สามารถขจัดกิเลสได้อย่างไร และ ภาวะที่บรรลุความหลุดพ้นนั้นมีลักษณะอย่างไร

๓. บุคคลที่ตั้งใจปฏิบัติตามศาสนธรรมด้วยความรอบคอบ จริงจัง และ จริงใจ ชนิดใช้ชีวิตเป็นเดิมพันแล้ว ย่อมจะสามารถเข้า ถึงธรรมอันบริสุทธิ์ดังกล่าวได้อย่างเที่ยงแท้แน่นอน ไม่ว่าจะ เป็น กาลสมัยใด คือ สมัยอดีตครั้งพุทธกาล สมัยปัจจุบัน หรือในอนาคต อีกทั้งแสนกล้านปี้ก็ตาม ทั้งนี้เพราะการเข้าถึงสัจธรรม ไม่ถูกจำกัด ด้วยกาลเวลา ดังพระบาลีว่า อกาลิโก

๔. ผู้เข้าถึงธรรมเข้าถึงศาสนธรรมอันบริสุทธิ์นี้แล้ว ย่อมรู้รสแห่งธรรมว่าประเสริฐอย่างหาสิ่งใดเปรียบมิได้ ย่อมปรารถนาให้ผู้ที่ยังไม่มีประสบการณ์ ได้รู้รสแห่งอริยสัจธรรมเช่นเดียวกับตน จึงอดไม่ได้ที่จะเชิญชวนมิตรสหายทั้งหลาย เข้ามาพิสูจน์ดูบ้าง ดังพระบาลีว่า **เอหิปสฺสโก**

๕. ผู้เข้าถึงธรรมเข้าถึงศาสนธรรมอันบริสุทธิ์นี้แล้ว ย่อมเคารพธรรมยิ่งขึ้น ด้วยการใส่ใจปฏิบัติตามศาสนธรรมต่อไปอีก โดยไม่มีการเบื่อหน่ายและ**น้อมเอาปฏิเวธธรรมที่ตนบรรลุนั้นเข้ามาไว้ในใจอยู่เป็นนิจ** ดังพระบาลีว่า **โอบนยโก** ทำนองเดียวกับพระพุทธองค์ แม้หลังจากตรัสรู้แล้ว ก็ยังทรงบำเพ็ญจริยาวัตรตามศาสนธรรมอยู่เสมอ ทั้งนี้เพื่อความอยู่เป็นสุขของพระองค์เอง และเพื่อเป็นต้นแบบแก่พุทธบริษัทให้เกิดแรงบันดาลใจที่จะทุ่มชีวิตปฏิบัติตามศาสนธรรมตลอดไป เหมือนกับพระองค์

๖. วิญญูชนหรือบัณฑิตผู้สามารถเข้าถึงธรรม อันเป็นธรรมชาติบริสุทธิ์ในตัวได้อย่างมั่นคงถาวรแล้ว **ย่อมรู้ได้เฉพาะตนว่า ธรรมนั้นมีคุณพิเศษอย่างไร** จะสามารถช่วยให้ตนหลุดพ้นจากภัยในวัฏสงสาร คือ บรรลุพระนิพพานนี้ได้อย่างไร ดังพระบาลีว่า **ปจฺจตฺตํ เวทิตพฺโพ วิญญูหิ**

“

พระธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้า

ตรัสไว้ดีแล้ว

สามารถเห็นได้เฉพาะตน

การเข้าถึงไม่ถูกจำกัดด้วยกาลเวลา

ควรเข้ามาพิสูจน์ ควรน้อมเข้ามาในตัว

วิญญูชนหรือบัณฑิตจะพึงรู้ได้

”

พระสัทธรรม ๓ คืออะไร

พระสัทธรรม ๓ หมายถึง ศาสนธรรมทั้ง ๘๔,๐๐๐ พระธรรมชั้นร์ ซึ่งมีการจำแนกออกเป็น ๓ ภาค คือ ภาคทฤษฎี ภาคปฏิบัติ และภาคสัมฤทธิ์ผลของการปฏิบัติ ดังนี้

๑. ภาคทฤษฎี มีคำศัพท์ทางศาสนาว่า **ปริยัติสัทธรรม** ได้แก่ ศาสนธรรม จำนวน ๘๔,๐๐๐ พระธรรมชั้นร์ ดังกล่าวแล้ว เป็นสิ่งที่พุทธสาวกจะต้องศึกษาให้เกิดความเข้าใจอย่างถูกต้องลึกซึ้ง มิฉะนั้นก็จะไม่รู้หลักหรือแก่นของพระศาสนา ไม่สามารถนำศาสนาธรรมไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตได้อย่างแท้จริง เข้าทำนองบุคคลที่เรียนจบการศึกษาตามหลักสูตรภาคบังคับตามที่กฎหมายกำหนดไว้แต่ไม่สามารถอ่านออกเขียนได้นั่นเอง

ปริยัติสัทธรรมทั้ง ๘๔,๐๐๐ พระธรรมชั้นร์ ได้ถูกรวบรวมลงเป็นหลักปฏิบัติสำคัญอยู่ที่อริยมรรคมีองค์ ๘ และเพื่อให้เข้าใจง่ายขึ้นอีก **อริยมรรคมีองค์ ๘** จึงถูกรวบรวมลงเป็นไตรสิกขา ซึ่งประกอบด้วย **ศีล สมาธิ และปัญญา** เพียง ๓ ประการเท่านั้น

๒. ภาคปฏิบัติ มีคำศัพท์ทางศาสนาว่า **ปฏิบัติสัทธรรม** ได้แก่ การปฏิบัติตามภาคทฤษฎีที่ได้ศึกษาให้เกิดความเข้าใจถูกต้องและลึกซึ้ง แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่า จะต้องปฏิบัติให้ครบ ๘๔,๐๐๐ พระธรรมชั้นร์

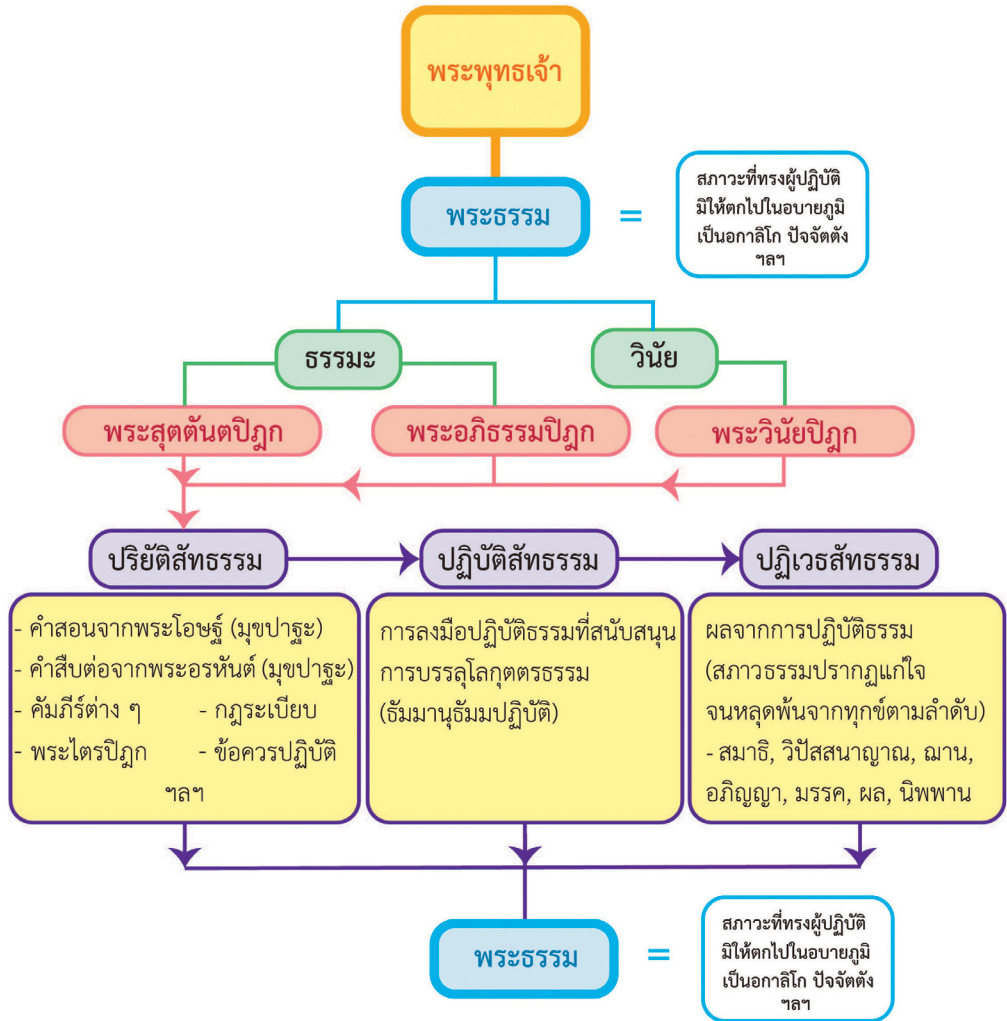
๓. ภาคสัมฤทธิ์ผลของการปฏิบัติ มีคำศัพท์ทางศาสนาว่า **ปฏิเวธสัมฤทธิ์** ได้แก่ ผลอันจะพึงเข้าถึงหรือบรรลุเนื่องด้วยการปฏิบัติอย่างถูกวิธี และมีวิริยอุตสาหะอย่างจริงจัง สัมฤทธิ์ผลของการปฏิบัติจะก้าวหน้าขึ้นไปตามลำดับ ๆ จนกระทั่งบรรลุมรรค ผล และนิพพาน

เกี่ยวกับเรื่องพระสัมฤทธิ์ ๓ นี้ มีข้อคิดที่พุทธบริษัทจะต้องระลึกอยู่เสมอว่า บุคคลใดก็ตามที่ศึกษาพระปริยัติสัมฤทธิ์ จนเกิดความเข้าใจ และจำได้ถึงขนาดกล่าวพุทธพจน์ได้คล่องปากทุกเรื่อง ทุกพระสูตร ทุกปิฎกก็ตาม ก็ยังไม่อาจก่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนได้อย่างแท้จริง ถ้าบุคคลนั้นยังมิได้ปฏิบัติสัมฤทธิ์ด้วยความ **เคารพและความวิริยอุตสาหะ** จนกระทั่งสามารถเห็นแจ้งรู้แจ้งธรรมอันเป็นธรรมชาติบริสุทธิ์ที่แฝงอยู่ในตนเอง ดังที่พระพุทธรองค์ได้ตรัสไว้แล้วนั้นในระดับใดระดับหนึ่ง ก็ถือว่ายังไม่สามารถบรรลุปฏิเวธสัมฤทธิ์ ยังไม่สามารถบรรลุมรรค ผล และนิพพานไปตามลำดับ ๆ ได้ เข้าทำนองเดียวกับบุคคลที่อ่านตำราว่ายนํ้าจนสามารถจำได้ขึ้นใจ สามารถอธิบายเรื่องว่ายนํ้าได้อย่างคล่องแคล่ว คราใดที่พลัดตกลงไปในสายน้ำลึก ย่อมจะต้องจมนํ้าตายสถานเดียว ข้อนี้ฉันใด การไม่ลงมือปฏิบัติสัมฤทธิ์ก็ฉันนั้น ปริยัติสัมฤทธิ์จึงไม่มีประโยชน์กับบุคคลผู้นั้น

อนึ่ง เกี่ยวกับปฏิบัติสัมฤทธิ์สำหรับผู้ครองเรือนที่ยังต้องแบกภาระในการทำมาหากินอย่างหนักหนาสาหัส ถ้าไม่มีกัลยาณมิตรชี้ทางสว่างให้ ย่อมไม่สนใจศึกษาพระปริยัติสัมฤทธิ์มากเท่าที่ควร เพราะไม่เห็นค่าและความจำเป็น

ความเป็นมาของพระธรรม

ทศกวี ๖ ๖

อย่างไรก็ตาม ถ้าเพียงแต่รู้ว่า คนเราเกิดมาทำไม มีความเข้าใจว่า คนเราเกิดมาเพื่อสั่งสมบุญบารมีไว้เป็นเสบียงสำหรับการเดินทางไกลในสังสารวัฏ เนื่องจากคนเราตายแล้วยังต้องเกิดอีก ตราบเท่าที่ยังไม่บรรลุพระนิพพาน ความเข้าใจในสาระสำคัญเหล่านี้ แม้ยังไม่เคยศึกษาพระปริยัติสัทธรรมเลย ผู้ครองเรือนย่อมมีศรัทธาปฏิบัติสัทธรรมได้ โดยยึดหลักบุญกิริยาวัตถุ ๓ ซึ่งประกอบด้วย ทาน ศีล และภาวนา ก็สามารถปิดนรกเปิดสวรรค์ให้ตนเองได้เป็นอย่างดี

สำหรับผู้ครองเรือนที่ยังขาดการศึกษาพระปริยัติสัทธรรม แต่มีศรัทธามั่นในการปฏิบัติบุญกิริยาวัตถุ ๓ เมื่อมีกัลยาณมิตรคอยแนะนำและปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ในไม่ช้า ย่อมประสบความสุขความสงบในชีวิต ย่อมเกิดปัญญาเข้าใจแก่นแท้แห่งศาสนธรรมได้เป็นอย่างดี จึงทุ่มเทชีวิตปฏิบัติสัทธรรม ตามแนวบุญกิริยาวัตถุ ๓ ให้อย่างยิ่ง ๆ ขึ้นไปอีก ย่อมจะสามารถบรรลุปฏิเวธสัทธรรมได้เช่นเดียวกัน เพราะเหตุนี้ จึงมีผู้ไม่รู้หนังสือ หรือผู้ไม่เคยศึกษาพระปริยัติสัทธรรม สามารถบรรลุธรรมชาติบริสุทธิ์ที่มีอยู่ในตนเองได้ ครั้นเมื่อบรรลุแล้ว ก็มีกรุณาจิต ทำหน้าที่เป็นกัลยาณมิตรชี้แนะผู้คนจำนวนมากมายให้มีศรัทธามั่นปฏิบัติบุญกิริยาวัตถุ ๓ อย่างต่อเนื่อง และประสบผลดีเกินคาด

“

ถึงแม้จะศึกษาพระปริยัติสัทธรรม
จนเกิดความเข้าใจ
และจำพุทพพจน์ได้คล่องปาก
ก็ไม่อาจก่อให้เกิดประโยชน์
แก่ตนได้อย่างแท้จริง หากบุคคลนั้น
ยังมิได้ลงมือปฏิบัติสัทธรรม
ด้วยความเคารพและความวิริยอุตสาหะ

”

เหตุใดเราจึงต้อง เคารพพระธรรม

วัตถุประสงค์ของการเคารพพระธรรมนั้นมีอยู่หลายประการ
ซึ่งเราพอสรุปได้โดยสังเขป ดังต่อไปนี้

๑. เพื่อศึกษาศาสนธรรมให้เกิดความเข้าใจอย่างถูกต้อง
ลึกซึ้ง แล้วยึดเป็นหลักปฏิบัติประจำใจในการดำเนินชีวิตตลอดไป
เพราะพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธองค์นั้น นอกจากให้ความรู้
ถูกต้องแล้ว ยังไม่ให้ทุกข์แก่ผู้ปฏิบัติเลย มีแต่จะนำความสุขมาให้

ตัวอย่างที่เห็นได้ง่ายก็คือ ความเคารพในพระธรรมจะเป็น
เหตุให้บุคคลสนใจศึกษาศาสนธรรม เมื่อศึกษาแล้วย่อมเกิดความ
เข้าใจถูกต้อง เกิดปัญญาพัฒนาสัมมาทิฐิขึ้นในจิตใจตนอย่าง
มั่นคงถาวร สัมมาทิฐิบุคคลย่อมรักและปฏิบัติสัทธรรม ผลของ
ปฏิบัติสัทธรรมก็คือ ปฏิเวธสัทธรรม แม้ยังไม่สามารถบรรลุปฏิเวธ
สัทธรรมถึงในระดับที่ได้อธิบายแล้ว แต่ก็จะพัฒนาขึ้นไปตาม
ลำดับ ๆ นับตั้งแต่มีความสบายใจ เป็นคนน่ารัก น่าเข้าใกล้ เพราะมี
จิตใจเอื้อเฟื้อ แบ่งปัน ไม่เห็นแก่ตัวจนเกินไป ไม่คิดเบียดเบียนใคร คือ
เป็นคนรักชาติลัคนั่นเอง สิ่งเหล่านี้ ย่อมนำความสุขมาให้ในโลกนี้ เมื่อ
ละโลกไปแล้วย่อมไปสู่สุคติอย่างแน่นอน

ในทางตรงข้าม บุคคลที่ไม่ศึกษาศาสนาธรรม ย่อมไม่เข้าใจ หรือเข้าใจไม่ถูกต้องเกี่ยวกับเรื่องโลกและชีวิตตามที่เป็นจริง จึงมีความเห็นผิดเป็นมิจฉาทิฎฐิได้ง่าย ซึ่งอาจนำพาชีวิตของเขาให้ตกต่ำ อตถายากยากไร้ หรืออาจจะนำพาเขาให้ประสบความมั่งคั่งร่ำรวย ด้วยอาชีพนิตยศิลป์ นิตยกรรมหมาย อาจจะนำพาให้เขามีตำแหน่งสูงทางด้านการเมือง หรือมีฐานะสูงในสังคมด้วยอำนาจเงิน ถ้าเป็นเช่นนั้น นอกจากเขาจะก่อความชั่วได้มากขึ้นกว่าเดิมแล้ว ยังจะนำพาบวราให้ก่อกรรมชั่วได้อย่างกว้างขวาง บุคคลประเภทนี้ แม้จะมีมิตรมาก มิตรของเขาก็เป็นมิตรเทียมทั้งสิ้น เพราะมิตรแต่ละคนย่อมเลวพอ ๆ กับเขา เขาจึงต้องมีชีวิตอยู่ด้วยความหวาดระแวง มิรู้ว่า วันใดจะถูก มิตรเทียมหักหลัง มิรู้ว่า วันใดจะถูกปลิดชีวิต ฯลฯ เพียงเท่านั้น จิตใจของเขาก็เศร้าหมอง หาความสงบสุขอย่างแท้จริงในโลกนี้ไม่ได้ คนที่มีจิตใจเศร้าหมองมีหรือที่เขาจะไปสู่สุคติในโลกหน้า เขาได้ปิดประตูสวรรค์ไว้อย่างสนิทแล้ว แต่ได้เปิดประตูนรกไว้อย่างกว้างขวางเต็มที่ทีเดียว

ความแตกต่างของความเป็นไปในชีวิตทั้งในโลกนี้และโลกหน้าของบุคคลทั้ง ๒ แบบที่ได้กล่าวมานี้ คือเหตุผลว่าทำไมคนเราจึงต้องเคารพพระธรรม

๒. เพื่อป้องกันตนมิให้กล่าวต่อพุทธพจน์ เพราะการกล่าวต่อพุทธพจน์นั้นมีโทษภัยถึงขั้นตกนรกทีเดียว ดังมีเรื่องราวปรากฏอยู่ในมหาสิหนาทสูตร ที่กล่าวถึง การที่พระสารีบุตรกลับจากบิณฑบาตภายหลังฉันภัตตาหารเสร็จแล้ว เข้าไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า โอรสเจ้าลิจฉวีนามว่า สุนักขัตตะ ลาสิกขาจากพระธรรมวินัยแล้วไม่นาน ได้กล่าวในที่ชุมนุม ณ กรุงเวสาลีว่า สมณโคดมไม่มีญาณทัสสนะที่ประเสริฐ อันสามารถกำจัดกิเลสได้วิเศษยิ่งกว่าธรรมของมนุษย์ สมณโคดมแสดงธรรมที่ประมวลมาด้วยความตรึก ที่ไตร่ตรองด้วยการค้นคิด แจ่มแจ้งได้เอง

สุนักขัตตะแม้จะเคยบวชในพระธรรมวินัยแล้ว แต่ก็ยังไม่มีปัญญาเข้าถึงธรรมอันเป็นธรรมชาติพิเศษในตนเอง ยังไม่มีปัญญารู้ธรรมในตถาคต จึงคิดเอาเองว่า พระธรรมคำสอนทั้งปวงของพระองค์องค์เกิดจากการคิดพิจารณาไตร่ตรองโดยใช้หลักเหตุผลของพระองค์เอง มิได้เกิดจากญาณทัสสนะดังที่ทรงปฎิญาณ จึงได้กล่าวเช่นนั้น ซึ่งถือว่าเป็นการกล่าวต่อพระพุทธเจ้า

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสตอบพระสารีบุตรเกี่ยวกับสุนักขัตตะ ซึ่งพระองค์ทรงเรียกเขาว่าเป็น โมฆบุรุษ ดังนี้

“สารีบุตร บุคคลใดแลพึงว่ากล่าวเราผู้รู้ได้เห็นอยู่อย่างนี้ว่า สมณโคดมไม่มีญาณทัสสนะที่ประเสริฐอันสามารถ วิเศษยิ่งกว่าธรรมของมนุษย์ สมณโคดมแสดงธรรมที่ประมวลมาด้วยความตรึก ที่ไตร่ตรองด้วยการค้นคิด แจ่มแจ้งได้เอง บุคคลนั้น

ไม่ละวาจานั้น ไม่ละความคิดนั้น ไม่ละทั้งที่ปฏิญานั้น ย่อมดำรง
อยู่ในนรกเหมือนถูกนำไปฝังไว้” ๑๒

ในปัจจุบันเอง ท่านผู้อ่านคงเคยได้ยินว่า บุคคลที่ไม่สนใจ
ศึกษาศาสนธรรม ไม่มีความเข้าใจพระธรรมหรือพระพุทธวจนะ
ที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสแสดงไว้ดีแล้ว จึงพากันกล่าวดูพระธรรม
อยู่เนือง ๆ เป็นต้นว่า สวรรค์อยู่นอก นรกอยู่ในใจ ซึ่งมีความหมาย
ว่า สวรรค์และนรกไม่มีอยู่จริง หรือเอาสวรรค์มาล่อเอานรกมาชู่ หรือ
บางคนที่ไม่เชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม ก็มักจะพูดว่า ทำดีได้ดีมีที่ไหน
ทำชั่วได้ดีมีถมไป หรือตายแล้วสูญ ซึ่งมีความหมายว่า สังสารวัฏไม่มี
อยู่จริง ไม่ว่าสุนัขขี้ตະ หรือบุคคลใดที่กล่าวดูพระพุทธเจ้า กล่าวดู
พระธรรม นอกจากจะชื่อว่าเป็นผู้ที่ไม่เคารพพระพุทธเจ้าและ
พระธรรมแล้ว ยังถูกลงโทษถึงขั้นตกนรกอีกด้วย

“

บุคคลที่ไม่ศึกษาศาสนธรรม

ย่อมเข้าใจไม่ถูกต้อง

เกี่ยวกับเรื่องโลกและชีวิตตามที่เป็นจริง

จึงมีความเห็นผิด

เป็นมิจฉาทิฎฐิได้ง่าย

”

๑๒ ม.ญ. ๑๒/๑๔๖-๑๔๗/๑๔๑-๑๔๘ (แปล.มจร)

๔. เพื่อบรรลุธรรมอันเป็นธรรมชาติบริสุทธิ์ที่มีอยู่ในตนเอง

ความเคารพในพระธรรมเท่านั้น จะเป็นแรงบันดาลใจสำคัญ คอยกระตุ้นเร้าบุคคลให้พากเพียรปฏิบัติสัทธรรมอยู่ทุกลมหายใจ ทั้งนั่ง ยืน เดิน นอน โดยมีเป้าหมายอยู่ที่การเข้าถึงธรรมชาติบริสุทธิ์ในตนเอง เมื่อเข้าถึงในเบื้องต้นก็เกิดปัญญารู้ได้ทันทีว่า ความสุขที่แท้จริงของการได้เกิดมาเป็นมนุษย์ในโลกนี้ก็คือ การบรรลุธรรม มิใช่ทรัพย์สิน ศฤงคารกองโต มิใช่ฐานันดรศักดิ์สูงส่ง มิใช่เกียรติยศชื่อเสียงขจรขยายไปทั่วโลก มิใช่การมีอำนาจปกครองโลกหรือจักรวาลต่าง ๆ ดังเช่นพระเจ้าจักรพรรดิที่ผู้คนโดยทั่วไปปรารณากัน เพราะสิ่งเหล่านี้ ไม่สามารถก่อให้เกิดความสงบสุขในจิตใจได้ แม้เพียงระยะสั้น ๆ ทว่ามีแต่จะก่อให้เกิดความเร่าร้อนขึ้นในจิตใจอย่างยากที่จะหาความสงบได้

แต่การบรรลุธรรมชาติบริสุทธิ์ในตนเองต่างหาก ที่ก่อให้เกิดความสุขสงบในจิตใจอย่างแท้จริง จนเกิดศรัทธามั่นต่อไปอีกว่า การบรรลุธรรมชาติบริสุทธิ์ในตนเองในระดับที่ประณีตลุ่มลึกยิ่ง ๆ ขึ้นไป กว้างขึ้น ถึงขั้นที่สามารถเห็นอริยสัจ ๔ อย่างชัดเจนและมั่นคงถาวรรอบแล้วรอบเล่า ย่อมสามารถทำลายอาสวกิเลสในใจตนได้โดยเด็ดขาด ดังที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสสอนไว้แล้ว เมื่อมีศรัทธามั่นเช่นนี้ บุคคลย่อมพร้อมที่จะดำเนินรอยตามคำสั่งสอนของพระพุทธองค์อย่าง ไม่ยอมลดละชนิดตายเป็นตาย เพราะถึงอย่างไร คนเราก็ต้องตาย แต่การตายที่ทำให้เราพ้นไปจากวัฏสงสาร ย่อมเป็นสิ่งที่มีความค่าเกินคุ้ม มิใช่หรือ

“

ความเคารพในพระธรรม
เป็นเหตุให้บุคคลศึกษาศาสนาธรรม
ซึ่งก่อให้เกิดความเข้าใจถูก
เกิดปัญญาพัฒนาสัมมาทิฐิขึ้นในจิตใจตน
อย่างมั่นคงถาวร

”

LD

สุดยอดแห่งธรรม คือ อริยสัจ ๔

อริยสัจ ๔ นี้เป็นทั้ง โลกุตตรธรรม และ ศาสนธรรม

ที่กล่าวว่า อริยสัจ ๔ เป็นโลกุตตรธรรม เพราะเป็นความจริงอันประเสริฐสูงสุด ซึ่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงค้นพบ และเป็นเหตุให้พระองค์ทรงหลุดพ้นจากกิเลสอาสวะทั้งปวง แล้วตรัสรู้พระสัมมาสัมโพธิญาณ เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

ที่กล่าวว่า อริยสัจ ๔ เป็นศาสนาธรรม เพราะเป็นคำสอนที่จะทำให้ผู้ปฏิบัติเข้าถึงความประเสริฐ คือสำเร็จเป็นพระอริยบุคคลในพระพุทธศาสนา พ้นจากกิเลสอาสวะ สิ้นทุกข์ทั้งปวง และเข้าถึงบรมสุขได้อย่างแท้จริง

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงยกย่องอริยสัจ ๔ ว่า เป็นสุดยอดแห่งธรรม เพราะสามารถตัดรากเหง้าแห่งทุกข์ได้โดยเด็ดขาด ไม่ต้องกลับมาเวียนว่ายตายเกิดอีก ท่านผู้อ่านจะเกิดความเข้าใจคุณค่าของอริยสัจ ๔ อย่างถ่องแท้และเกิดความเคารพในพระธรรมมากยิ่งขึ้น ถ้าได้ติดตามศึกษาเรื่องอริยสัจ ๔ ซึ่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ใน มหาปรินิพพานสูตร ว่า

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เพราะมิได้ตรัสรู้ เพราะมิได้แทงตลอดอริยสัจ ๔ เราตถาคตและเธอทั้งหลายด้วยจึงโลดแล่นไปเร่ร่อนไปตลอดกาลยาวนานอย่างนี้” ^{๑๓}

๑๓ ที.ม. ๑๓/๘๖/๒๖๐ (แปล.มมร)

ครั้นแล้วพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสแสดงเพื่อเป็นการขยายความและเป็นการตอกย้ำให้พระภิกษุทั้งหลาย เห็นคุณค่าของอริยสัจ ๔ ลึกซึ้งยิ่งขึ้นอีก โดยทรงกล่าวถึงอริยสัจ แต่ละข้อ ๆ ว่า เพราะไม่รู้แจ้งแทงตลอดอริยสัจ คือ ๑. ทุกข์ ๒. เหตุแห่งทุกข์ ๓. ความดับทุกข์ ๔. ทางปฏิบัติไปสู่ความดับทุกข์ เราตถาคตและเธอทั้งหลายด้วย จึงโลดแล่นไป เร่ร่อนไปตลอดกาลยาวนานอย่างนี้ แต่เพราะเราตถาคตตรัสรู้แล้ว แแทงตลอดแล้วซึ่งอริยสัจ ๔ เราตถาคตจึงถอนตัณหาในภพขึ้นแล้ว (ความอยากเกิด ความอยากเป็นนั่นเป็นนี่) ตัณหานำไปสู่ภพใหม่ ลื่นไปแล้ว บัดนี้ภพใหม่ไม่มีอีก เมื่อตรัสเทศนาจบลงแล้ว จึงได้ตรัสคาถาประพันธ์ต่อไปอีกว่า

“เพราะไม่เห็นอริยสัจ ๔ ตามความเป็นจริง เราตถาคตและเธอทั้งหลายด้วย จึงเร่ร่อนไปในชาติทั้งหลายเหล่านั้นนั้นแล ตลอดกาลยาวนาน

บัดนี้ อริยสัจ ๔ นั้น เราตถาคตเห็นแล้ว ตัณหานำไปสู่ภพ เราก็ถอนได้แล้ว รากเหง้าของทุกข์เราก็ถอนทิ้งแล้ว บัดนี้จะไม่เกิดอีกต่อไป” ^{๑๔}

ครั้นแล้ว พระองค์ยังได้ตรัสเทศนาเกี่ยวกับเรื่อง ศีล สมาธิ ปัญญา โดยมีรายละเอียดอย่างมาก ซึ่งสรุปลงได้ว่า

การรักษาศีลได้บริสุทธิ์ มีผลมาก มีอานิสงส์มาก และเป็นพื้นฐานสำคัญยิ่งสำหรับการเจริญสมาธิภาวนา

๑๔ ที.ม. ๑๓/๘๗/๒๖๑ (แปล.มมร)

การเจริญสมาธิภาวนามีผลมาก มีอานิสงส์มาก และเป็น
พื้นฐานสำคัญยิ่งที่ให้เกิดปัญญา

ปัญญาอันเกิดจากการเจริญสมาธิภาวนา (ภาวนามย
ปัญญา) มีผลมาก มีอานิสงส์มาก เพราะเป็นปัจจัยให้จิตของบุคคล
ผู้ปฏิบัติ หลุดพ้นจากอาสวะทั้งหลาย ได้แก่ กามาสวะ (กิเลสที่แผง
ในจิตใจ ก่อให้เกิดสันดานแห่งความใคร่) ภาวาสวะ (กิเลสที่แผงอยู่ใน
จิตใจ ก่อให้เกิดความสับสนแห่งความอยากเกิดใหม่ อยากเป็นโน่น
เป็นนี้อยู่ตลอดไป) และ อวิชชาสวะ (กิเลสที่แผงอยู่ในจิตใจสับสน
ความงมงาย คือความไม่รู้ตามความเป็นจริง) แน่นนอนเหลือเกินว่า
ปัญญาดังที่พระพุทธองค์ตรัสนี้ ต้องเป็นอภิปัญญา จึงเห็นแจ้งรู้แจ้ง
อริยสัจ ๔

จากธรรมบรรยายทั้งหมดนี้ สรุปได้ว่า การรู้แจ้งแทงตลอด
ในอริยสัจ ๔ อันเป็นสุดยอดแห่งธรรมนั้น บุคคลจะต้องมีความเคารพ
อย่างยิ่ง ๒ ประการ ในเบื้องต้น คือ **เคารพในพระพุทธเจ้าและ
เคารพในพระธรรม** เพราะการเคารพพระพุทธเจ้าจะเป็นปัจจัยให้
เคารพในพระธรรม การเคารพในพระธรรมจะเป็นปัจจัยให้บุคคล
ชวนชวนศึกษาหาความรู้โดยวิธีการที่สะดวกและเหมาะสมกับตน
ซึ่งจะเกิดผลเป็นความเข้าใจและศรัทธาในปริยัติสัทธรรม ทั้งจะเป็น
ปัจจัยนำไปสู่ปฏิบัติสัทธรรม และก่อให้เกิดสัมฤทธิ์ผลเป็นปฏิเวธ
สัทธรรม ซึ่งแน่นอนว่าย่อมจะแตกต่างกันไปแต่ละคน อย่างไรก็ตาม
สัมฤทธิ์ผลสูงสุดก็คือ การรู้แจ้งแทงตลอดในอริยสัจ ๔ นั่นเอง

LD

แม่พระพุทธรองค์ ยังทรงเคารพในธรรม

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ เขตวัน อารามของ
อนาถบิณฑิกเศรษฐี พระองค์ได้ทรงตรัสแก่พระภิกษุทั้งหลายว่า เมื่อ
แรกตรัสรู้ ขณะหลีกเร้นอยู่ในที่สงัด ได้เกิดความรำพึงว่า

“บุคคลผู้ไม่เคารพ ไม่ยำเกรงย่อมอยู่เป็นทุกข์เราพึง
สักการะ เคารพอาศัยสมณะหรือพราหมณ์คนไหนหนอแลอยู่”^{๑๕}

ครั้นแล้วพระพุทธรองค์ก็ทรงมีพระดำริว่า พระองค์พึงสักการะ
เคารพ อาศัยสมณะหรือพราหมณ์อื่นอยู่ เพื่อความบริบูรณ์ยิ่ง ๆ ขึ้น
แห่งอิศील อธิจิต และอธิปัญญาของพระองค์ แต่เมื่อทรงตรวจด้วย
ญาณทัสสนะแล้ว ก็ไม่พบว่ามีสมณะหรือพราหมณ์อื่นในมนุษยโลก
เทวโลก มารโลก พรหมโลก ที่มีศีล สมาธิ ปัญญา สมบูรณ์กว่าพระองค์
ที่พระองค์จะพึงสักการะ เคารพ และอาศัยอยู่ ดังนั้นพระพุทธรองค์
จึงมีพระดำริว่า ทางที่ดีพระองค์ควรจะสักการะเคารพอาศัยธรรม
ที่พระองค์ตรัสรู้แล้วนั่นเอง

สำหรับนัยที่ว่าด้วยการสักการะ เคารพ อาศัยธรรมที่พระองค์
ตรัสรู้แล้วมีความหมายหลายนัย แต่หากจะกล่าวโดยสรุปหมายถึง
ธรรมที่พระพุทธรองค์ทรงสักการะ เคารพ และอาศัย อันพระพุทธรองค์
ได้ตรัสรู้แล้ว ย่อมย่นย่อลงได้ใน ไตรสิกขา คือ อธิศีลสิกขา (ศีล)

๑๕ ที.ม. ๑๓/๘๖/๒๖๐ (แปล.มมร)

อธิจิตตสิกขา (สมาธิ) และอธิปัญญาสิกขา (ปัญญา) ซึ่งนับตั้งแต่
ตรัสรู้แล้ว พระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ได้ทรงหยุดยั้งการปฏิบัติ
ไตรสิกขาดังกล่าว ยังทรงทุ่มชีวิตบำเพ็ญเพียรเรื่อยไป แต่เป็นการ
บำเพ็ญเพียรเพื่อความบริสุทธิ์บริบูรณ์ยิ่ง ๆ ขึ้นแห่งปฏิเวธสัทธรรม
และเพื่อเป็นต้นแบบสำหรับพุทธสาวกทั้งปวง

มีข้อสังเกตอยู่ว่าการบำเพ็ญเพียรของพระสาวกทั้งหลายนั้น
แม้จะทุ่มชีวิตปฏิบัติตามศาสนธรรม ซึ่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรง
อุปมาว่าเป็นเสมือนจำนวนใบไม้ ๒-๓ ใบในมือได้สมบูรณ์ จนกระทั่ง
หมดกิเลสบรรลอรหัตผลเป็นพระอรหันต์แล้ว แต่การเห็นธรรมของ
พระอรหันตสาวกทั้งหลายก็ยังอยู่ในขอบเขตจำกัด ไม่กว้างไกล
เท่ากับของพระพุทธองค์ ด้วยเหตุนี้ พระอรหันต์ทั้งหลายจึงยังคง
ทุ่มชีวิตบำเพ็ญไตรสิกขาให้อยิ่ง ๆ ขึ้นไปอีก เพื่อความรู้แจ้งแทงตลอด
ในธรรมในส่วนที่พระองค์ไม่ได้นำมาตรัสสอน ซึ่งอุปมาเหมือนจำนวน
ใบไม้ที่อยู่บนต้น

ดังกรณีท่านพระสารีบุตร แม้ท่านปฏิบัติธรรมโดยบริสุทธิ์
บริบูรณ์ บรรลอรหัตผลเป็นพระอรหันต์แล้ว ท่านก็ยังบำเพ็ญ
ไตรสิกขาเรื่อยไป อยู่มาวันหนึ่งขณะที่ท่านหลีกออกเร้นเพื่อบำเพ็ญ
เพียรอยู่ในที่สงัด ได้ค้นพบความจริง ๗ ประการ^{๑๖} คือ พระภิกษุจะ
ละอกุศลให้หมดไปได้ และเจริญกุศลให้เกิดขึ้นได้เพราะภิกษุสักการะ
เคารพ และอาศัย ๑. พระศาสดา ๒. พระธรรม ๓. พระสงฆ์
๔. สิกขา ๕. สมาธิ ๖. ความไม่ประมาท ๗. ปฏิสันถาร

๑๖ อจ.สตตก. ๒๓/๗๐/๑๕๐ (แปล.มจร)

เนื่องจากท่านพระสารีบุตรไม่เคยฟังความจริง ๗ ประการนี้ จากพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาก่อน แม้ท่านจะค้นพบความจริงนี้ด้วย ญาณทัสสนะที่บริสุทธิ์ผุดผ่องของท่านเองก็ตาม ท่านก็ต้องเข้าไป กราบทูลถามพระพุทธรองค์เพื่อขอคำยืนยันว่า การค้นพบนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้อง

ครั้นเมื่อ พระพุทธรองค์ได้ทรงสดับคำกราบทูลของท่าน พระสารีบุตรจบลงแล้ว ก็ทรงชมเชยพระสารีบุตรและทรงยืนยันว่า การค้นพบความจริง ๗ ประการนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้องแล้ว

ท่านพระสารีบุตร เมื่อได้รับการยืนยันจากพระพุทธรองค์เช่นนั้น จึงกราบทูลต่อไปอีกว่า แม้พระพุทธรองค์จะตรัสยืนยันแต่โดยย่อ แต่ท่านพระสารีบุตรก็รู้ชัดเนื้อความแห่งภาชิตที่พระองค์ตรัสว่ามีความหมายลึกซึ้งพิสดาร จึงกราบทูลต่อไปอีกว่า เป็นไปไม่ได้เลยที่ ภิกษุผู้ไม่มีความเคารพในพระศาสดา จะมีความเคารพในพระธรรม ภิกษุผู้ไม่มีความเคารพในพระศาสดา จึงชื่อว่าไม่มีความเคารพในพระธรรมด้วย

คำกราบทูลของท่านพระสารีบุตรในครั้งนี้ สรุปได้ว่า ภิกษุ ที่ไม่มีความเคารพในพระศาสดา ย่อมไม่เคารพในพระธรรม พระสงฆ์ สิกขา สมาธิ ความไม่ประมาท และปฏิสันถาร ย่อมละอากุศล ไม่ได้ ย่อมไม่สามารถเจริญกุศลให้เกิดขึ้นได้ ในทางกลับกัน ภิกษุที่มีความเคารพในพระศาสดา ย่อมเคารพในพระธรรม พระสงฆ์ สิกขา สมาธิ ความไม่ประมาท และปฏิสันถาร ย่อมละอากุศลได้ ย่อมเจริญ กุศลให้เกิดขึ้นได้

“ เป็นไปไม่ได้เลยที่ภิกษุผู้ไม่มีความเคารพ
ในพระศาสดา จะมีความเคารพในพระธรรม
ภิกษุผู้ไม่มีความเคารพในพระศาสดา
จึงชื่อว่าไม่มีความเคารพในพระธรรมด้วย ”

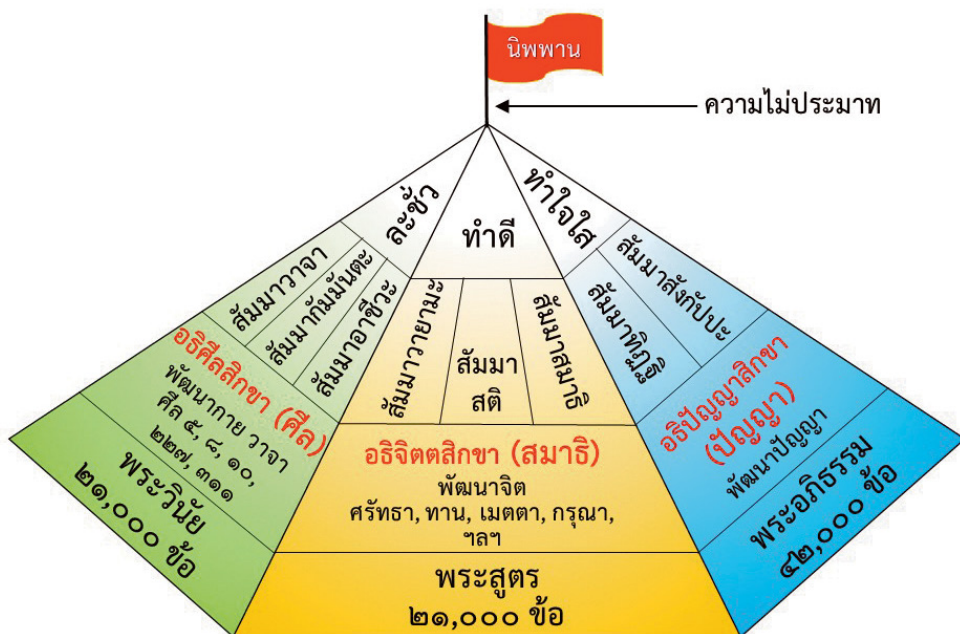
เมื่อท่านพระสารีบุตรกราบทูลเนื้อความโดยพิสดารจบลงแล้ว
พระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ตรัสรับรองยืนยันความถูกต้องอีกครั้งหนึ่ง

จากกรณีของท่านพระสารีบุตรที่ยกมาเป็นตัวอย่างนี้ ย่อม
แสดงให้เห็นว่า **อริปัญญาของพระอรหันตสาวกนั้น ยังมีขอบเขต
จำกัดอยู่เหมือนใบไม้ในมือ ท่านจึงยังต้องพากเพียรปฏิบัติสัทธิธรรม
เพื่อเพิ่มพูนความรู้แจ้งเห็นแจ้งยิ่ง ๆ ขึ้นไปอีก** เมื่อค้นพบสัจธรรมที่
ยังไม่เคยได้ยินได้ฟังจากพระผู้มีพระภาคมาก่อน แม้จะมั่นใจในความรู้
แจ้งเห็นแจ้งของตนอย่างยิ่ง ก็จำต้องนำมากราบทูลพระศาสดาให้ทรง
ทราบ ทั้งนี้ นอกจากจะเป็นการขอคำรับรองยืนยันว่าถูกต้องแล้ว ยัง
แสดงถึงความเคารพในพระบรมครูอีกด้วย

การตรัสรับรองยืนยันของพระพุทธองค์ ย่อมแสดงว่าอริปัญญา
ของพระองค์นั้นไร้ขอบเขต สมดังที่พระองค์ได้เนรมิตกนามว่า สัพพัญญู
แม้กระนั้นก็ตาม พระองค์ก็ยังทรงแสวงหาสมณะหรือพราหมณ์ไว้เป็น
ที่สักการะ เคารพ และอาศัย ด้วยทรงเกรงว่าจะอยู่เป็นทุกข์ แต่หลัง

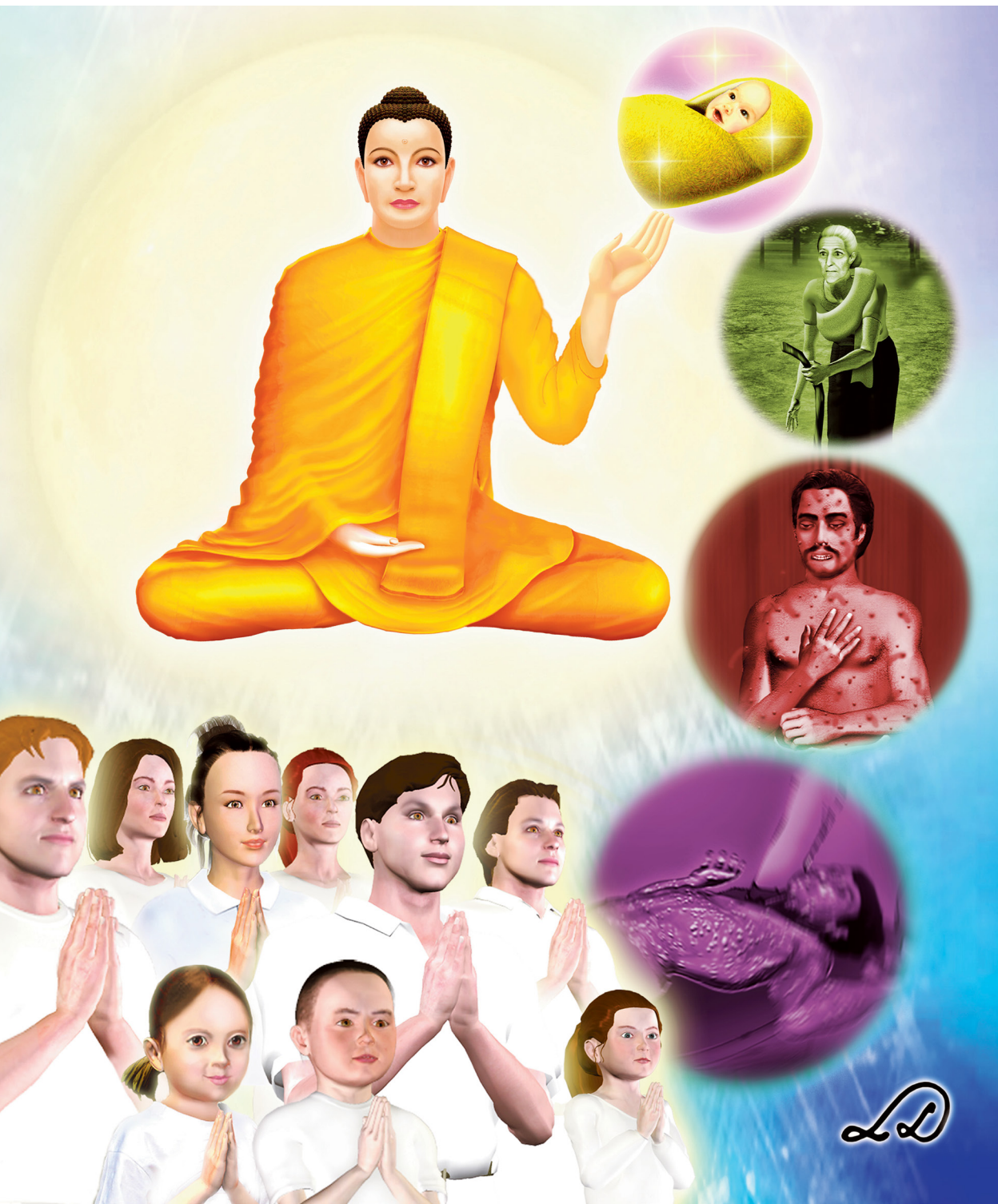
จากที่ทรงตรวจดูด้วยพระสัพพัญญุตญาณแล้ว หาผู้ที่มีไตรสิกขา คือ อริศีลสิกขา (ศีล) อริจิตตสิกขา (สมาธิ) และอริปัญญาสิกขา (ปัญญา) เหนือไปกว่าพระองค์เป็นไม่มี ดังนั้นพระองค์จึงทรงยึดธรรมที่พระองค์ ตรัสรู้นั้นไว้เป็นที่เคารพ เป็นที่อาศัย เพื่อความอยู่เป็นสุขของ พระองค์เอง พุทธปฏิบัตินี้สมควรอย่างยิ่ง ที่พุทธบริษัททั้งหลาย จะได้นำมาพิจารณาไตร่ตรอง และยึดถือเป็นตัวอย่างอันประเสริฐสุด

ภาพรวมพระไตรปิฎก ๘๔,๐๐๐ พระธรรมชั้น

บทที่ ๑๖

พระพุทธองค์ ทรงแสดงความเคารพในธรรมอย่างไร

ตามที่ได้กล่าวแล้วว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงมีความเคารพในธรรมที่ตรัสรู้ได้โดยพระองค์เอง ซึ่งสรุปโดยย่อ คือ ไตรสิกขา ทั้งนี้ย่อมหมายถึง ทรงเคารพทั้งโลกุตตรธรรมและศาสนธรรม แล้วพระพุทธองค์ทรงแสดงความเคารพในธรรมอย่างไร

๑. ทรงแสดงธรรมด้วยความเคารพ

มีหลักฐานปรากฏใน สීหสูตร ว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมด้วยความเคารพอย่างยิ่ง ไม่ว่าผู้ฟังจะเป็นใคร มีคุณธรรมสูงต่ำอย่างไร ก็ทรงแสดงด้วยความเคารพในธรรมอยู่เสมอ ทั้งนี้ก็ด้วยพระมหากรุณาธิคุณ หวังจะให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริงแก่ผู้ฟังทั้งหมด ดังที่ตรัสว่า

“ภิกษุทั้งหลาย คำว่า สีหะ นี้เป็นชื่อของตาคค
อรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า อาการที่ตาคคแสดงธรรมแก่บริษัท
เป็นสีหนาท (สีหนาท หมายถึง คำพูดที่ตรัสด้วย ท่าที่องอาจ
ดังพญาราชาสีห์ ไม่ทรงหวั่นเกรงผู้ใด เพราะทรงมั่นพระทัย

ในอิทธิล อิทธิจิต และอิทธิปัญญาของพระองค์) ของตถาคต
แท้ คือ ตถาคต

๑) แม้จะแสดงธรรมแก่ภิกษุทั้งหลาย ก็แสดงโดย
เคารพ ไม่แสดงโดยไม่เคารพ

๒) แม้จะแสดงธรรมแก่ภิกษุณีทั้งหลาย ก็แสดงโดย
เคารพ ไม่แสดงโดยไม่เคารพ

๓) แม้จะแสดงธรรมแก่อุบาสกทั้งหลาย ก็แสดงโดย
เคารพ ไม่แสดงโดยไม่เคารพ

๔) แม้จะแสดงธรรมแก่อุบาสิกาทั้งหลาย ก็แสดงโดย
เคารพ ไม่แสดงโดยไม่เคารพ

๕) แม้จะแสดงธรรมแก่ปุถุชนทั้งหลาย ก็แสดงโดย
เคารพ ไม่แสดงโดยไม่เคารพ โดยที่สุดแม้จะแสดงแก่
คนขอทาน และพรานนก ก็แสดงโดยเคารพ ไม่แสดง
โดยไม่เคารพ

ข้อนั้นเพราะอะไร

ภิกษุทั้งหลาย เพราะตถาคตเป็นผู้หนักในธรรม เคารพ
ธรรม” ๑๗

เหตุใดพระผู้มีพระภาคจึงอุปมาพระองค์ว่าเป็นพญาราชสีห์ สาเหตุที่ทรงอุปมาเช่นนี้ ก็เพราะพญาราชสีห์นั้นต้องจับสัตว์กินเป็นอาหาร ถ้าจับพลาด นอกจากจะไม่ได้อาหารมากินแล้ว ยังถูกเหยี่ยวหนีจากผู้เห็นเหตุการณ์อีกด้วย ดังนั้นพญาราชสีห์จึงมีความตั้งใจ และความระมัดระวังอย่างยิ่ง จึงสามารถจับสัตว์ได้อย่างแม่นยำ ไม่มีพลาด ไม่ว่าจะเป็นสัตว์ขนาดใหญ่ที่สุดคือช้าง ลงมาถึงสัตว์เล็ก ๆ เช่น กระต่ายและแมว ก็ไม่เคยพลาดเลย

ในการแสดงธรรมของพระพุทธองค์ก็เช่นเดียวกัน พระองค์จะทรงแสดงด้วยความพินิจพิจารณาอย่างรอบคอบ นับตั้งแต่ทรงสำรวจดูว่าผู้ฟังเป็นใคร มีพื้นฐานความรู้ทางธรรมระดับไหน มีพื้นฐานนิสัยอย่างไร มีจิตประเภทใด มีปัญญาพอที่จะคิดหาเหตุผลได้มากน้อยเพียงใด แล้วทรงเลือกศาสนธรรมหมวดที่สอดคล้องกับภูมิธรรม พื้นนิสัย และจิตให้เหมาะสมกับบริษัทกลุ่มต่าง ๆ เช่น ในกลุ่มภิกษุซึ่งมีความรู้ด้านปริยัติสัทธรรมสูง มีประสบการณ์ด้านปฏิบัติสัทธรรมพอสมควร ก็อาจจะทรงเลือกแสดงธรรมเกี่ยวกับเรื่องสติปัฏฐาน ๔ หรือการเจริญสมาธิภาวนา

แต่การแสดงธรรมแก่ปุถุชนหรือแม้กลุ่มฆราวาสและพรานนกผู้มีจิตใจมืดบอดด้วยกิเลสที่ห่อหุ้มอย่างหนา ก็อาจจะทรงเลือกศาสนธรรม เกี่ยวกับการทำทาน การรักษาศีล ในระดับที่ฟังเข้าใจได้ง่ายมาแสดง เป็นต้น ทั้งนี้เพราะทรงมีจุดมุ่งหมายสำคัญอยู่ที่ให้ผู้ฟัง เกิดปัญญาเข้าใจในสาระแห่งธรรม แล้วคิดปรับปรุงตนเองให้ละเลิกจากอกุศลกรรม หันมามุ่งมั่นสร้างกุศลกรรมอย่างจริงจัง ด้วยความ

เชื่อมั่นในวิบากแห่งกรรมดี และกรรมชั่วที่ตนจะได้รับ ถ้าบังเอิญ
กุศลผลบุญในอดีตชาติของผู้ฟังธรรมบางคนตามมาซึ่งช่วงส่งผลได้
ทัน ผู้ฟังเหล่านั้นก็จะได้รับบรรลุมรรคผลไปตามกำลังบุญ ดังที่มี
ปรากฏอยู่ในคัมภีร์พระไตรปิฎกหลายแห่งว่า ในทันทีที่พระองค์แสดง
พระธรรมเทศนาจบ ก็มีผู้บรรลุโสดาปัตติผลกันเป็นจำนวนมาก

การแสดงธรรมที่ปรากฏผลเช่นนี้ ย่อมเทียบได้กับการตะปบ
เหยื่อของพญาราชสีห์ชนิดแม่นยำ ไม่มีพลาดนั่นเอง

“

พระสัมมาสัมพุทธเจ้า
ทรงแสดงธรรมด้วยความเคารพอย่างยิ่ง
ไม่ว่าผู้ฟังจะเป็นใคร
มีคุณธรรมสูงต่ำอย่างไร
ก็ทรงแสดงด้วยความเคารพในธรรมอยู่เสมอ

”

๒. ทรงบัญญัติพระวินัยเพราะความเคารพธรรม

ครั้งหนึ่ง ท่านพระอุบาลี พระอรหันตสาวกองค์หนึ่ง ซึ่งพระพุทธรองค์ทรงยกย่องว่า เป็นเอตทัคคะในบรรดาภิกษุผู้ทรงวินัยได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค เพื่อทูลถามถึงจุดมุ่งหมายในการที่พระพุทธรองค์ทรงบัญญัติสิกขาบท และทรงแสดงปาติโมกข์แก่เหล่าสาวก พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสตอบพระอุบาลีว่า การที่ทรงบัญญัติสิกขาบท แสดงปาติโมกข์แก่เหล่าสาวก ก็เพื่อประโยชน์ ๑๐ ประการดังนี้

- ๑) เพื่อความรับว่าดีแห่งสงฆ์
- ๒) เพื่อความผาสุกแห่งสงฆ์
- ๓) เพื่อข่มบุคคลผู้เก้อยาก^{๑๘}
- ๔) เพื่อความอยู่ผาสุกแห่งเหล่าภิกษุผู้มีศีลดีงาม
- ๕) เพื่อปิดกั้นอาสวะทั้งหลาย อันจะบังเกิดในปัจจุบัน
- ๖) เพื่อกำจัดอาสวะทั้งหลาย อันจะบังเกิดในอนาคต
- ๗) เพื่อความเลื่อมใสของคนที่ยังไม่เลื่อมใส
- ๘) เพื่อความเลื่อมใสยิ่งขึ้นไปของคนที่ยังเลื่อมใสแล้ว
- ๙) เพื่อความตั้งมั่นแห่งศีลธรรม
- ๑๐) เพื่อเอื้อเฟื้อพระวินัย^{๑๙}

๑๘ บุคคลผู้เก้อยาก ในที่นี้หมายถึง บุคคลผู้ทุศีลที่กำลังล่วงละเมิดสิกขาบท หรือล่วงละเมิดสิกขาบทแล้วก็ไม่ละอาย ไม่ยอมรับ

๑๙ อัง.ทสก. ๒๔/๓๑/๘๑-๘๒ (แปล.มจร)

ในบรรดาจุดมุ่งหมายทั้ง ๑๐ ประการนี้ จะเห็นได้ว่า
จุดมุ่งหมายข้อที่ ๙ นั้นย่อมาก่อนให้เกิดประโยชน์สำคัญที่สุดแก่
พระสังฆธรรม กล่าวคือ สิกขาบทเป็นข้อบัญญัติที่พุทธบริษัท โดยเฉพาะ
อย่างยิ่ง พระภิกษุจะต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด トラบใดที่พุทธ
บริษัทยังปฏิบัติตามสิกขาบท トラบนั้นพระสังฆธรรม ๓ คือ ปรียัติ
สังฆธรรม ปฏิบัติสังฆธรรม และปฏิเวธสังฆธรรม ก็จะได้คงอยู่คู่โลกนี้
นั่นคือ แม้พระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะดับขันธปรินิพพานไปแล้ว ไม่ว่าจะ
นานแสนนานเท่าใด พระพุทธศาสนาก็จะได้คงอยู่เป็นที่พึ่งที่ระลึกของ
พุทธบริษัทและชาวโลก สาเหตุที่พระพุทธองค์ทรงห่วงใยศาสนธรรม
หรือพระปรียัติสังฆธรรมก็เพราะทรงมีความเคารพธรรมเป็นอย่างยิ่ง
นั่นเอง

“

トラบใดที่พุทธบริษัท
ยังปฏิบัติตามสิกขาบท
トラบนั้นพระสังฆธรรม ๓
คือ ปรียัติสังฆธรรม ปฏิบัติสังฆธรรม
และปฏิเวธสังฆธรรม ก็จะได้คงอยู่คู่โลกนี้

”

๓. ทรงมุ่งมั่นให้พระธรรมเป็นสรณะสูงสุดของมนุษย์และเทวดา

วันหนึ่ง ก่อนพุทธปรินิพพานเป็นเวลา ๓ เดือน พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงเล่าเรื่องมารแก่พระอานนท์ ดังนี้

เมื่อแรกตรัสรู้ ขณะที่พระพุทธองค์ประทับอยู่ใต้ต้นอชปาลนิโครธ ใกล้ฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา ตำบลอุรุเวลา มารผู้มีบาปได้เข้ามากราบทูล ขอให้พระพุทธองค์ปรินิพพาน พระพุทธองค์จึงตรัสตอบมารไปว่า พระองค์จะยังไม่ปรินิพพานตราบดีที่พุทธบริษัท ๔ คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ผู้เป็นสาวกของพระองค์ ยังไม่เฉียบแหลม ไม่แก่ล้า ไม่เป็นพหูสูต ไม่ทรงธรรม ไม่ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ไม่ปฏิบัติชอบ ไม่ปฏิบัติตามธรรม เมื่อเรียนกับอาจารย์ของตนแล้ว ก็ยังไม่สามารถอธิบายให้ผู้อื่นเข้าใจง่าย ๆ ได้ ยังแสดงธรรมมีปาฏิหาริย์ คือ เกิดผลดีอย่างอัศจรรย์ สามารถข่มบุคคลที่คัดค้านพระธรรมด้วยความเบาปัญญาโดยชอบธรรมไม่ได้ และตราบดีที่ศาสนธรรมของพระองค์ยังไม่แพร่หลาย เป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวาง มีความมั่นคงจนกระทั่งเป็นที่รู้แจ้งเห็นแจ้งในหมู่มนุษย์และเทวดาแล้ว พระองค์ก็จะยังไม่ปรินิพพาน

แต่มารวันนี้ (ขณะที่ทรงเล่าเรื่อง) มารผู้มีบาปได้เข้าไปหาพระพุทธองค์ที่ป่าาลเจดีย์ และกราบทูลขอให้พระพุทธองค์ปรินิพพาน โดยอ้างเหตุผลว่า ขณะนี้ พุทธบริษัท ๔ ผู้เป็นสาวกของ

พระองค์ ต่างเป็นผู้เลียบแหลม เป็นพหูสูตร ทรงธรรม ปฏิบัติชอบ ปฏิบัติตามธรรม สามารถอธิบายธรรมให้ผู้อื่นเข้าใจง่าย ๆ ได้ ยังแสดงธรรมมีปาฏิหาริย์ คือ เกิดผลตัวอย่างอัศจรรย์ สามารถช่วยบุคคลที่คัดค้านพระธรรมด้วยความเบาปัญญาโดยชอบธรรมได้ และศาสนธรรมเป็นที่แพร่หลายในหมู่มนุษย์และเทวดาตามที่พระองค์ทรงปรารถนาแล้ว

พระพุทธองค์ได้ตรัสกับพระอานนท์ต่อไปว่า

“อานนท์ เมื่อมารบอกอย่างนี้ เราได้ตอบมารผู้มีบาปดังนี้ว่า มารผู้มีบาป ท่านจงอย่ากังวลเลย อีกไม่นาน การปรินิพพานของตถาคตจะมี จากนั้นไปอีก ๓ เดือน ตถาคตจักปรินิพพาน”^{๒๐}

จากพระธรรมเทศนาที่ยกมานี้ ท่านผู้อ่านย่อมเห็นแล้วว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงยืนยันมั่นคงว่า ธรรมที่พระองค์ตรัสรู้ขึ้นเป็นสิ่งที่ประเสริฐที่สุด พระพุทธองค์จึงทรงเคารพเป็นอย่างยิ่ง และทรงมุ่งมั่นให้ธรรมเป็นสรณะสูงสุดของมนุษย์และเทวดาตลอดไป

๒๐ ที.ม. ๑๐/๑๗๗/๑๒๕ (แปล.มจร)

๔. ทรงแต่งตั้งพระธรรมให้เป็นศาสดาแทนพระองค์

ก่อนเสด็จดับขันธปรินิพพาน พระผู้มีพระภาครับสั่งเรียกท่าน
พระอานนท์ มาตรัสว่า

“อานนท์บางทีพวกเธออาจจะคิดว่า ปาพจน์(พุท
พจน์) มี พระศาสดาล่วงลับไปแล้ว พวกเราไม่มีพระศาสดา
ข้อนี้พวกเธอไม่พึงเห็นอย่างนั้น ธรรมและวินัยที่เราแสดง
แล้ว บัญญัติแล้วแก่เธอทั้งหลาย หลังจากเราล่วงลับไป ก็
จะเป็นศาสดาของเธอทั้งหลาย” ๒๑

เกี่ยวกับเรื่องนี้มีข้อสังเกตว่า พระอรหันตสาวกของพระพุทธองค์
นั้นมีอยู่เป็นจำนวนมาก ดังจะเห็นจากหลักฐานในคราวทำ
สังคายนาครั้งแรก มีพระอรหันต์มาประชุมทำสังคายนาถึง ๕๐๐ รูป
และมีอยู่ไม่น้อยที่พระพุทธองค์ทรงยกย่องไว้เป็นเอตทัคคะในด้านต่าง ๆ
แต่พระองค์ไม่ทรงแต่งตั้งพระอรหันตสาวกรูปใดเป็นศาสดาแทน
พระองค์ กลับทรงแต่งตั้งพระธรรมคำสอนทั้งปวงให้เป็นศาสดา
แทนพระองค์ ดังที่ทรงตรัสว่า “ธรรมและวินัยที่เราแสดงแล้ว บัญญัติ
แล้วแก่เธอทั้งหลาย หลังจากเราล่วงลับไป ก็จะเป็นศาสดาของเธอ
ทั้งหลาย” ซึ่งแสดงให้เห็นว่า พระพุทธองค์ทรงเคารพพระธรรม
เป็นอย่างยิ่ง

๒๑ ที.ม. ๑๐/๒๑๖/๑๖๔ (แปล.มจร)

๕. ทรงเข้าสมาบัติแล้วซ้ำอีกก่อนปรินิพพาน

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเคารพพระธรรมยิ่งกว่าสิ่งใด ๆ ดังจะเห็นจากในราตรีที่จะเสด็จดับขันธปรินิพพาน พระองค์ก็ยังทรงประทานโอวาทแก่ภิกษุสงฆ์ เปิดโอกาสให้ภิกษุสงฆ์ถามปัญหาข้อสงสัยเป็นวาระสุดท้าย แต่ภิกษุสงฆ์จำนวน ๕๐๐ รูป ที่ห้อมล้อมอยู่ก็นิ่งเงียบ แม้จะทรงเตือนให้ทูลถามถึง ๓ ครั้ง

ครั้นแล้วพระพุทธองค์จึงประทานพระโอวาท ที่ทรงแสดงมาตลอด ๔๕ พรรษา ซึ่งสรุปรวมลงเป็นเรื่อง **ความไม่ประมาท** อย่างเดียวเท่านั้น ต่อจากนั้นก็ทรงเข้าปฐมฌาน ออกจากปฐมฌานแล้วเข้าทุติยฌาน ออกจากทุติยฌานแล้ว เข้าตติยฌาน ออกจากตติยฌานแล้ว เข้าจตุตถฌาน ออกจากจตุตถฌานแล้ว เข้าอาภาสάνัญจายตนะ ออกจากอาภาสάνัญจายตนะสมาบัติแล้ว เข้าวิญญูณัญจายตนะ ออกจากวิญญูณัญจายตนะสมาบัติแล้ว เข้าอาภิกขุญญายตนะ ออกจากอาภิกขุญญายตนะสมาบัติแล้ว เข้าเนวสัณญานา สัณญายตนะ ออกจากเนวสัณญานา สัณญายตนะสมาบัติแล้ว ทรงเข้าสัณญูเวทิตินิโรธ (นิโรธสมาบัติ หมายถึง ดับสัณญู คือความจำได้ หมายถึงรู้ และเวทนา คือการเสวยอารมณ์)

ท่านพระอานนทสังเกตุเห็นพระพุทธองค์ทรงเข้านิโรธสมาบัติไม่มีอัสสาสะปัสสาสะ (ลมหายใจเข้า-ออก) จึงถามพระอนุรุธะว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าปรินิพพานแล้วหรือ ก็ได้รับคำตอบว่า ยังไม่เสด็จปรินิพพาน แต่ทรงเข้านิโรธสมาบัติอยู่ เหตุที่พระอนุรุธะตอบเช่นนั้น เพราะท่านเข้าสมาบัตินั้น ๆ พร้อมกับพระศาสดาด้วยนั่นเอง ณ จุดนี้จึงทำให้รู้ว่า **การทำกาละ (มรณะ) ในระหว่างนิโรธสมาบัติไม่**

ครั้นเมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงออกจากสัญญาเวทียินโรธ
สมาบัติแล้ว ก็ทรงย้อนถอยเข้าเนวสัญญานาสัญญายตนะอีก ออกจาก
เนวสัญญานาสัญญายตนสมาบัติแล้ว ก็เข้าอาภิกขุจัญญายตนะ ออก
จากอาภิกขุจัญญายตนสมาบัติแล้ว ก็เข้าวิญญาณัญญายตนะ ออกจาก
วิญญาณัญญายตนสมาบัติแล้ว ก็เข้าอากาสาณัญญายตนะ ออกจาก
อากาสาณัญญายตนสมาบัติแล้ว ก็เข้าจตุตถฌาน ออกจากจตุตถฌานแล้ว
ก็เข้าตติยฌาน ออกจากตติยฌานแล้ว ก็เข้าทุติยฌาน ออกจากทุติยฌาน
แล้ว ก็เข้าปฐมฌาน ออกจากปฐมฌานแล้ว ก็เข้าทุติยฌาน ออกจาก
ทุติยฌานแล้ว ก็เข้าตติยฌาน ออกจากตติยฌานแล้ว ก็เข้าจตุตถฌาน
ออกจากจตุตถฌานแล้ว **เสด็จดับขันธปรินิพพานในลำดับแห่ง
การพิจารณาองค์จตุตถฌานนั้น**

เกี่ยวกับการเข้าฌานสมาบัติก่อนเสด็จดับขันธปรินิพพาน
นั้น พระพุทธองค์ทรงเริ่มจากการเข้าฌาน ๔ ต่อด้วยสมาบัติ ๔ ครั้น
แล้ว ทรงย้อนถอยจากสมาบัติ ๔ เรื่อยลงมายังฌาน ๔ จนกระทั่งถึง
ปฐมฌาน แล้วเริ่มเข้าทุติยฌานไปตามลำดับ จนถึงจตุตถฌาน เป็น
ที่สุด^{๒๒}

**การเข้าฌานสมาบัติของพระพุทธองค์ ในลักษณะอนุโลม
และปฏิโลมเช่นนี้ นอกจากจะแสดงให้เห็นว่า พระหทัยของพระองค์
เบิกบานดี ไม่หดหู่ ไม่กระสับกระส่าย ตามอำนาจของเวทนาแล้ว
ยังทรงแสดงให้เห็นว่า ทรงมีความเคารพในธรรมเป็นอย่างยิ่ง สมดัง
ที่ทรงมีพระดำริตั้งแต่แรกตรัสรู้ ว่า พระองค์ควรจะสักการะ เคารพ
อาศัยธรรมที่พระองค์ตรัสรู้**

๒๒ ที.ม. ๑๐/๒๑๗-๒๑๙/๑๖๕-๑๖๗ (แปล.มจร)

“

ธรรมและวินัยที่เราแสดงแล้ว
บัญญัติแล้วแก่เธอทั้งหลาย
หลังจากเราล่วงลับไป
ก็จะเป็นศาสดาของเธอทั้งหลาย

”

เราควรปฏิบัติอย่างไร จึงได้ชื่อว่าเคารพพระธรรม

พระธรรมในบริบทนี้ หมายถึงทั้งโลกุตตรธรรมและศาสนธรรม ซึ่งการปฏิบัติของบุคคลที่แสดงว่ามีความเคารพในพระธรรมควรมีทัศนคติและการปฏิบัติอย่างน้อย ๔ ประการ ดังนี้

๑. ศึกษาพระปริยัติสัทธรรม หมายความว่า ต้องศึกษาพระปริยัติสัทธรรม จนตระหนักว่า คุณของพระธรรมที่แท้จริงนั้นอยู่ที่

- ๑) เป็นความจริงของโลกและชีวิต
- ๒) เป็นหลักแห่งความประเสริฐที่ถูกต้องดีงามสำหรับการครองชีวิต
- ๓) การปฏิบัติตามพระธรรมจะเกิดผลดีแก่ผู้ปฏิบัติอย่างแท้จริง คือนอกจากจะคุ้มครองป้องกันผู้ปฏิบัติไม่ให้ตกไปในทางชั่วแล้ว ยังช่วยส่งเสริมให้มีความสุขกายสบายใจ มีความเจริญก้าวหน้าในอาชีพการงาน มีครอบครัวที่อบอุ่น สงบสุข
- ๔) การปฏิบัติตามพระธรรม นอกจากจะนำความสุขความเจริญมาสู่ชีวิตในปัจจุบันแล้ว ยังเป็นการสั่งสมบุญบารมีไว้สำหรับชีวิตในปรโลก และเพื่อการบรรลุมรรค ผล และนิพพานอีกด้วย

- ๕) ชุมชน หมู่บ้าน สังคม ประเทศ และโลก จะมีสันติสุข
ก็เพราะทุก ๆ คนปฏิบัติตามพระธรรม
- ๖) บุคคลที่ไม่ประพฤติปฏิบัติตามพระธรรม ย่อมตกไปใน
ทางชั่ว ย่อมมีชีวิตอยู่อย่างเป็นทุกข์และเดือดร้อน อย่าง
ยากที่จะแก้ไข ยากที่จะมีผู้มีความเมตตากรุณายื่นมือเข้า
มาช่วยเหลือเกื้อกูล และชุมชนใด หมู่บ้านใด สังคมใด
มีบุคคลไม่ประพฤติปฏิบัติตามพระธรรม แม้เพียงคน
เดียว ชุมชน หมู่บ้าน และสังคมนั้น ก็ยากที่จะมีสันติสุข

การศึกษาพระปริยัติสัทธรรมมีขอบเขตเพียงใด

การศึกษาพระปริยัติสัทธรรมให้ครบบริบูรณ์ทั้ง ๘๔,๐๐๐
พระธรรมขันธ์ คงต้องเป็นเรื่องของบรรพชิตหรือผู้ครองเรือนที่ต้องการ
เป็นนักวิชาการทางพระพุทธศาสนา เพราะบุคลากรทั้ง ๒ กลุ่มดัง
กล่าวนี มีหน้าที่เผยแผ่ศาสนาธรรมโดยตรง จึงจำเป็นต้องศึกษาพระ
ปริยัติสัทธรรมให้ครบถ้วนบริบูรณ์

สำหรับผู้ครองเรือน ซึ่งยังต้องแบกภาระเกี่ยวกับการทำมา
หากิน เพื่อตนเอง ครอบครัว และเพื่อทำหน้าที่เป็นกองเสบียง อุปถัมภ์
ค้ำจุนพระพุทธศาสนา คงไม่สามารถปลีกเวลามาศึกษาพระปริยัติ
สัทธรรมให้ครบถ้วนบริบูรณ์ได้ กระนั้นก็ตาม ผู้ครองเรือน จำเป็น
ต้องศึกษาให้รู้ว่า หมวดธรรมที่สำคัญยิ่ง สำหรับยึดไว้เป็นหลักปฏิบัติ
ในการครองชีวิตให้เป็นสุขนั้นมีอะไรบ้าง ซึ่งถ้าไม่ศึกษาจากการ
อ่านพระไตรปิฎกหรือตำราพระพุทธศาสนาที่มีอยู่อย่างแพร่หลาย

ในปัจจุบัน ก็อาจศึกษาด้วยการไปฟังพระธรรมเทศนาที่วัดหรือจากสื่อรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งแสดงธรรมโดยพระภิกษุผู้ทรงภูมิรู้ภูมิธรรมและประพฤติดีปฏิบัติชอบ

เกี่ยวกับการศึกษาพระปริยัติสัทธรรมนี้ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสเตือนพุทธสาวกไว้ว่า

“ภิกษุทั้งหลาย เราไม่เรียกผู้เรียนมากหรือผู้พูดมากกว่า เป็นผู้ทรงธรรม ส่วนผู้ใดเรียนคาถาแม้คาถาเดียวแล้วแทงตลอดจะทั้งหลาย ผู้นั้นชื่อว่า เป็นผู้ทรงธรรม

บุคคลไม่ชื่อว่าทรงธรรม เพราะเหตุที่พูดมาก ส่วนบุคคลใด ฟังแม้นิดหน่อย ย่อมเห็นธรรมด้วยนามกาย (ใจ) บุคคลใด ไม่ประมาทธรรม บุคคลนั้นแลเป็นผู้ทรงธรรม” ๒๓

๒. หุ่มนเวลาให้แก่การปฏิบัติสัทธรรม หมายความว่า เมื่อเห็นคุณค่าของพระธรรมที่แท้จริงแล้วก็ต้องตั้งใจปฏิบัติสัทธรรมเรื่อยไปชนิดเอาชีวิตเป็นเดิมพัน จนกว่าจะบรรลุปฏิเวธสัทธรรม คือ มรรค ผล และนิพพาน ตามที่พระพุทธองค์ตรัสสอนไว้

ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วว่า ปฏิบัติสัทธรรม คือ การปฏิบัติตามมรรคมืองค์ ๘ ซึ่งย่อลงเป็นไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา

สำหรับผู้ครองเรือน ผู้ต้องมีหน้าที่เป็นกองเสบียงให้พระศาสนานั้น ควรยึดการปฏิบัติตามหมวดธรรมที่ชื่อว่า บุญกิริยาวัตถุ ๓ ให้เคร่งครัด ได้แก่ ทาน ศีล ภาวนา

๒๓ พุ.ธ.อ. ๔๓/๒๙/๗๔-๗๕ (แปล.มมร)

ความรู้อันประมวลมาจากพระปริยัติสัทธรรมนั้น ได้กล่าวถึง
อานิสงส์ของบุญกิริยาวัตถุ ๓ ให้เข้าใจง่าย ๆ ดังนี้

๑) ทาน จะยังผลให้ผู้ปฏิบัติมีความมั่งคั่งบริบูรณ์ข้ามภพข้าม
ชาติ มีเสบียงพร้อมพร้ง ไม่ขาดตกบกพร่อง ตลอดเวลาแห่งการสั่งสม
บารมีขณะเดินทางไกลในสังสารวัฏ ทำให้มีเวลาเต็มสำหรับการ
บำเพ็ญเพียร อีกทั้งไม่ต้องประพฤติดุศีล เพื่อเลี้ยงชีวิตให้รอดพ้นจาก
ความอดอยากยากจน

๒) ศีล จะยังผลให้ผู้ปฏิบัติบริสุทธิ์ด้วยกายและวาจา ซึ่งจะ
มีผลให้จิตใจผ่องใสไม่เศร้าหมอง อันเป็นเหตุให้มีโอกาสถือกำเนิดใน
สุคติภูมิตลอดไป ถ้าได้บังเกิดในโลกสวรรค์ ก็จะได้บังเกิดในอาณา
บริเวณของพระโพธิสัตว์ผู้ห่มเทศิวิตเพื่อการบรรลุธรรมแต่ประการ
เดียว ไม่เสียเวลากับเรื่องโลกียะอื่น ๆ ถ้าได้บังเกิดในโลกมนุษย์ ก็
จะได้บังเกิดในดินแดนที่ผู้คนทั้งหลายมุ่งมาดปรารถนาปฏิบัติธรรม
เพื่อความหลุดพ้น ซึ่งถือได้ว่าเป็นปฏิรูปเทศสำหรับมนุษย์ทีเดียว

อนึ่ง บุคคลที่รักษาศีลได้บริสุทธิ์บริบูรณ์ นอกจากจะเป็น
เครื่องประกันว่า ตนจะไม่ไปสู่ทุคติ ไม่เกิดเป็นสัตว์เดรัจฉานแล้ว ยัง
จะเป็นเครื่องประกันว่า จะไม่เกิดเป็นคนพิกลพิการ ไข้บ้า ปัญญาอ่อน
ถูกรุมล้อมด้วยโรคภัยไข้เจ็บ อายุสั้น แต่จะเป็นบุคคลที่มีรูปกายแข็งแรง
สง่างาม เหมาะสมกับการบำเพ็ญภาวนาอีกด้วย

๓) ภาวนา การเจริญสมาธิภาวนาจะยังผลให้เกิดความสว่าง
ขึ้นในจิตใจ เมื่อความสว่างในจิตใจถึงขั้นที่เรียกว่า สว่างโพล่ง คือ
เสมือนหนึ่งมีตะวันเพียงร้อยดวงพันดวงมาประชุมรวมกันที่กลางใจเรา

ก็จะทำให้เราเกิดญาณทัสสนะ สามารถเห็นแจ้งความเป็นไปของโลก และชีวิตตามความเป็นจริง โดยเริ่มจากระดับต้นเรื่อยไปตามลำดับ จนถึงระดับสูงสุด คือ อริยสัจ ๔ ดังที่พระพุทธองค์ตรัสสอนไว้ดีแล้ว

ความเห็นแจ้งอันเกิดจากญาณทัสสนะนี้เอง ที่ก่อให้เกิด ความรู้แจ้งแก่ผู้ปฏิบัติ และเกิดปัญญามองเห็นมหันตโทษของกิเลส ที่แอบแฝงอยู่ในใจมาตั้งแต่เกิด จึงพยายามกำจัดกิเลสเหล่านั้นให้หมดไปจากใจไปตามลำดับ ๆ ก้าวพ้นความเป็นปุถุชนผู้มีกิเลสหนา ก้าวขึ้นสู่ความเป็นอริยบุคคลระดับโสดาบัน สกทาคามี อนาคามี ไปตามลำดับ จนกระทั่งเป็นพระอรหันต์ ดังที่พระพุทธองค์ได้ตรัสสอนไว้

อนึ่ง นอกจากการบำเพ็ญ ศีล สมาธิ ปัญญา หรือทาน ศีล ภาวนาแล้ว พุทธบริษัทก็พึงสนใจและให้ความสำคัญต่อการศึกษา และปฏิบัติตามทศบารมีด้วย เพราะธรรมหมวดนี้จะช่วยส่งเสริม ให้การปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา หรือบุญกิริยาวัตถุ ๓ มีความก้าวหน้า มั่นคงได้ง่ายขึ้น

๓. ต้องปฏิบัติศีลธรรมตลอดชีวิต หมายความว่า ต้องปฏิบัติศีลธรรมเป็นกิจวัตรประจำวัน เช่นเดียวกับการอาบน้ำชำระร่างกาย ให้สะอาดและการรับประทานอาหารของเรา

ชาวพุทธต่างทราบดีว่า คนเราที่ยังมีชีวิตอยู่นั้น ประกอบด้วยร่างกายและจิตใจ ในแต่ละวัน ไม่ว่าใครจะมีภารกิจยุ่งยากหนักหนาเพียงใด แต่ละคนก็จำเป็นต้องอาบน้ำชำระร่างกาย อย่างน้อยที่สุดก็ต้อง ๑ ครั้ง แม้อยู่ในดินแดนที่อากาศหนาวจัด ก็ยังต้องทำน้ำอุ่นขึ้นมาอาบกัน หรือบางคนก็ขาดแคลนน้ำอุ่น และไม่สามารถอาบน้ำเย็นได้ทั่วร่างกาย ก็ยังต้องอาบน้ำชำระล้างเฉพาะบางส่วนของร่างกาย โดยสรุปคือการอาบน้ำชำระร่างกายเป็นกิจวัตรประจำวันของคนเราทุกคน บุคคลที่ไม่ได้อาบน้ำ ร่างกายก็สกปรกโสโครก เหม็นสาบ ไม่มีใครอยากเข้าใกล้ แม้บางคนอาบน้ำชำระร่างกายวันละ ๒ ครั้งแล้ว ก็ยังมีกลิ่นตัวเป็นที่รังเกียจของคนที่จะเข้าใกล้ จึงไม่ใช่เรื่องแปลกที่สินค้าประเภทน้ำหอมและน้ำยาดับกลิ่นตัว กลายเป็นสินค้ายอดนิยมประเภทหนึ่งในสังคม เราจึงต้องอาบน้ำชำระร่างกายทุก ๆ วัน เพื่อให้เกิดความสบายกาย ซึ่งจะส่งผลให้มีความสุขสบายใจตามมาด้วย

นอกจากเรื่องการอาบน้ำชำระร่างกายแล้ว คนเราก็มียังมีกิจวัตรสำคัญอีกอย่างหนึ่งคือ การรับประทานอาหาร ส่วนใหญ่ก็จะรับประทานกันวันละ ๓ มื้อ บางคนถึง ๔ มื้อ แต่อย่างน้อยที่สุดก็ ๑ มื้อ ถ้าไม่ได้รับประทานเลย แม้ไม่ถึงตาย แต่ก็จะมีรู้สึกหิวกระวนกระวาย ภาย กระสับกระส่าย ไม่มีเรี่ยวแรงทำงาน และพาให้จิตใจห่อเหี่ยว

หุดหู่หมดสมาธิ หมดกำลังใจในการทำงาน หรือมีฉะนั้นก็อารมณ์ไม่ดี พาลหาเรื่องทะเลาะเบาะแว้งกับผู้อื่นอีกด้วย เพราะเหตุนี้การรับประทานอาหารจึงเป็นกิจวัตรประจำวันที่สำคัญอีกประการหนึ่ง

คนเรายังมีชีวิตอยู่ได้ ก็เพราะมีทั้งกายและใจ และคนเราทำกิจวัตรประจำวัน ๒ ประการดังกล่าวแล้ว ก็เพื่อให้ร่างกายสะอาดและมีเรี่ยวแรงกำลัง เหตุไฉนจึงไม่คิดจะทำให้ใจสะอาด และมีกำลังใจในการทำมาดีบ้างเล่า คนที่ร่างกายสะอาด แต่งกายสะอาด หอมกรุ่นด้วยเครื่องประพินผิว มีโภชนาหารรสเลิศรับประทานมิได้ขาดก็ตาม แต่บางคนก็ชอบก่อเรื่องทะเลาะเบาะแว้ง หรือทะเลาะวิวาททำดีทำต่อยกับผู้คนอยู่เนือง ๆ บางคนก็ชอบเอาเปรียบ เบียดบังผลประโยชน์ของผู้อื่น คดโกงในเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ ไปจนถึงทำการฉ้อราษฎร์บังหลวงอย่างมโหฬาร บางคนก็มีความคิดอคติ ขาดความยุติธรรมในเรื่องต่าง ๆ หรือมีฉะนั้น ก็มีความเชื่อมมายอยู่กับเรื่องทรงเจ้าเข้าผี เรื่องคาถาอาคมและเวทมนตร์ต่าง ๆ พฤติกรรมเหล่านี้เกิดจากอะไร เกิดจากความโลภ ความโกรธ ความหลง อันเป็นอาสวกิเลสที่แฝงอยู่ในจิตใจนั่นเอง

บุคคลที่จิตใจถูกครอบงำด้วยอาสวกิเลสดังกล่าว จึงมีความเห็นเป็นมิฉฉาทิฎฐิ ย่อมทำความชั่วได้ทุกอย่าง ซึ่งนอกจากจะเป็นเหตุให้ตนเองและผู้ใกล้ชิดเดือดร้อนอย่างแสนสาหัสทั้งในโลกนี้และโลกหน้าแล้ว เขายังจะพาให้สังคมพลอยได้รับผลกระทบไปด้วย

วิธีป้องกันปัญหาดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ ก็ด้วยการอบรมจิตใจบุคคลเพื่อเปลี่ยนมิฉฉาทิฎฐิของเขาให้เป็นสัมมาทิฎฐิ

เท่านั้น และการอบรมจิตใจที่มีประสิทธิภาพก็คือ การที่บุคคลได้ปฏิบัติ ทาน ศีล ภาวนา เป็นกิจวัตรประจำวัน เช่นเดียวกับการอาบน้ำชำระร่างกายและการรับประทานอาหารนั่นเอง ด้วยเหตุนี้จึงมีท่านผู้รู้กล่าวว่า การอาบน้ำเป็นการชำระร่างกายให้บริสุทธิ์สะอาด แต่การบำเพ็ญทาน ศีล ภาวนา หรือที่เรียกว่า การประพฤติปฏิบัติธรรม เป็นการชำระจิตใจให้สะอาดบริสุทธิ์ หากวันใดว่างเว้นจากการประพฤติปฏิบัติธรรม ก็จะมีผลเสียเช่นเดียวกับการว่างเว้นจากการอาบน้ำนั่นเอง แต่อาจจะเห็นผลได้ยากกว่า อย่่างไรก็ตาม ถ้าการประพฤติปฏิบัติธรรมถูกว่างเว้นอย่างต่อเนื่องนานไป ก็อาจจะก่อให้เกิดผลร้ายถึงขั้นตกนรกได้ ส่วนการว่างเว้นจากการอาบน้ำชำระร่างกายนั้น แม้จะนานเท่าไรก็ไม่ถึงขั้นทำให้ต้องตกนรกได้เลย

ด้วยเหตุผลดังกล่าว คนเราจึงจำเป็นต้องปฏิบัติสัทธิธรรมให้เป็นกิจวัตรประจำวันตลอดชีวิต ซึ่งเป็นวิธีเดียวที่จะทำให้สามารถบรรลุปฏิเวธสัทธิธรรมได้ แม้บรรลุแล้วก็ยังจำเป็นต้องปฏิบัติต่อไปอีกอย่างต่อเนื่อง ดังเช่นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและพระอรหันตสาวกทั้งปวง ทั้งนี้ก็เพื่อความอยู่เป็นสุขของตน เพื่อเป็นแบบอย่างแก่ผู้ใกล้ชิดและเพื่อการแสวงหาสัจธรรมที่ยิ่ง ๆ ขึ้นไป

๔. ทำหน้าที่กัลยาณมิตร บุคคลที่ได้ศึกษาปริยัติธรรม จะมาน้อยเพียงใดก็ตาม ครั้นได้ลงมือปฏิบัติธรรมเป็นกิจวัตร ประจำวัน แม้ยังไม่สามารถบรรลุปฏิเวธธรรมถึงขั้นมรรค ผล และ นิพพานก็ตาม แต่ก็จะมีความรู้ความเข้าใจซาบซึ้งในคุณของพระธรรม ถึงขั้นที่สามารถนำมาถ่ายทอดให้บุคคลใกล้ชิด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง บุตร ภรรยา หรือสามี และผู้ได้บังคับบัญชา ให้เกิดความรู้ความเข้าใจ พระธรรม เกิดศรัทธาที่จะปฏิบัติตามธรรมได้ไม่ยากนัก แต่ถ้าคิดว่า ตนเองยังไม่สามารถถ่ายทอดความรู้ทางธรรมได้ ก็อาจจะชักชวนบุคคล ใกล้ชิดดังกล่าวไปฟังธรรมที่วัดหรือจากสื่อต่าง ๆ ซึ่งแสดงโดย พระภิกษุผู้ทรงภูมิรู้ภูมิธรรม ผู้ประพฤติดีปฏิบัติชอบ เพียงเท่านั้นก็ได้ ชื่อว่า ได้ทำหน้าที่กัลยาณมิตรแล้ว

ขอให้ท่านผู้อ่านได้ระลึกถึงความจริงคู่โลกอย่างหนึ่งว่า คนเราโดยทั่วไปที่มีสติสัมปชัญญะตามปกตินั้น จะรักการแสวงหา ความรู้เพื่อเพิ่มพูนปัญญาของตน ไม่ให้กลายเป็นคนล้าหลัง แต่ ความรู้ที่พวกเขาต้องการนั้น จำกัดขอบเขตอยู่แค่ความรู้ทางโลก เท่านั้น ทั้งนี้ก็เพื่อประโยชน์ในการทำมาหากิน เพื่อความมั่งคั่ง ร่ำรวย พวกเขาไม่ต้องการความรู้ทางธรรม เนื่องจากอวิชชาทำให้ พวกเขาไม่รู้ว่าชีวิตนี้เป็นทุกข์ อวิชชาทำให้เขาคิดว่าความสุขใน ชีวิตนั้นหาได้จากกามคุณ ๕ คือ รูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัส อวิชชานี้เอง ที่ทำให้พวกเขาทำความชั่วได้ทุกอย่างเพื่ออำนาจ ตำแหน่ง และความมั่งคั่งร่ำรวย จะได้เป็นทางมาแห่งกามคุณ ๕ สำหรับบำเรอความต้องการของตน จึงเป็นที่มาของลัทธิวัตถุนิยม

ด้วยเหตุนี้ ผู้คนโดยทั่วไปจึงไม่สนใจแสวงหาความรู้ทางธรรม
ซ้ำร้ายกว่านั้น ยังมองว่าความรู้ทางธรรมเป็นเรื่องสวนกระแส ถ้าผู้ที่มี
ประสบการณ์ในการประพฤติปฏิบัติธรรมรู้คุณประโยชน์อันสูงส่งของ
พระธรรม คำนึงถึงแต่ตนเอง ไม่ยอมเสียสละเวลา หรือไม่พากเพียร
ทำหน้าที่เป็นกัลยาณมิตรให้ผู้คนในครอบครัว ผู้คนใกล้ชิด ผู้คน
รอบข้าง ด้วยคิดว่า “กรรมใครกรรมมัน” ใครทำดีก็ได้ดีเอง
ใครทำชั่วก็ได้ชั่วเอง ถ้ามีความคิดเช่นนี้ในที่สุดตนเองก็จะตกอยู่ใน
สถานะ “มีชีวิตรอยู่ท่ามกลางคนพาล” ถ้าเป็นเช่นนี้ท่านจะมีความสุข
ได้อย่างไร การปฏิบัติศีลธรรมของท่านจะราบรื่นหรือไม่ ท่านจะ
หาสถานที่ที่ไหนเพื่อหลีกเร้นบำเพ็ญเพียรภาวนาในชาตินี้ และใน
ภพชาติต่อไป ท่านจะแน่ใจได้อย่างไรว่า ท่านจะไม่ถือกำเนิดในท่ามกลาง
คนพาล เพราะฉะนั้น ผู้ใดที่สามารถเป็นกัลยาณมิตรให้กับตนเองได้
แล้ว ก็พึงพากเพียรทำหน้าที่เป็นกัลยาณมิตรให้แก่ผู้คนรอบข้างเถิด
จึงจะได้ชื่อว่า มีความเคารพในพระธรรม

“

หากไม่พากเพียรทำหน้าที่
เป็นกัลยาณมิตรให้ผู้คนในครอบครัว
ผู้คนใกล้ชิดรอบข้าง ในที่สุดตนเองก็จะตกอยู่
ในสถานะมีชีวิตรอยู่ท่ามกลางคนพาล

”

ในสมัยพุทธกาลมีธรรมเนียม การเคารพพระธรรมอย่างไร

มีเรื่องเกี่ยวกับธรรมเนียมการเคารพพระธรรมในสมัยพุทธกาล
ปรากฏอยู่ในชาดก ซึ่งจะขอยกมาเป็นตัวอย่าง ๒ เรื่อง ดังนี้

เรื่องที่ ๑ พระสัมมาสัมพุทธเจ้า เมื่อเสด็จประทับอยู่ ณ พระ
วิหารเชตวัน ตรัสเทศนาเรื่องนี้โดยทรงปรารภกุฎุมพีผู้หนึ่ง ซึ่งมีความ
ศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ได้นำจตุปัจจัยไทยธรรมมาสักการะ
พระตถาคตเจ้าและพระสงฆ์เนื่อง ๆ อยู่มาวันหนึ่ง เขาเกิดความคิดว่า
เขาได้ทำสักการะพระพุทธรูปและพระสงฆ์อยู่เป็นประจำ ถ้าเขาจะ
ทำสักการะพระธรรมบ้าง เขาควรจะทำอย่างไร จึงได้กราบทูลถามขึ้น
พระพุทธองค์ทรงแนะนำให้เขาไปสักการะท่านพระอานนท์ในฐานะ
ที่ท่านเป็นคลังพระธรรม

ในวันรุ่งขึ้น กุฎุมพีนั่นนิมนต์พระเถระไปสู่เรือนของเขา บูชา
พระอานนท์เถระด้วยของหอมและมาลา ถวายโภชนารสเลิศต่าง ๆ
ถวายผ้าไตรจีวรราคาแพง พระเถระมีความคิดว่า สักการะนี้ กุฎุมพีทำ
แก่พระธรรม ไม่สมควรแก่ตน สมควรแก่พระธรรมเสนาบดีมากกว่า
คิดดังนั้นแล้วพระเถระจึงนำบิณฑบาตและผ้าไปสู่พระวิหาร ถวาย
แด่พระสารีบุตรเถระ

ฝ่ายท่านพระสารีบุตรก็มีความคิดว่า สักการะนี้เขาทำแก่พระธรรม สมควรแก่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้ทรงเป็นเจ้าของแห่งพระธรรมพระองค์เดียวโดยแท้ จึงนำไปถวายแก่พระตถาคตเจ้าพระบรมศาสดาไม่ทรงเห็นผู้ใดยิ่งกว่าพระองค์ จึงเสวยบิณฑบาตและทรงรับผ้าจีวร

เมื่อเรื่องราวนี้รู้ไปถึงพระภิกษุทั้งหลาย จึงกลายเป็นหัวข้อสนทนาของภิกษุทั่วไปในธรรมสภา ครั้นเมื่อพระพุทธรองค์ทรงทราบ จึงตรัสแก่ภิกษุทั้งหลายว่า มิใช่ในบัดนี้เท่านั้น ที่บิณฑบาตถูกถวายต่อ ๆ กันไปจนถึงผู้ที่สมควรได้รับ แม้ในกาลก่อน เมื่อพระพุทธรเจ้ายังไม่อุบัติ ก็มีเรื่องเช่นนี้เกิดมาแล้วเหมือนกัน เมื่อเหล่าภิกษุพากันกราบพูลอาราธนาให้ทรงนำอดีตนิทานมาแสดง พระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงตรัสแสดง **ภิกขาปรัมปรชาดก**^{๒๔} ซึ่งมีใจความโดยย่อดังนี้

ในอดีตกาล พระเจ้าพรหมทัตทรงเสวยราชสมบัติโดยธรรม ณ กรุงพาราณสี เหตุการณ์บ้านเมืองภายในพระนครดำเนินไปโดยเรียบร้อยทุกประการ พระองค์จึงเสด็จไปตรวจชนบทด้วยการปลอมพระองค์ไปกับบุโรหิต เมื่อเสด็จไปถึงนิคมแห่งหนึ่งในชายแดน จึงทรงประทับนั่งที่นอกประตูศาลา

ขณะนั้นมีกุมมพิคนหนึ่งมีฐานะร่ำรวยและมีบริวารมากมาย สังเกตเห็นพระราชชาติปลอมพระองค์มา มีบุคลิกลักษณะสง่างาม มีผิว

^{๒๔} พ.ชา.อ. ๖๐/๕๓๓-๕๔๐ (แปล.มมร)

พรรณสะอาดผ่องใสสะอาดตา ประทับนั่งที่ศาลา มองแล้วก็เดาออกได้ทันทีว่าจะต้องเป็นพระราชามหากษัตริย์ จึงเข้าไปปฏิสันถารทักทาย แล้วทูลเชิญให้ประทับนั่งอยู่ ณ ที่นั้น เพื่อว่าตนจะไปนำโภชนาหารรสเลิศต่าง ๆ มาถวาย เพียงสักครู่ต่อมา กุญมพีพร้อมด้วยบริวาร ก็ถือภาชนะใส่อาหารอย่างประณีตมาถวายพระราช

ในบริเวณศาลานั้น ยังมีผู้อื่นนั่งพักอยู่อีกด้วยคือ ดาบสจากหิมวันตประเทศผู้ได้อิถุญา ๕ แห่งท่าน และมีพระปัจเจกพุทธเจ้าซึ่งเหาะมาจากเงื้อมเขานั้นหมูละอีก ๑ องค์

ครั้นเมื่อพระราชารับภัตตาหารจากกุญมพีแล้ว ก็มีได้เสวยเอง แต่พระราชทานแก่บุโรหิต

เมื่อพราหมณ์บุโรหิตรับภัตตาหารแล้วก็นำไปถวายแด่ดาบส

ส่วนดาบสเมื่อรับภัตตาหารแล้ว ก็นำภัตตาหารไปใส่ลงในบาตรของพระปัจเจกพุทธเจ้า

โดยมิได้เชื่อเชิญผู้หนึ่งผู้ใด พระปัจเจกพุทธเจ้าก็ลงมือฉันภัตตาหารตามลำพัง

กุญมพีเห็นเหตุการณ์เหล่านั้นทั้งหมด ก็เกิดความสงสัยเป็นอย่างยิ่ง เพื่อคลี่คลายความสงสัยของตน จึงเข้าไปไหว้แล้วถามแต่ละท่านว่า การกระทำของแต่ละท่านนั้นมีธรรมอะไรเป็นหลักยึดถือ โดยเริ่มจากพระราชาก็ได้คำตอบว่า

สาเหตุที่พระราชพาณิชราชทานภัตตาหารแก่พราหมณ์ปุโรหิต ก็เพราะว่า พราหมณ์เป็นอาจารย์ เป็นผู้คอยตักเตือนในเรื่องต่าง ๆ อยู่เสมอ พระราชาจึงได้พระราชทานอาหารนั้นแก่พราหมณ์ปุโรหิต

ต่อจากนั้นกุฎุมพีกีเข้าไปถามพราหมณ์ ก็ได้รับคำตอบจาก พราหมณ์ปุโรหิตว่า ตนเองยังเป็นผู้ครองเรือน ยังเสวยกามอันเป็น ของมนุษย์อยู่ จึงเห็นควรถวายภัตตาหารนั้นแก่ดาบส ผู้อยู่ป่า ผู้เร่ร่อนด้วยตบะ เป็นวิมุกตชนผู้อบรมตนแล้ว

ครั้นแล้ว กุฎุมพีกีเข้าไปถามท่านดาบสผู้ชูปมอม สะพรั่งไป ด้วยเส้นเอ็น ซึ่งอยู่ป่าผู้เดียว เหตุไฉนจึงเห็นพระภิกษุดีกว่าท่าน ท่าน ดาบสจึงตอบว่า ท่านเองยังกังวลและถือนั่นอยู่กับการขุดเผือก ขุดมัน และหุงต้มอยู่ จึงควรถวายโภชนะแก่ผู้ไม่มีความห่วงใย ผู้ไม่มีความถือนั่น คือ พระภิกษุ

ต่อจากนั้นกุฎุมพีกีเข้าไปถามพระภิกษุผู้หนึ่ง มีวัตรอันดีว่า เมื่อรับภัตตาหารจากดาบสแล้วนั่งนิ่ง ฉนอยู่องค์เดียว โดยไม่เชื่อเชิญ ใคร ๆ นี่เป็นธรรมอะไรของพระคุณท่าน

พระปัจเจกพุทธเจ้าตอบว่า อาตมาไม่ได้หุงต้มเอง ไม่ได้ให้ ใครหุงต้ม ดาบสรู้ว่า อาตมาไม่มีความกังวล เป็นผู้ห่างไกลจากบาป ทั้งปวง จึงถวายภัตตาหารนั้นแก่อาตมา บุคคลเหล่านั้นยังมีความ ห่วงใย ยังมีความยึดถือ จึงสมควรจะให้ท่าน อาตมาเข้าใจเอาว่า การที่บุคคลเชื่อเชิญผู้ให้นั้นเป็นการผิด

กฤษณ์พีได้ฟังคำของพระปัจเจกพุทธเจ้าแล้วมีความรู้สึกดีใจ จึง
กล่าวคาถาสุตท้าย ๒ คาถาว่า

“วันนี้พระราชผู้ประเสริฐเสด็จมา ณ ที่นี้เพื่อ
ประโยชน์แก่ข้าพระพุทธเจ้าหนอ ข้าพระพุทธเจ้าพึงทราบ
ชัดวันนี้องวาทานที่ให้ในท่านผู้ใดจักมีผลมาก พระราชา
ทั้งหลายทรงกังวลอยู่ในแคว้น แคว้น พราหมณ์ทั้งหลายกังวลอยู่
ในกิจน้อยกิจใหญ่ ดาบสกังวลอยู่ในเหง้ามันและผลไม้ ส่วน
พวกภิกษุหลุดพ้นได้แล้ว”

พระปัจเจกพุทธเจ้าแสดงธรรมแก่เขาแล้ว กลับไปสู่สถานแห่ง
ตน ดาบสก็เช่นกัน ส่วนพระราชาทรงพักอยู่ในสำนักของกฤษณ์พีสอง
สามวันแล้วเสด็จกลับกรุงพาราณสี

พระพุทธองค์ทรงแสดงพระธรรมเทศนานี้แล้วตรัสย้าว่า ดู
ก่อนภิกษุทั้งหลาย มิใช่แต่บัดนี้เท่านั้น ที่บัณฑิตสงฆ์ต้องจนถึงผู้
ที่สมควรได้รับ แม้ในกาลก่อน ก็มีเหตุการณ์แบบนี้เช่นกัน แล้วทรง
ประชุมชาดกว่า กฤษณ์พีผู้บูชาธรรมครั้งนั้น ได้มาเป็นกฤษณ์พีผู้นำ
สักการะธรรม พระราชาได้มาเป็นพระอานนท์ บุโรหิตได้มาเป็น
พระสารีบุตร พระปัจเจกพุทธเจ้าได้ปรินิพพานแล้ว ส่วนดาบสจาก
หิมพานต์ได้มาเป็นพระตถาคต

จากชาตกเรื่องนี้จะเห็นได้ว่า บุคคลแต่ละท่านที่กล่าวถึงในชาตก ล้วนมีจิตใจสูง มีความเห็นเป็นสัมมาทิฐิ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องบูชาบุคคลที่ควรบูชา และมีปัญญาสูงพอที่จะวินิจฉัยได้ว่า ผู้ใดมีคุณธรรมสูงกว่าผู้ใด ซึ่งในที่สุดก็เห็นว่า พระภิกษุเป็นบุคคลที่ควรบูชาสูงสุด เนื่องจากเป็นผู้สละบ้านเรือน ทรัพย์สินและชีวิต เป็นผู้มุ่งแสวงหาความหลุดพ้นอย่างแท้จริง และก็นับเป็นโชคดีสำหรับทุกท่านที่ได้สร้างบุญกุศลอย่างยิ่งใหญ่โดยการถวายภัตตาหารต่อ ๆ กันไป จนถึงพระภิกษุรูปนั้น เพราะท่านเป็นพระปัจเจกพุทธเจ้าผู้หลุดพ้นแล้ว

ส่วนในพระธรรมเทศนานั้น ย่อมเห็นได้ชัดเจนว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงมีพระหทัยเปี่ยมบริบูรณ์ด้วยอุเบกขาธรรมอย่างแท้จริง ทรงหลุดพ้นจากอุปาทานยึดมั่นในพระองค์ เพราะมิได้ทรงคำนึงว่า พระองค์เป็นใหญ่กว่าใคร ๆ ทั้ง ๆ ที่พระองค์ก็ทรงทราบแล้วว่า ไม่มีผู้ใดที่มีอริศีล อริจิต อริปัญญายิ่งกว่าพระองค์ แต่ได้ทรงยกย่องพุทธสาวกที่เป็นเสมือนหนึ่งคลังแห่งพระธรรม คือ ท่านพระอานนท์ ขณะเดียวกันทั้งท่านพระอานนท์และท่านพระสารีบุตรต่างก็ทราบดีว่า **พระสัมมาสัมพุทธเจ้า คือ ธรรมรัตนะ ที่แท้จริง**

เรื่องที่ ๒ พระสัมมาสัมพุทธเจ้า เมื่อประทับอยู่ ณ พระวิหาร
เชตวัน ทรงทราบว่าพวกภิกษุฉัพพัคคีย์ ขณะแสดงธรรม นั่งอาสนะ
ต่ำกว่าผู้ฟัง จึงรับสั่งให้เรียกพวกภิกษุฉัพพัคคีย์มาซักถาม เมื่อพวก
ภิกษุฉัพพัคคีย์กราบทูลว่า ทำเช่นนั้นจริง พระพุทธองค์จึงทรงติเตียน
ภิกษุเหล่านั้น แล้วตรัสว่า การกระทำเช่นนั้น ถือว่าเป็นการกระทำ
ที่ไม่เคารพในพระธรรมของพระองค์ เป็นสิ่งที่ไม่สมควร เนื่องจาก
โบราณกาล บัณฑิตทั้งหลายได้ติเตียนอาจารย์ที่นั่งอาสนะต่ำกว่าภิกษุ
แก่ชนที่นั่งอยู่บนอาสนะสูงกว่า ครั้นแล้วได้ตรัสแสดงเรื่องในอดีต ซึ่ง
ปรากฏอยู่ใน **ฉวนชาดก**^{๒๕} ซึ่งมีใจความโดยย่อดังนี้

ในอดีตกาล เมื่อพระเจ้าพรหมทัตครองกรุงพาราณสี พระ
โพธิสัตว์เกิดเป็นคนจันทาล เมื่อตั้งตัวได้ก็มีภรรยา ครั้นเมื่อภรรยา
แพ่ท้อง ต้องการกินมะม่วง แต่เนื่องจากไม่ใช่ฤดูกาลที่มีมะม่วง บุรุษ
จันทาลจึงอาสาจะหาผลไม้เปรี้ยวอย่างอื่นมาแทน แต่ภรรยาของ
เขาก็ไม่ยอม โดยอ้างว่าถ้าไม่ได้กินมะม่วงจะต้องตายอย่างแน่นอน
ด้วยความรักภรรยา บุรุษจันทาลจึงต้องคิดหาทางไปหามะม่วงมา
ให้ภรรยาให้ได้ ในที่สุดเขาก็นึกได้ว่า ในพระราชอุทยานของพระเจ้า
พาราณสี มีต้นมะม่วงที่ออกผลเป็นประจำ เขาจึงแอบเข้าไปยังพระ
ราชอุทยานในเวลากลางคืน แล้วซ่อนตัวอยู่บนกิ่งต้นมะม่วงจนถึงรุ่ง
เช้า แต่ครั้นรุ่งเช้าแล้ว ก็ไม่กล้าลงจากต้นมะม่วง ด้วยเกรงว่าจะถูก
คนเฝ้าพระราชอุทยานจับในข้อหาว่าเป็นโจร จึงคิดว่า จะแอบอยู่บน
ต้นมะม่วงจนถึงเวลากลางคืนจึงค่อยออกไป

๒๕ พ.ศ.อ. ๔๓/๒๔/๗๔-๗๕ (แปล.มมร)

ในวันนั้นเอง พระเจ้ากรุงพาราณสีได้เสด็จเข้าไปยังพระราชอุทยาน เพื่อเรียนมนต์กับบุโรหิตท่านหนึ่ง ณ บริเวณโคนต้นมะม่วงนั้น พระองค์ประทับนั่งบนอาสนะสูงกว่าอาจารย์ในขณะที่เรียนมนต์ พระโพธิสัตว์ซึ่งแอบอยู่ข้างบนต้นมะม่วงเห็นดังนั้น จึงคิดว่า พระราชาประทับนั่งบนอาสนะสูงเรียนมนต์ ไม่ทรงเคารพธรรม (ความรู้ที่กำลังเรียน) แม้พราหมณ์ผู้นั่งอาสนะต่ำสอนมนต์ก็ไม่เคารพธรรม (ความรู้ที่กำลังสอน) แม้ตนเองผู้ไม่คำนึงถึงชีวิต มาทำการขโมยมะม่วง ก็เป็นผู้ไม่เคารพธรรม (ศีล) พระโพธิสัตว์จึงตัดสินใจลงจากต้นมะม่วง มายืนอยู่ระหว่างพระราชาและบุโรหิต แล้วกราบทูลว่า “ข้าพระบาทเป็นคนฉิบหายแล้ว พระองค์ทรงเป็นผู้เขลา บุโรหิตเป็นคนตายแล้ว”

พระราชาจึงตรัสถามถึงสาเหตุที่บุรุษจันทาลกล่าวเช่นนั้น

พระโพธิสัตว์ก็กล่าวตอบว่า

“กิจทั้งหลายที่เราทั้งหลาย (ทั้ง ๓) ทำแล้วนี้เป็นกิจลามก (ไรัมารยาท ไม่เป็นธรรม) คนทั้งสองไม่เห็นธรรม คนทั้งสองเคลื่อนจากปกติเดิม คือ อาจารย์นั่งบนอาสนะต่ำ บอคมนต์ และศิษย์นั่งบนอาสนะสูงเรียนมนต์”

ส่วนกิจลามกของพระโพธิสัตว์ก็คือ การทำตนเป็นขโมย

พราหมณ์บุโรหิตได้ตอบพระโพธิสัตว์ว่า

“เราบริโภคข้าวสุกแห่งข้าวสาลีอันสะอาด ปรงด้วยเนื้อเพราะเหตุนี้ เราจึงไม่ช้องเสพธรรม (ห้วงท้องไม่ห้วงธรรม) ที่พวกฤๅษีทั้งหลายผู้แสวงหาคุณเสพแล้ว”

พระโพธิสัตว์ได้ฟังดังนั้นจึงตอบว่า

“ท่านจงหลีกเลี่ยงเสียเถิด โลกยังกว้างใหญ่ แม้คนอื่น ๆ ก็ยังหุงต้มกิน เพราะเหตุนี้ อธรรมที่ท่านประพฤติมาแล้ว อย่าได้ทำลายท่านเสียเลย เหมือนก้อนหินต่อยหม้อให้แตกฉะนั้น

ดูก่อนพราหมณ์ เราติเตียนการได้ยศ ได้ทรัพย์ และการเลี้ยงชีวิตด้วยการทำตนให้ตกต่ำ หรือด้วยการประพฤติไม่เป็นธรรม”

ในระหว่างที่สดับการโต้ตอบอยู่นั้น พระราชาทรงเลื่อมใสคำพูดของพระโพธิสัตว์มาก จึงตรัสถามว่า “บุรุษผู้เจริญ เธอเป็นชาติอะไร” พระโพธิสัตว์ได้กราบทูลว่า ตนเป็นจันฑาล

ในที่สุด พระราชาจึงเสนอแต่งตั้งให้พระโพธิสัตว์เป็นพระราชาในตอนกลางคืน ส่วนพระองค์เป็นพระราชาตอนกลางวัน แล้วประทานพวงดอกไม้ เครื่องประดับพระศอของพระองค์ ให้ประดับพระศอของพระโพธิสัตว์ นับแต่นั้นมา พระราชาทรงดำรงอยู่ในโอวาทของพระโพธิสัตว์ ทรงทำความเคารพในฐานะอาจารย์ ประทับนั่งบนอาสนะต่ำกว่าแล้วทรงเรียนมนต์

เมื่อจบพระธรรมเทศนา ทรงประชุมชาดกว่า พระราชาในครั้งนั้นได้เป็นพระอานนท์ ส่วนบุรุษจันฑาล คือพระตถาคตเอง

จากพระธรรมเทศนาและชาดกที่พระพุทธองค์ทรงยกมาแสดงประกอบนี้ ย่อมแสดงอย่างชัดเจนว่า บัณฑิตในสมัยโบราณกาลมีความเคารพในพระธรรมเป็นอย่างยิ่ง กล่าวคือผู้แสดงธรรมก็ต้องเคารพธรรม ผู้ฟังธรรมก็ต้องเคารพธรรม และผู้ฟังธรรมในฐานะที่เป็นศิษย์ ถ้าเป็นฆราวาสแม้จะมีฐานันดรศักดิ์สูงกว่าครุอาจารย์ผู้แสดงธรรม ก็จำเป็นต้องแสดงความเคารพครุอาจารย์ โดยการนั่งในที่ต่ำกว่าครุอาจารย์ จะมีแต่ครุอาจารย์ที่ไม่เคารพธรรมเท่านั้นที่ยอมนั่งต่ำกว่าศิษย์ ยิ่งถ้าครุอาจารย์เป็นพระภิกษุสงฆ์ด้วยแล้ว จะต้องนั่งสูงกว่าศิษย์เสมอ พระภิกษุสงฆ์ถึงแม้ไม่ได้เป็นครุอาจารย์ ฆราวาสผู้มีศีลน้อยกว่าก็ต้องกราบไหว้อยู่แล้ว ถ้าศิษย์นั่งสูงกว่าพระภิกษุสงฆ์จะเป็นไปได้หรือที่ศิษย์จะให้ความเคารพกราบไหว้พระภิกษุสงฆ์

“

ดูก่อนพราหมณ์ เราติเตียนการได้ยศ
ได้ทรัพย์ และการเลี้ยงชีวิต
ด้วยการทำตนให้ตกต่ำ
หรือด้วยการประพฤตินี้ไม่เป็นธรรม

”

สรุป

สาระสำคัญแห่งการเคารพพระธรรม คือ

๑. ความตระหนักในคุณค่าของพระธรรมด้วยศรัทธามั่นว่า พระธรรมคำสั่งสอนหรือ “ศาสนธรรม” ทั้งปวงของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ล้วนมีฐานมาจากธรรมชาติอันบริสุทธิ์ที่เรียกว่า “โลกุตตรธรรม” ซึ่งพระพุทธองค์ทรงค้นพบ และนำมาสั่งสอนให้ทราบความเป็นไปของโลกและชีวิตตามความเป็นจริง เป็นหลักประพฤติปฏิบัติสำหรับการครองชีวิตที่ถูกต้องดีงามเหมาะสมด้วยประการทั้งปวง

๒. ทำให้มีศรัทธามั่นว่า ผู้ปฏิบัติตามพระธรรมหรือปฏิบัติ สัทธรรมอย่างจริงจังและจริงใจตลอดโดยไม่บกพร่อง ย่อมจะประสบ แต่ความสุขกายสบายใจ เป็นที่รักใคร่นับถือไว้วางใจของผู้ใกล้ชิดและ ผู้ที่มาคบหาสมาคมเกี่ยวข้อง ซึ่งสิ่งเหล่านี้ จะเป็นเหตุปัจจัยให้ผู้ปฏิบัติ ประสบความสุขความเจริญในชีวิตนี้

๓. ทำให้เชื่อมั่นว่า การปฏิบัติตามพระธรรมจนเป็นนิสัย จะเป็นเสมือนเกราะกำบังไม่ให้ผู้ปฏิบัติตกไปในความชั่ว ทั้งโลกนี้และ โลกหน้าอย่างแน่นอน ดังธรรมภาษิตว่า “ผู้ประพฤติธรรม ย่อมไม่ไป สู่ทุกข์”

๔. การปฏิบัติสัทธรรมเป็นการสั่งสมบุญบารมีให้ยิ่ง ๆ ขึ้น ไปถึงขั้นบรรลุมรรค ผล และนิพพาน ถ้ายังไม่สามารถบรรลุได้ในชาตินี้ บุญบารมีจากปฏิบัติสัทธรรมก็จะสั่งสมไว้สำหรับภพชาติต่อ ๆ ไป トラบเท่าที่ยังต้องเวียนวนไม่พ้นไปจากสังสารวัฏ

เมื่อบุคคลมีศรัทธามั่นดังกล่าไปแล้ว ย่อมปฏิบัติสัทธรรมโดยไม่ลังเลสงสัย เพราะมุ่งหวังว่าจะได้รับประโยชน์หรืออานิสงส์แห่งการปฏิบัติตามกำลังศรัทธา ความเพียร และปัญญาของตน

อย่างไรก็ตาม ปฏิบัติสัทธรรมที่จะก่อให้เกิดผลได้อย่างแท้จริงนั้น จำเป็นจะต้องปฏิบัติเป็นกิจวัตรประจำวัน เช่นเดียวกับการอาบน้ำชำระล้างร่างกาย และการรับประทานอาหาร จึงจะสามารถเห็นผลได้อย่างชัดเจน

ปฏิบัติสัทธรรมที่จะก่อให้เกิดผลเป็นปฏิเวธสัทธรรมนั้น จำเป็นจะต้องเน้นหนักในเรื่องการเจริญสมาธิภาวนา ดังที่พระพุทธองค์ตรัสว่า “เพิ่มพูนเรือนว่าง” ซึ่งหมายถึง การเจริญสมาธิภาวนาตลอดคืนตลอดวัน กล่าวอีกอย่างหนึ่งคือ ถ้ายังไม่ได้ทุ่มเทให้การเจริญสมาธิภาวนาชนิดเอาชีวิตเป็นเดิมพัน ก็ยากที่จะบรรลุปฏิเวธสัทธรรม คือ มรรค ผล และนิพพานได้

อนึ่ง กระบวนการศึกษาและปฏิบัติสัทธรรมนั้น จำเป็นต้องมีครูอาจารย์ผู้ทรงภูมิรู้ภูมิธรรม และเป็นผู้ประพฤติดีปฏิบัติชอบตามพระธรรมวินัยอย่างแท้จริง ดังนั้น การแสวงหาครูบาอาจารย์ จึงเป็นสิ่งที่พุทธบริษัทจะต้องกระทำอย่างรอบคอบ มิฉะนั้น นอกจากการปฏิบัติสัทธรรมจะไม่เกิดผลดีแล้ว ยังจะทำให้ศรัทธามั่นในพระธรรมของตนเสื่อมสลายไปอีกด้วย

บุคคลผู้มีบุญลาภอันประเสริฐ มีโอกาสได้พบครูบาอาจารย์
ที่ประเสริฐ สามารถอธิบายขยายความพระปริยัติสัทธรรมให้เข้าใจ
ได้ง่าย แต่ลึกซึ้ง สามารถชี้แนะวิธีการเจริญสมาธิภาวนาที่เหมาะสม
กับจริตอัธยาศัยแก่ผู้เป็นศิษย์ ประกอบกับมีปิยวาจาที่ทำให้ศิษย์เกิด
กำลังใจทุ่มเทชีวิตปฏิบัติสัทธรรมเป็นกิจวัตรประจำวัน โดยเฉพาะ
อย่างยิ่งการเจริญสมาธิภาวนา ผลของการปฏิบัติอย่างน้อยย่อมก้าว
ขึ้นไปถึงญาณทัสสนะในระดับใด ระดับหนึ่ง และถ้ายังปฏิบัติเป็น
กิจวัตรประจำวันอย่างต่อเนื่อง ไม่ช้าไม่นานย่อมสามารถบรรลุถึง
ธรรมอันเป็นธรรมชาติบริสุทธิ์ที่แฝงอยู่ในตัวมนุษย์ทุกคน ดังได้อธิบาย
ไว้แล้วในตอนต้นบทอย่างแน่นอน

“

ปฏิบัติสัทธรรม

ที่จะก่อให้เกิดผลดีอย่างแท้จริงนั้น
จำเป็นจะต้องปฏิบัติเป็นกิจวัตรประจำวัน
จึงจะสามารถเห็นผลได้อย่างชัดเจน

”

ด้วยคุณวิเศษของธรรมชาติบริสุทธิ์นี้ ผู้ปฏิบัติจะสามารถพัฒนาญาณทัศนะของตนให้ก้าวหน้าขึ้นไปได้อย่างรวดเร็ว จนถึงขั้นสามารถเห็นอริยสัจ ๔ ในกายตนได้ ประสบการณ์ภายในระดับนี้ แม้ยังไม่สามารถกำจัดอาสวกิเลสในตนให้หมดสิ้นไปได้ในชาตินี้ ก็ถือได้ว่า ได้เดินมาตามเส้นทางเอกสายเดียวอย่างถูกต้องแล้ว และจะเป็นบุญบารมีสั่งสมไว้สำหรับการบรรลุปฏิบัติธรรมในภพชาติต่อ ๆ ไป อย่างมั่นคงด้วย

นอกจากนี้ ไม่ว่าผลการปฏิบัติศีลธรรมของเราจะอยู่ในระดับใดก็ตาม เราไม่ควรที่จะละเลยในการทำหน้าที่กัลยาณมิตรให้แก่สมาชิกในครอบครัว ญาติสนิทมิตรสหาย ผู้ได้บังคับบัญชา เพื่อนบ้าน ตลอดจนผู้คนในชุมชนอย่างสม่ำเสมอ โดยไม่รู้สึกละอาย เบื่อหน่าย หรือหมดกำลังใจ ทั้งนี้เพราะนอกจากจะเป็นการสั่งสมบุญบารมีของเราเองแล้ว ยังเป็นการสงเคราะห์เพื่อนมนุษย์ให้มีความปลอดภัยในสังสารวัฏอีกด้วย

“

ความเคารพในพระธรรม
คือ แรงบันดาลใจที่สำคัญ
ทำให้บุคคลพากเพียรปฏิบัติ
ตามพระธรรมอยู่ทุกลมหายใจ

”

บทส่งท้าย

บุคคลใดก็ตาม ที่มีศรัทธามั่นในคุณของพระธรรมดังกล่าวแล้ว และได้ปฏิบัติตนดังที่พรรณนามาทั้งหมดนี้ ย่อมเชื่อว่าเป็นผู้มีความเคารพในพระธรรมและเพื่อให้เข้าใจความเคารพในพระธรรมทั้งภาคปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ รวมทั้งการเทศน์สอนชัดเจนยิ่งขึ้น จึงขออาราธนาพระธรรมเทศนา เรื่อง **การวาทิกถา**^{๒๖} ของพระเดชพระคุณพระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร) หลวงปู่วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ พระผู้ปราบมาร มาแสดง ณ ที่นี้

โดยในเบื้องต้นของพระธรรมเทศนา พระเดชพระคุณหลวงปู่ได้แสดงธรรมภาคปริยัติเฉกเช่นทั่วไป แต่เมื่อครั้งเข้าสู่พระธรรมในภาคปฏิบัติ ท่านจะหลับตาเจริญสมาธิภาวนาควบคู่ไปกับการแสดงธรรม ทำให้เกิดความลุ่มลึก หนักแน่นไปตามลำดับ ๆ ทั้งเบื้องต้น ท่ามกลาง และเบื้องปลาย ส่วนผู้ฟังธรรมก็ได้นั่งหลับตาเจริญสมาธิภาวนา น้อมใจไปในพระธรรมเทศนาฟังธรรมไปพร้อม ๆ กัน เมื่อจบพระธรรมเทศนา ได้ปรากฏผู้เข้าถึงดวงธรรมบ้าง องค์พระบ้าง ตามพระธรรมเทศนาที่พระเดชพระคุณหลวงปู่ได้แสดงไว้ มีเนื้อความดังต่อไปนี้

^{๒๖} มรดกธรรม พระธรรมเทศนา ๒๙ กัณฑ์ของพระมงคลเทพมุนี กัณฑ์ที่ ๑๑ การวาทิกถา

คารวาทิกถา

๑๐ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๙๗

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส (๓ หน)

เย จ อติตา สมพุทฺธา

เย จ พุทฺธา อนาคตา

โย เจตฺรหิ สมพุทฺโธ

พหุณฺนํ โสภนาสนโน

สพฺเพ สทฺธมฺมครุโน

วิหรีสุ วิหาติ จ

อถาปิ วิหรีสุสนฺติ

เอสา พุทฺธาน รมมตา

ตสฺมา หิ อตฺตกาเมน

มหตฺตมภิกฺขตา

สทฺธมฺโม ครุภาตพุโ

สรํ พุทฺธาน สาสนฺนติ ฯ

ณ บัดนี้ อาตมภาพจักได้แสดงธรรมิกถา เฉลิมเพิ่มเติมศรัทธาของท่านทั้งหลาย ทั้งศุภศีลและบรรพชิต บรรดามาสโมสรในสถานที่นี้ทุกถ้วนหน้า ล้วนประกอบด้วยสวณเจตนา ใครเพื่อจะฟังพระสัทธรรมเทศนา

ก็ ณ บัดนี้อตมจะได้นำแสดงในเรื่อง การวาทิกถา วาจาเครื่องกล่าวปรารภถึงความเคารพในพระธรรมเป็นข้อใหญ่ใจความสำคัญเรื่องนี้เป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ทุก ๆ พระองค์ ย่อมเป็นแบบเดียวกันหมด **ปรากฏว่าพระพุทธเจ้าที่จะเคารพสิ่งอื่นไม่มี นอกจากพระธรรมแล้ว พระพุทธเจ้าเคารพพระธรรมอย่างเดียว** คือเมื่อได้ตรัสรู้แก่พระปรมาภิเชกสัมโพธิญาณแล้ว พระองค์ตั้งพระทัยแน่วแน่ สิ่งอื่นนอกจากพระธรรมที่ตถาคตจะเคารพนั้นไม่มี ประเพณีพระพุทธเจ้าแต่ก่อน ๆ ก็แบบเดียวกัน เมื่อได้ตรัสรู้แก่พระปรมาภิเชกสัมโพธิญาณแล้ว ก็เคารพพระธรรมอย่างเดียวเท่านั้น

การเคารพต่อพระธรรมเราต้องเข้าใจเสียให้ชัด วันนี้จะชี้แจงแสดงให้แจ่มแจ้งว่า การเคารพทำท่าไหนอย่างไรกัน ความเคารพของเราท่านทั้งหลายในบัดนี้ซึ่งปรากฏอยู่เมื่อเด็ก ๆ เล็ก ๆ ก็เคารพต่อพ่อแม่ เพราะได้นมจากพ่อแม่เลี้ยงอุปการให้เป็นไปหายหิว เคารพต่อพ่อแม่ก็เพื่อจะกินนมเท่านั้นเอง ยังไม่รู้เรื่องเดียงสาอันใด เคารพแม่จะรับนมเท่านั้น ครั้นเจริญวัยวัฒนาเป็นลำดับ อยากได้ผ้าเครื่องนุ่งห่ม พ่อแม่ให้ก็เคารพพ่อแม่อีก เมื่อพ่อแม่ให้ผ้าเครื่องนุ่งห่มก็เคารพ เพราะอยากได้ผ้าเครื่องนุ่งห่มเท่านั้นจึงได้เคารพ

ครั้นเจริญวัยวัฒนาเป็นลำดับขึ้นไป การอยากได้มันก็มาก ออกไป อาหารเครื่องเลี้ยงท้องอีก อยากได้อาหารเครื่องเลี้ยงท้องหิว ได้จากพ่อแม่ หิวเวลาใดก็เครพพ่อแม่อีก เครพเพื่อจะกินอาหาร เท่านั้น ไม่ได้เครพเรื่องอื่น แล้วก็ต่อมาจะต้องการสิ่งใด เจริญวัย วัฒนาเป็นลำดับ ต่างว่าเด็กหญิงเด็กชายมีนิสัยคืออยากจะทำอะไรเรียน ศึกษา ก็ต้องอ้อนวอนพ่อแม่ เครพพ่อแม่อีก เพื่อจะได้ทุนค่าเล่าเรียน ศึกษา เครพเท่านั้นไม่ได้เครพเรื่องอื่น

ครั้นเจริญวัยวัฒนาเป็นลำดับ เมื่อได้เล่าเรียนศึกษาสำเร็จแล้ว จะครองเรือน จะทำงานสมรส ก็ต้องเครพพ่อแม่อีก เอาเงินเอาทอง จากพ่อแม่ เครพเพื่อจะเอาเงินเอาทองไปแต่งงานเท่านั้น ไม่ได้เครพ เรื่องอื่น เมื่อต้องภัยได้ทุกข์ใด ๆ ก็คิดถึงพ่อแม่เพราะจะให้พ่อแม่ช่วยเหลือแก้ไข เครพพ่อแม่ก็เพื่อจะให้พ่อแม่ช่วยเหลือแก้ไข เพื่อให้ตัวเป็นสุขสบายเท่านั้น การเครพเหล่านี้ พระพุทธเจ้าก็ได้ทำมาแล้วแต่เด็ก ๆ มา เราก็ได้ทำมาแล้วแต่เด็ก ๆ การเครพเหล่านี้ เครพอย่างเด็ก ๆ ปราศจากปัญญา

เครพที่มีปัญญากัน พ่อบ้านก็เครพแม่บ้าน แม่บ้านก็เครพ พ่อบ้าน เพื่อต้องการให้มีความสุขซึ่งกันและกัน เครพต้องการให้มีความสุขนั่นเอง ต้องการเอาความสุขนั่นเอง หรือต้องภัยได้ทุกข์ใด ๆ ไม่มีใครจะช่วยเหลือ พ่อบ้านก็คิดถึงแม่บ้าน แม่บ้านก็คิดถึงพ่อบ้าน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ถ้าช่วยเหลือซึ่งกันและกันไม่ได้ก็ต้องเลิกกัน เลิก เครพกัน เลิกนับถือกัน ต้องแยกจากกัน นี่ความเครพกันเป็นอย่างนี้ การเครพเหล่านี้เป็นการเครพสามัญทั่วโลกเป็นอยู่อย่างนี้

การเคารพของพระพุทธเจ้าที่ว่าท่านเป็นผู้เคารพในพระ
สัทธรรม การเคารพทั้งหลายที่ท่านได้ผ่านมาแล้วมากน้อยเท่าใด
นอกจากเคารพในธรรมแล้วไม่ประเสริฐเลิศกว่า นี่ประเสริฐเลิศกว่า
ท่านถึงปล่อยความเคารพ วางความเคารพอื่นเสียทั้งหมด เคารพใน
พระสัทธรรมทีเดียว การเคารพในพระสัทธรรม เคารพในพระสัทธรรม
ท่านก็แนะนำวางตำรับตำราไว้ให้เป็นเนติแบบแผนของภิกษุสามเณร
อุบาสกอุบาสิกาในยุคนี้ และตั้งแต่ครั้งพุทธกาลนั้นมา จนกระทั่งถึง
บัดนี้และต่อไปในภายหน้า สมที่บาลีว่า

เย จ อติตา สมพุทธา

เย จ พุทธา อนาคตา

โย เจตริหิ สมพุทโธ

พหุหนํ โสภนาสนโน

สพเพ สหุทธมครุโน

วิหริสฺส วิหาติ จ

อถาปิ วิหริสฺสนติ

เอสา พุทธาน ธมมตา

ดังนี้ พระคาถาหนึ่ง แปลเนื้อความเป็นสยามภาษาว่า
พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้งหลายเหล่าใดที่ล่วงไปแล้ว ที่ล่วงไปแล้วด้วย
พระพุทธเจ้าทั้งหลายเหล่าใดที่จะมาในอนาคตกาลภายภาคเบื้องหน้า
ด้วย พระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์ใด ซึ่งยังความโศกของชนเป็นอัน
มากให้พินาศไป ซึ่งปรากฏอยู่ในบัดนี้ด้วย **สพเพ สหุทธมครุโน** ล้วน
เคารพสัทธรรมทั้งสิ้น **วิหริสฺส วิหาติ จ** มีอยู่แล้วด้วย มีอยู่ในบัดนี้
ด้วย แม้อันหนึ่งจะมีต่อไปในอนาคตภายภาคเบื้องหน้าด้วย ข้อนี้เป็น
ธรรมดาของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย **เอสา พุทธาน ธมมตา** ข้อนี้เป็น
ธรรมดาของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย

ตสมา หิ อตตกาเมน มหตตมกิกงขตา สทฐมโม ครุภาตพโพ
สรํ พุทธานสาสนํ เพราะเหตุนี้ บุคคลผู้อยากเป็นใหญ่ บุคคลผู้
หวังประโยชน์แก่ตน จำนงความเป็นใหญ่ ควรเคารพพระสัทธรรม
คํานี้เป็นศาสนาของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ทุก ๆ พระองค์ สืบมา
เป็นดังนี้ ให้เคารพพระสัทธรรมอันเดียวเท่านั้น

คำว่า เคารพสัทธรรม เป็นข้อที่ลึกล้ำนัก คำว่า เคารพ ทำกัน
อย่างไร ทำกันท่าไหน ทำกันไม่ถูก ภิกษุสามเณร อุบาสกอุบาสิกาทำ
ไม่ถูก ไม่ใช่เป็นของทำง่าย พระพุทธเจ้ากว่าจะเคารพพระสัทธรรม
ถูก ต้องสร้างบารมี ๔ อสงไขยแสนมหากัป ๘ อสงไขยแสนมหากัป
๑๖ อสงไขยแสนมหากัป กว่า จะทำความเคารพในพระสัทธรรมถูก
กว่าจะปลงใจลงไปเคารพในพระสัทธรรมอย่างเดียว ไม่เคารพอื่น
ต่อไป กว่าจะถูกลงไปถึงนี้ ไม่ใช่เป็นของเล็กน้อย บัดนี้เราประสบ
พบพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าบอกแล้ว เราเชื่อพระพุทธเจ้ากัน
แหละว่า จะเคารพธรรมตามเสด็จพระพุทธเจ้า เหมือนพระพุทธเจ้า
แล้วท่านย้ำไว้ในท้ายพระสูตรนี้ว่า

บุคคลผู้รักตน บุคคลผู้มุ่งหวังประโยชน์แก่ตน จำนงความ
เป็นใหญ่ ควรเคารพสัทธรรม ถ้าเคารพสัทธรรม ถึงซึ่งความเป็นใหญ่
ไม่ใช่เป็นของพอดิพอร้าย พระพุทธเจ้าท่านเคารพพระสัทธรรม ท่าน
ก็เป็นใหญ่กว่ามนุษย์ในชมพูทวีป แสนโกฏิจักรวาล อนันตจักรวาล
เป็นใหญ่กว่าหมดทั้งนั้น ท่านเคารพสัทธรรม ถ้าไม่เคารพสัทธรรม
ละก็ด้อย เป็นใหญ่กับเขาไม่ได้ ถ้าเคารพสัทธรรมละก็ไม่ด้อย เป็น
ใหญ่กับเขาได้ เราจะต้องรู้จักพระสัทธรรมและรู้จักทำเคารพ นี่เป็น
ข้อสำคัญ

“

บุคคลผู้อยากเป็นใหญ่
บุคคลผู้หวังประโยชน์แก่ตน
จានงความเป็นใหญ่
ควรเคารพพระสัทธรรม
คำนี้เป็นศาสนาของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย

”

พระสัทธรรม คืออะไร เราจะเคารพ เราจะทำท่าไหน ข้อนี้
แหละเป็นของยากนักแหละ

พระสัทธรรมนั้น ธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ ดวงใสบริสุทธิ์
เท่าฟองไข่แดงของไข่ไก่ เวลานี้อยู่กลางกายมนุษย์ ธรรมดวงนั้น
แหละ ไสบริสุทธิ์มีอยู่ในกายมนุษย์ กายมนุษย์นั้นก็ได้รับความสุข
รุ่งเรือง ผ่องใส ถ้าธรรมดวงนั้นขุ่นมืดเศร้าหมอง กายมนุษย์นั้นก็
ไม่รุ่งเรือง ไม่ผ่องใส นั้นดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ ดวงหนึ่งเท่า
ฟองไข่แดงของไข่ไก่ นี่ไม่ใช่ธรรมที่ทำให้เป็นพระพุทธเจ้า เป็นธรรมที่
ทำให้เป็นมนุษย์ แต่ว่าแบบเดียวกัน

ธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ละเอียด ตั้งอยู่ศูนย์กลางกาย
มนุษย์ละเอียดนั้น ๒ เท่าฟองไข่แดงของไข่ไก่ ใสดุจเดียวกัน ใสหนักขึ้น
ไป

ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายทิพย์ ๓ เท่าฟองไข่แดงของไข่ไก่ กลม
รอบตัวแบบเดียวกัน

ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายทิพย์ละเอียด ๔ เท่าฟองไข่แดงของ
ไข่ไก่ ใหญ่ขึ้นไปเป็นลำดับ นี้นดวงธรรมแหละ

ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายรูปพรหม ๕ เท่าฟองไข่แดงของไข่
ไก่ กลมรอบตัว นี้นดวงธรรมแหละ

ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายรูปพรหมละเอียด ๖ เท่าฟองไข่แดง
ของไข่ไก่

ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายรูปพรหมใสหนักขึ้นไป ๗ เท้าฟอง
ไข่แดงของไก่

ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายรูปพรหมละเอียด ๘ เท้าฟองไข่
แดงของไก่นั้นแหละ นี่รู้จักธรรม ดวงธรรมนั้นแหละ ธรรมอื่นจากนี้
ไม่มี นี่แหละดวงธรรมแหละ บอกตรงแหละ ดวงธรรมนั้นแหละ

ที่นี้ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายธรรม วัดผ่าเส้นศูนย์กลางเท่า
หน้าตักของกายธรรม กายธรรมหน้าตักเท่าไหน ดวงธรรมที่ทำให้
เป็นกายธรรมก็วัดผ่าเส้นศูนย์กลางโตเท่านั้น กลมรอบตัว ดวงธรรม
ที่ทำให้เป็นกายธรรมละเอียด วัดผ่าเส้นศูนย์กลาง ๕ วา กลมรอบตัว
เท่ากัน

ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายพระโสดา วัดผ่าเส้นศูนย์กลาง ๕ วา
กลมรอบตัว

ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายพระโสดาละเอียด วัดผ่าเส้น
ศูนย์กลาง ๑๐ วา กลมรอบตัว

ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายพระสกทาคา วัดผ่าเส้นศูนย์กลาง
๑๐ วา กลมรอบตัว

ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายพระสกทาคาละเอียด วัดผ่าเส้น
ศูนย์กลาง ๑๕ วา กลมรอบตัว

ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายพระอนาคา วัดผ่าเส้นศูนย์กลาง
๑๕ วา กลมรอบตัว

ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายพระอนาคาละเอียด วัดผ่าเส้น
ศูนย์กลาง ๒๐ วา กลมรอบตัว

ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายพระอรหันต์ วัดผ่าเส้นศูนย์กลาง ๒๐ วา
กลมรอบตัว นี่พระพุทธเจ้านี้

ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายพระอรหันต์ละเอียด วัดผ่าเส้น
ศูนย์กลางโตหนักขึ้นไป นี่แค่ ๒๐ วา นี่ดวงธรรมที่ทำให้เป็น
พระพุทธเจ้า ที่พระพุทธเจ้าสำเร็จดวงเท่านี้

ที่พระพุทธเจ้าท่านเคารพพระสัทธรรม ท่านทำท่าไหนละ
ท่านจะอย่างไรจึงจะเรียกว่าเคารพพระสัทธรรม เราจะเคารพบ้าง
จะเอาพระพุทธเจ้าเป็นตัวอย่าง เราจะเคารพบ้าง พระพุทธเจ้าท่าน
ไม่ได้ทำท่าไหน ท่านเอาใจของท่านนั้นแหละหยุดไปที่ศูนย์กลาง
ดวงธรรมที่ทำให้เป็นธรรมกายของท่าน ท่านหยุดขึ้นไปตั้งแต่กาย
มนุษย์นี้ที่แสดงไปแล้ว หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกาย
มนุษย์ เป็นลำดับขึ้นไป เข้าถึงกลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์
ละเอียด กายทิพย์ กายทิพย์ละเอียด กายรูปพรหม รูปพรหมละเอียด
กายอรูปพรหม อรูปพรหมละเอียด กายธรรม กายธรรมละเอียด โสดา
โสดาละเอียด สกทาคา สกทาคาละเอียด อนาคา อนาคาละเอียด
พระอรหันต์ พระอรหันต์ละเอียด เข้าถึงพระอรหันต์โน้น พอถึงพระอรหันต์แล้ว
ใจท่านติดอยู่กับดวงธรรมที่ทำให้เป็นพระอรหันต์ ไม่ถอนเลยทีเดียว
ติดแน่นทีเดียว ติดอยู่กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นพระอรหันต์นั้น ติด
อยู่กลางดวงธรรมนั้นแหละ ไม่คลาดเคลื่อน ละถอนไปไหนก็ไม่ไป
ติดอยู่นั้นแหละ ติดแน่นทีเดียว

เมื่อติดแน่นแล้ว ท่านก็สอดส่องมองดูทีเดียว ว่าประเพณีของ
พระพุทธเจ้า เมื่อได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าแล้วนับถืออะไร เคารพ
อะไร เคารพอะไรบ้าง ไปดูหมด ไปดูตลอดหมด ทุกพระองค์เหมือน
กันหมด แบบเดียวกันหมด ใจของท่านมาติดอยู่ศูนย์กลางดวงธรรม
ที่ทำให้เป็นพระพุทธเจ้านี้ทั้งนั้น ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็น
พระพุทธเจ้า กำเนิดดวงธรรมที่ทำให้เป็นพระพุทธเจ้า หยุดอยู่นี่เอง
ติดแน่นไม่ถอยถอนแหละ อินทขีลุบโม เหมือนอย่างกับเสาเขื่อนปัก
อยู่ในน้ำ ถ้าลมพัดมาแต่ทิศทั้ง ๔ ทั้ง ๘ ไม่เขยื้อน หรือไมฉะนั้น
ปพพตูปโม เหมือนอย่างภูเขา ลมพัดมาแต่ทิศทั้ง ๔ ทั้ง ๘ ใจไม่
เขยื้อน แน่นเป่งเขียว แน่นกึกทีเดียว นั่นแหละใจแน่นอยู่กลางดวง
ธรรมที่ทำให้เป็นพระพุทธเจ้านั่นแหละ นั่นแหละเรียกว่า สทมมครุโน
ท่านเป็นผู้เคารพพระสัทธรรม

เมื่อท่านเห็นเช่นนั้น บัดนี้จะเคารพใคร ไม่มีแล้วที่เราจะ
เคารพ ในมนุษย์โลกทั้งหมดต่ำกว่าเราทั้งนั้น ในเทวโลก พรหมโลก
อรูปพรหมต่ำกว่าเราทั้งนั้น ตลอดไม่มีแล้วในภพทั้ง ๓ จะหาเสมอ
เราไม่มี สูงกว่าเราไม่มี เราสูงกว่าทั้งนั้น ที่เป็นอย่างเราไม่มี เราสูงกว่า
ทั้งนั้น พระองค์ก็ตั้งพระทัยวางพระทัยหยุดอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่
ทำให้เป็นธรรมกายนั่นเอง ที่เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น หยุด
นั่งอยู่กลางดวงนั้น นั่นแหละกลางดวงอย่างนั้น และสมด้วยบาลีว่า
เย จ อติตา สมพุทฺธา พระสัมพุทธเจ้าทั้งหลายเหล่าใดในอดีต ที่เป็น
ไปล่วงแล้วมาน้อยเท่าไรไม่ว่า เย จ พุทฺธา อนาคตา พระพุทธเจ้า
ทั้งหลายเหล่าใดที่จะมาในอนาคตกาลภายภาคเบื้องหน้า โย เจตริ
สมพุทฺโธ พุทฺธโน โสภนาสโน พระสัมพุทธเจ้าพระองค์ใด ซึ่งยังความ

วัดป่าอภัยสุโขทัย

โศกของมหาชนเป็นอันมากให้วินาศไป ซึ่งปรากฏอยู่ในปัจจุบันนี้ นี่
พระสิทธัตถราชกุมารองค์นี้แหละ **สพเพ สทฺธมฺมครุโน** ล้วนเคารพ
พระสัทธรรมทั้งสิ้นแบบเดียวกัน ใจหยุดอยู่แบบเดียวกันหมด ใจหยุด
อยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นพระพุทธรูปเจ้านั้นแหละ ไม่ไปอื่น
เลยแต่นิดหนึ่ง ติดแน่นเลยทีเดียว ไม่เผลอทีเดียว เรียกว่าท่านไม่
เผลอจากดวงธรรมนั้นทีเดียว นั่นแหละเรียกว่า **สทฺธมฺมครุโน** เคารพ
พระสัทธรรม

เมื่อท่านเคารพสัทธรรมแน่วหนาอยู่อย่างขนาดนี้แล้ว ไม่คลาด
เคลื่อน ท่านจึงได้เตือนพวกเราว่า **วิหริสฺสุ** พระพุทธรูปเจ้าน้อยเท่าใด
ที่มีอยู่แล้วในอดีต **วิหาติ จ** พระพุทธรูปเจ้าที่มีอยู่ในปัจจุบันนี้ **อถาปิ**
วิหริสฺสณฺติ อนึ่ง พระพุทธรูปเจ้าที่จะมีในอนาคตกาลภายภาคเบื้องหน้า
ต่อไป **เอสา พุทฺธาน ธมฺมตา** ข้อนี้เป็นธรรมดาของพระพุทธรูปเจ้า
ทั้งหลายต้องใจติดอย่างนี้แบบเดียวกัน

บัดนี้เราเป็นมนุษย์ เราจะต้องปฏิบัติแบบนี้ ภิกษุจะต้องปฏิบัติ
แบบนี้ เป็นสามเณรก็ต้องปฏิบัติแบบนี้ เป็นอุบาสกอุบาสิกาจะ
ต้องปฏิบัติแบบนี้ทั้งหมด ก็บัดนี้ใจเราไม่ติดจะทำอย่างไรรู้กัน พร้า
เสียหมดแล้ว ไม่ติดอยู่กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ เราจะ
ทำอย่างไรรู้กัน นี่แน่ไม่ติดอย่างนี้ เรียกว่าไม่ถูกตามความประสงค์ของ
พระพุทธรูปเจ้า พระอรหันต์ ถ้าว่าใจไปติดอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้
เป็นกายมนุษย์ เหมือนอย่างกับท่านติดอย่างนั้นละก็ ก็ถูกเป้าหมาย
ใจดำของพุทธศาสนาทีเดียว

เราจะต้องแก้ไขใจของเราให้ติดอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ เห็น จำ คิด รู้ มันแตก ไม่เข้าไปติดอยู่ตรงนั้น เราจะแก้ไขให้ติดมันก็ไม่ติด มันติดเสียข้างอื่น เช่น เราจะพึงธรรมสักครูหนึ่งให้ติด ให้มันหยุด มันไม่หยุด เทียวพรวดไปเสียหมด โนอน นอนอยู่นี้แหละจะเทศน์ก็ดี โนอนหลับไปนอน จะพึงธรรมก็ดี โนอนหลับไปบ้านไปช่องไปห้วงว้าวห้วงควาย ไปหาอะไรมีอะไรไปนอน ไปตลาด ไปถนนหนทางไปนอน มันพรวดไปเสียอย่างนั้น มันไม่ติดอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ มันก็เป็นใหญ่ไม่ได้ มันใหญ่ไม่ได้ มันไม่ถูกเป้าหมายใจดำ

ที่จะเป็นใหญ่ได้ใจมันต้องแข็ง ต้องติดอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ ถ้าติดอยู่ได้เช่นนั้น ภิกษุหรือสามเณรติดอยู่ได้เช่นนั้นละก็ จะเป็นภิกษุที่เป็นใหญ่ จะเป็นสามเณรที่เป็นใหญ่ ถ้าเป็นอุบาสกอุบาสิกาเล่า ถ้าใจไปติดอยู่ตรงนั้นละก็ จะเป็นอุบาสกอุบาสิกาที่เป็นใหญ่ แต่ว่าเขาทำกันติดได้มีนะ ในวัดปากน้ำเขาทำติดได้กันมากทีเดียวแหละ

ติดอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ พอติดอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ไม่หลุดแหละ ก็ไม่เข้าเท่าไรหรอก ติดอยู่กลางนั้นแหละ ติดอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ละก็ กลางของกลาง ๆๆ พอหยุดได้ก็ กลางของกลาง ๆๆๆ อยู่ นั้นแหละ พอถูกส่วนเข้าถึงดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ละเอียด หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ละเอียด ก็เข้ากลางหยุดอีกนั้นแหละ กลางของกลาง ๆๆๆ ก็เข้าถึงดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายทิพย์

พอเข้าถึงดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายทิพย์ ก็เข้าถึงกลางของกลาง
ๆๆๆ ที่ใจหยุดนั้นแหละ จะเข้าถึงดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายทิพย์
ละเอียด

แต่พอเข้าถึงดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายทิพย์ละเอียดใจก็หยุด
เข้าถึงกลางของกลางที่หยุดนั้นแหละ กลางของกลาง ง่ายๆๆ ที่เดียว จะ
เข้าถึงดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายรูปพรหม

เข้าถึงดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายรูปพรหม แล้วหยุดอยู่กลาง
ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายรูปพรหม ก็เข้าถึงกลางของหยุดอีก กลางของ
กลาง ง่ายๆๆ หนักเข้าก็จะเข้าถึงดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายรูปพรหม
ละเอียด

เมื่อใจเข้าถึงดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายรูปพรหมละเอียดแล้ว
พอหยุดแล้วเข้าถึงกลางของกลางที่ใจหยุดนั้นแหละ กลางของกลาง ง่ายๆๆ
ก็จะเข้าถึงดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายอรูปพรหม

เมื่อเข้าถึงดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายอรูปพรหมแล้วใจก็หยุด
ก็เข้าถึงกลางของใจหยุดนั้นแหละ กลางของกลาง ง่ายๆๆ จะเข้าถึงดวงธรรม
ที่ทำให้เป็นกายอรูปพรหมละเอียด

พอเข้าถึงดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายอรูปพรหมละเอียดแล้ว ใจ
ก็หยุดอยู่กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายอรูปพรหมละเอียดนั้นแหละ
เข้าถึงกลางของกลาง ง่ายๆๆ หนักเข้าก็จะเข้าถึงดวงธรรมที่ทำให้เป็น
กายธรรม ใจก็หยุดอยู่กลางของหยุดอีกนั้นแหละ กลางของกลาง ง่ายๆๆ
จะเข้าถึงดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายธรรมละเอียด

แล้วหยุดอยู่กลางของหยุดนี้แหละ กลางของกลาง ๆ ๆ ๆ จะเข้าถึงดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายพระโสดา พอเข้าถึงดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายพระโสดาแล้ว หยุดอยู่กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายพระโสดา กลางของหยุดนั้นแหละ กลางของกลาง ๆ ๆ ๆ จะเข้าถึงดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายพระโสดาละเอียด

เข้าถึงดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายพระโสดาละเอียดแล้ว หยุดอยู่กลางหยุดนั้น กลางของกลาง ๆ ๆ ๆ จะเข้าถึงดวงธรรมที่ทำให้เป็นพระสกทาคา เข้าถึงดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายพระสกทาคาแล้ว หยุดอยู่กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นพระสกทาคา เข้ากลางของใจที่หยุด กลางของกลาง ๆ ๆ ๆ จะเข้าถึงดวงธรรมที่ทำให้เป็นพระสกทาคาละเอียดที่เดียวกัน อยู่กลางกายมนุษย์นี้แหละ ไม่ได้ไปที่อื่น

หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นพระสกทาคาละเอียดแล้ว เข้ากลางของใจที่หยุด และกลางของกลาง ๆ ๆ ๆ ๆ จะเข้าถึงดวงธรรมที่ทำให้เป็นพระอนาคา เข้าถึงดวงธรรมที่ทำให้เป็นพระอนาคาแล้ว หยุดอยู่กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นพระอนาคา พอหยุดแล้วเข้ากลางของใจที่หยุดนั้น กลางของกลาง ๆ ๆ ๆ จะเข้าถึงดวงธรรมที่ทำให้เป็นพระอนาคาละเอียด

เข้าถึงดวงธรรม ที่ทำให้เป็นพระอนาคาละเอียดแล้ว หยุดอยู่กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นพระอนาคาละเอียด กลางของกลาง ๆ ๆ ๆ หนักเข้าจะเข้าถึงกายพระอรหันต์ เป็นตัวพระพุทธเจ้าทีเดียว

เมื่อถึงกายพระอรหันต์แล้ว หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายพระอรหันต์นั้น กลางของกลาง ๆๆๆ ไม่มีไปไหนละ เข้าถึงกายธรรมของ**พระอรหันต์ละเอียด** ก็กลางของกลางนั้นแหละ กลางของกลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นพระอรหันต์ละเอียดนั้นแหละ กลางของกลาง ๆๆๆ ตั้งแต่เป็นพระพุทธเจ้าแล้วไม่ได้ถอยจากการหยุดเลย กลางของกลางอย่างนี้เรื่อยไป ท่านจึงถึงซึ่งความเป็นใหญ่ เราต้องไหว้บูชาท่านขนาดนี้ เราก็ต้องเดินแบบนี้ซิ เป็นภิกษุสามเณร อุบาสกอุบาสิกา ในพุทธศาสนาเดินแบบนี้ไม่ได้ ก็ใช้ไม่ได้ ไม่ถูก ไม่ถูกเป้าหมายใจดำ ไม่เคารพพระพุทเจ้า ไม่นับถือพระพุทเจ้า ไม่บูชาพระพุทเจ้า

ท่านถึงได้กล่าวเป็นบทไว้ว่า คำที่เรียกว่า **ธรรม** คือ **ทำดี ไม่ใช่ทำชั่ว** ท่านยกเป็นคำรับตำราไว้ว่า **น หิ ธมโม อธมโม จ อุโภ สมวิปากิโน อธมโม นิรยํ เนติ ธมโม ปาเปติ สุกตํ อุโภ สภาวา** สภาทั้งสอง **ธมโม จ** คือธรรมด้วย **อธมโม จ** คือไม่ใช่ธรรมด้วย มีผลไม่เสมอกัน หากมีผลเสมอกันไม่ **อธมโม นิรยํ เนติ** อธรรมที่ไม่ใช่ธรรม ย่อมนำสัตว์ไปสู่นรก **ธมโม ปาเปติ สุกตํ** สิ่งที่เป็นธรรม สภาที่เป็นธรรม ยังสัตว์ให้ถึงซึ่งสุคติ ไม่เหมือนกันอย่างนี้

เมื่อรู้จักสภาที่ไม่เป็นธรรม ถ้าว่าเราอยู่เสียกับธรรมเช่นนี้แล้ว สภาที่ไม่เป็นธรรมก็ไม่เข้ามาเจือปนได้ ไม่สามารถทำอะไรกับเราได้ เราอยู่เสียกับธรรมเรื่อยไป ไม่ออกจากธรรม ไม่ถอนจากธรรมทีเดียว สภาที่ไม่ใช่ธรรมก็มาทำอะไรไม่ได้ สิ่งที่เป็นบาปอกุศลที่เป็นชั่วร้ายมาทำอะไรไม่ได้ เราอยู่กับธรรมเรื่อยไป อยู่กับฝ่ายดีฝ่ายเดียว เมื่ออยู่ฝ่ายดีฝ่ายเดียว แดกกายทำลายขันธ กายก็ไม่มีเสีย วาจาก็ไม่มี

เสียใจก็ไม่มีเสีย เมื่อแตกกายทำลายขันธ ก็มีสวรรค์เป็นที่ไปในเบื้องหน้า นรกไม่มีทีเดียว นี่ขันต่ำไม่ไปนรกทีเดียว เมื่อรู้จักหลักอันนี้ต้องปฏิบัติให้ถูกส่วน ให้ถูกในธรรมอยู่เสมอ อย่าเอาใจไปวางที่อื่น ให้จรดอยู่กลางดวงธรรม วางอยู่กลางดวงธรรมเสมอไป เรื่องนี้พระจอมไตรเมื่อมีพระชนม์อยู่ก็สอนอย่างนั้น ถึงแม้จะเสด็จดับขันธปรินิพพานไปแล้ว ก็โอวาทของพระองค์ก็ยังทรงปรากฏอยู่ว่า

อุกาสโย ปน ภิกขุ ธมมานุธมมปฏิปโน วิหริติ สามิจิปฏิปโน
อนุธมมจารี โส ตถาคตํ สกฺกโรติ ครุฑโรติ มาเนติ ปุเชติ **ปรมา**
ปุชาย ปฏิปตฺติปุชาย ว่า เราขอโอกาส ภิกษุผู้ศึกษาในธรรมวินัยรูปใด **ธมมานุธมมปฏิปโน** ปฏิบัติธรรมตามธรรม ปฏิบัติธรรมตามธรรมนั้น ได้แก่ใจหยุดอยู่กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์แล้ว ก็ให้เข้าถึงดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ละเอียด กายทิพย์ กายทิพย์ละเอียด กายรูปพรหม กายรูปพรหมละเอียด กายอรุปรหม กายอรุปรหมละเอียด กายธรรม กายธรรมละเอียด โสตา โสตาละเอียด สกทาคา สกทาคาละเอียด อนาคา อนาคาละเอียด อรหัต อรหัตละเอียด ก็ปฏิบัติตามธรรมอย่างนี้ **ธมมานุธมมปฏิปโน** ปฏิบัติตามธรรมอย่างนี้ **สามิจิปฏิปโน** ปฏิบัติชอบยิ่งให้ชอบหนักขึ้นไป ยิ่งหนักขึ้นไปไม่ถอยกลับ เหมือนพระบรมศาสดาดังนั้น ให้เป็นตัวอย่างดั่งนั้น **อนุธมมจารี** ประพฤติธรรมไม่ขาดสาย **อนุธมมจารี** ประพฤติตามธรรมไม่ให้หลีกเลียง ไม่ให้หลีกเลียงจากธรรมไปได้ ให้ตรงศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายตลอดไป นี่เรียกว่า **อนุธมมจารี โส ภิกขุ** ผู้ศึกษาในธรรมวินัยนั้น **สกฺกโรติ** ได้ชื่อว่า สักการะ **ครุฑโรติ** ได้ชื่อว่า เคารพ **มานะติ** ได้ชื่อว่า นับถือ **ปุเชติ** ได้ชื่อว่า

บูชา **ตถาคต** ซึ่งเราผู้ตถาคต **ปรมา ย ปุชาย ปฏิปตติปุชาย** ด้วย
ปฏิบัติบูชาเป็นอย่างยิ่ง นี่ประสงค์อย่างนี้ ให้ได้จริงอย่างนี้

นี้วัดปากน้ำเขาทำกันแล้ว มีธรรมอย่างนี้ไม่ใช่บ่อย มีจำนวน
ร้อย ทั้งภิกษุสามเณร อุบาสกอุบาสิกา แต่ว่าเขาพบของจริงขนาดนี้
เขาเพลอสติเสีย เขาไม่รู้ว่าของจริงสำคัญ เขาตันเอาใจไปใช้ทางอื่น
เสีย เขาไม่นั่งตึงหนักลงไป เข้าถึงเป็นลำดับไป เข้าถึงเป็นชั้น ๆ จน
กระทั่งถึงกายพระอรหันต์

เข้าถึงกายพระอรหันต์ เขาไม่ถอนถอยทีเดียว เขาจะเป็นพระ
อรหันต์ให้ได้ อย่างนี้ถ้าปฏิบัติอย่างนี้ละก็ นั่นแหละเคารพพระสัทธรรม
แท้ ๆ แน่วแน่แหละ **คนนั้นจะเป็นอายุพระศาสนา เป็นกำลังพระศาสนา
ทีเดียว เป็นตัวอย่างอันดีของภิกษุสามเณร อุบาสกอุบาสิกาในยุคนี้
และต่อไปในภายหน้าทีเดียว** ได้ชื่อว่าทำตนของตนให้เป็น
กระสวน เป็นเนติแบบแผนทีเดียว ไม่เสียทีที่พ่อแม่อาบน้ำป้อนข้าว
อุ้มท้องมา ไม่เสียทีเปล่า แม้จะทุนไว้ด้วยเศียรเกล้า ก็ไม่หนักเศียร
เกล้าเปล่า จะอาบน้ำป้อนข้าวก็ไม่เหนื่อยยากลำบากเปล่า ได้ผล
จริงจังอย่างนี้ เหตุนี้เราท่านทั้งหลายทั้งคฤหัสถ์และบรรพชิต อุบาสก
อุบาสิกา เมื่อรู้จักหลักอันนี้แล้ว อย่าเอาใจไปจรดอื่น ให้จรดอยู่
ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ขั้นต้น จนกระทั่งถึง
พระอรหันต์ขั้นสุดท้าย ๑๘ กายนี้ แล้วก็หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงธรรม
ที่ทำให้เป็นพระอรหันต์ อย่าถอยกลับ นั่งแน่นอยู่นั่น นั่นแหละ
ถูกเป้าหมายใจดำทางพระพุทธศาสนา

ที่ได้ชี้แจงแสดงมานี้ใน **การวินิจฉัย** เกลิมเพิ่มเติมศรัทธาของ
ภิกษุสามเณร อุบาสกอุบาสิกาทั้งหลายได้พากันมาสดับตรับฟัง
พระสัทธรรมเทศนา เห็นสภาวะปานฉะนี้ ด้วยอำนาจสัจจวาจา
ที่ได้อ้างธรรมเทศนาตั้งแต่ต้นจนจบแล้ว ขอความสุขสวัสดี จง
บังเกิดมีแก่ท่านทั้งหลายบรรดามาสโมสรในสถานที่นี้ทุกถ้วนหน้า
รัตนตยานุภาเวน ด้วยอานุภาพรัตนะทั้ง ๓ คือ พุทธรัตนะ
ธรรมรัตนะ สังฆรัตนะ สามประการนี้ จงดลบันดาลความสุขสวัสดี
ให้อุบัติบังเกิดมี เป็นปรากฏในชั้นธัญญะแห่งท่านทั้งหลายทุกถ้วน
หน้า ที่ได้ชี้แจงแสดงมาพอสมควรแก่เวลา สมมติว่ายุติธรรมิกถาโดย
อรรถนิยามความเพียงแค่นี้ **เอว** ก็มีด้วยประการฉะนี้ ฯ

“

ตั้งแต่เป็นพระพุทธเจ้าแล้ว
ไม่ได้ถอยจากการหยุดเลย
กลางของกลางอย่างนี้เรื่อยไป
เป็นภิกษุสามเณร อุบาสก อุบาสิกา
ในพุทธศาสนาเดินแบบนี้ไม่ได้ ก็ใช้ไม่ได้
ไม่ถูกเป้าหมายใจดำ
ไม่เคารพพระพุทธเจ้า
ไม่นับถือพระพุทธเจ้า
ไม่บูชาพระพุทธเจ้า

”

บรรณานุกรม

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (๒๕๓๙). พระไตรปิฎกภาษาไทย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. (๒๕๔๓). พระไตรปิฎกภาษาไทยและอรรถกถา

แปล. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.

วัดปากน้ำภาษีเจริญ และสมาคมศิษย์หลวงพ่อดาวกน้ำ. (๒๕๓๗).

มรดกธรรมของหลวงพ่อดาวกน้ำ (พระมงคลเทพมุนี).

กรุงเทพมหานคร : บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง

จำกัด (มหาชน).

T.W.Rhys Davids & William Stede. (1921 - 1925). The Pali

Text Society's Pali-English Dictionary. London : Pali

Text Society.

Franklin Edgerton. (1953). Buddhist Hybrid Sanskrit Grammar

and Dictionary Vol. II. New Haven : Yale University.

วิธีฝึกสมาธิเบื้องต้น

สมาธิ คือ ความสงบ สบาย และความรู้สึกเป็นสุขอย่างยิ่ง ที่มนุษย์สามารถสร้างขึ้นได้ด้วยตนเอง เป็นสิ่งที่พระพุทธศาสนา กำหนดเอาไว้เป็นข้อควรปฏิบัติ เพื่อการดำรงชีวิตทุกวันอย่างเป็นสุข ไม่ประมาท เต็มไปด้วยสติสัมปชัญญะและปัญญา อันเป็นเรื่อง ไม่เหลือวิสัย ทุกคนสามารถปฏิบัติได้ง่าย ๆ ดังวิธีปฏิบัติที่ **พระเดชพระคุณ พระมงคลเทพมุนี (สด จนทสโร)** หลวงปู่วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ ได้เมตตา สอนไว้ ดังนี้

๑. กราบบูชาพระรัตนตรัย เป็นการเตรียมตัวเตรียมใจให้ นุ่มนวลไว้เป็นเบื้องต้น แล้วสมาทานศีล ๕ หรือศีล ๘ เพื่อย้ำความ มั่นคงในคุณธรรมของตนเอง

๒. കുเข้าหรือนั่งพับเพียบสบาย ๆ ระลึกถึงความดี ที่ได้กระทำ แล้ว ในวันนี้ ในอดีต และที่ตั้งใจจะทำต่อไปในอนาคต จนราวกับว่า ร่างกายทั้งหมด ประกอบขึ้นด้วยธาตุแห่งคุณงามความดีล้วน ๆ

ภาพแสดงที่ตั้งจิตทั้ง ๗ ฐาน

ฐานที่ ๑ ปากช่องจมูก { หึงข้างซ้าย
ชายข้างขวา

ฐานที่ ๒ เพลาตา { หึงข้างซ้าย
ชายข้างขวา

ฐานที่ ๓ จอมประสาท

ฐานที่ ๔ ช่องเพดาน

ฐานที่ ๕ ปากช่องลำคอ

ฐานที่ ๗ ศูนย์กลางกายที่ตั้งจิตถาวร

ฐานที่ ๖ กลางท้องระดับสะดือ

๓. **นั่งขัดสมาธิ** ขาขวาทับขาซ้าย มือขวาทับมือซ้าย นิ้วชี้ของมือข้างขวาจรด นิ้วหัวแม่มือข้างซ้าย นั่งให้อยู่ในท่าที่พอดี ไม่ฝืนร่างกายมากจนเกินไป ไม่ถึงกับเกร็ง แต่อย่าให้หลังโค้งงอหลังตาพอสบายคล้ายกับกำลังพักผ่อน ไม่บีบกล้ามเนื้อตาหรือขมวดคิ้ว แล้วตั้งใจมั่น วางอารมณ์สบาย สร้างความรู้สึกให้พร้อมทั้งกายและใจว่ากำลังจะเข้าไปสู่ภาวะแห่งความสงบสบายอย่างยิ่ง

๔. **นิกกำหนดนิมิต** เป็น “ดวงแก้วกลมใส” ขนาดเท่าแก้วตาดำ ไสบริสุทธ์ ปราศจากรอยตำหนิใด ๆ ขาวใส เย็นตาเย็นใจ ดังประกายของดวงดาว ดวงแก้วกลมใสนี้เรียกว่า **บริกรรมนิมิต** นึกสบาย ๆ นึกเหมือนดวงแก้ว นั้นมานิ่งสนิทยู่ ณ ศูนย์กลางกายฐานที่๗ นึกไปภาวนาไปอย่างนุ่มนวลเป็นพุทธานุสติว่า “**สัมมา อะระหัง**” หรือค่อย ๆ น้อมนึกถึงดวงแก้วกลมใสให้ค่อย ๆ เคลื่อนเข้าสู่ศูนย์กลางกาย ตามแนวฐาน โดยเริ่มต้นตั้งแต่ ฐานที่ ๑ เป็นต้นไป น้อมนึกอย่างสบาย ๆ ใจเย็น ๆ ไปพร้อม ๆ กับคำภาวนา

อนึ่ง เมื่อนิมิตดวงแก้วกลมใสปรากฏแล้ว ณ กลางกายให้วาง
อารมณ์สบาย ๆ กับนิมิตนั้น จนเหมือนกับว่าดวงนิมิตเป็นส่วนหนึ่ง
ของอารมณ์ หากดวงนิมิตนั้นอันตรธานหายไป ก็ไม่ต้องนึกเสียดาย
ให้วางอารมณ์สบาย แล้วนิกนิมิตนั้นขึ้นมาใหม่แทนดวงเก่า หรือเมื่อ
นิมิตนั้นไปปรากฏที่อื่น ที่มีใช้ศูนย์กลางกายให้ค่อย ๆ น้อมนิมิตเข้ามา
อย่างค่อยเป็นค่อยไป ไม่มีการบังคับ และเมื่อนิมิตมาหยุดสนิท ณ
ศูนย์กลางกาย ให้วางสติลงไปยังจุดศูนย์กลางของดวงนิมิต ด้วยความ
รู้สึกคล้ายมีดวงดาวดวงเล็ก ๆ อีกดวงหนึ่งซ้อนอยู่ตรงกลางดวงนิมิต
ดวงเดิม แล้วสนใจเอาใจใส่แต่ดวงเล็ก ๆ ตรงกลางนั้นไปเรื่อย ๆ
ใจจะปรับ จนหยุดได้ถูกส่วน เกิดการตกศูนย์และเกิดดวงสว่างขึ้นมา
แทนที่ ดวงนี้เรียกว่า “**ดวงธรรม**” หรือ “**ดวงปฐมมรรค**” อันเป็น
ประตูเบื้องต้นที่จะเปิดไปสู่หนทางแห่งมรรคผลนิพพาน

การระลึกนึกถึงนิมิตสามารถทำได้ในทุกแห่งทุกที่ ทุกอิริยาบถ
ไม่ว่าจะนั่ง นอน ยืน เดิน หรือขณะทำภารกิจใด ๆ

ข้อแนะนำ คือ **ต้องทำให้สม่ำเสมอเป็นประจำ** ทำเรื่อย ๆ
ทำอย่างสบาย ๆ ไม่เร่ง ไม่บังคับ ทำได้แค่ไหน ให้พอใจแค่นั้น ซึ่งจะ
เป็นการป้องกันมิให้เกิดความอยากได้จนเกินไป จนถึงกับทำให้ใจ
ต้องสูญเสียความเป็นกลาง และเมื่อการฝึกสมาธิบังเกิดผลจนได้
“**ดวงปฐมมรรค**” ที่ใสเกินใส สวยเกินสวย ติดสนิทมั่นคงอยู่ที่
ศูนย์กลางกายแล้ว ให้หมั่นตรึงระลึกนึกถึงอยู่เสมอ

อย่างนี้แล้ว ผลแห่งสมาธิจะทำให้ชีวิตดำรงอยู่บนเส้นทางแห่งความสุข ความสำเร็จ และความไม่ประมาทได้ตลอดไป ทั้งยังจะทำให้สมาธิละเอียด ลุ่มลึกไปตามลำดับอีกด้วย

ข้อควรระวัง

๑. **อย่าใช้กำลัง** คือไม่ใช้กำลังใด ๆ ทั้งสิ้น เช่น ไม่บีบกล้ามเนื้อตาเพื่อจะให้เห็นนิมิตเร็ว ๆ ไม่เกร็งแขน ไม่เกร็งกล้ามเนื้อหน้าท้อง ไม่เกร็งตัว ฯลฯ เพราะการใช้กำลังตรงส่วนไหนของร่างกายก็ตาม จะทำให้จิตเคลื่อนจากศูนย์กลางกายไปสู่จุดนั้น

๒. **อย่าอยากเห็น** คือทำให้ใจเป็นกลาง ประคองสติมิให้เผลอจากบริกรรมภาวนาและบริกรรมนิมิต ส่วนจะเห็นนิมิตเมื่อใดนั้น อย่ากังวลถ้าถึงเวลาแล้วย่อมเห็นเอง การบังเกิดของดวงนิมิตนั้นอุปมาเสมือนการขึ้นและตกของดวงอาทิตย์เราไม่อาจเร่งเวลาได้

๓. **อย่ากังวลถึงการกำหนดลมหายใจเข้าออก** เพราะการฝึกสมาธิเพื่อให้เข้าถึงพระธรรมกายภายใน อาศัยการนึกถึง “**อาโลกสิณ**” คือกสิณแสงสว่างเป็นบาทเบื้องต้น เมื่อฝึกสมาธิจนเข้าถึงดวงปฐมมรรค แล้วฝึกสมาธิต่อไป ผ่านกายมนุษย์ละเอียด กายทิพย์ กายรูปพรหม กายอรูปพรหม จนกระทั่งเข้าถึงพระธรรมกายแล้วจึงเจริญวิปัสสนาในภายหลัง ดังนั้นจึงไม่มีความจำเป็นต้องกำหนดลมหายใจเข้าออกแต่ประการใด

**๔. เมื่อเลิกจากนั่งสมาธิแล้ว ให้ตั้งใจไว้ที่ศูนย์กลางกาย
ทีเดียวไม่ว่าจะอยู่ในอิริยาบถใดก็ตาม เช่น ยืนก็ดี เดินก็ดี นอนก็ดี
หรือนั่งก็ดีอย่าย้ายฐานที่ตั้งจิตไปไว้ที่อื่นเป็นอันขาด ให้ตั้งใจบริกรรม
ภาวนา พร้อมกับนึกถึงบริกรรมนิมิตเป็นดวงแก้วใสควบคู่กันตลอดไป**

**๕. นิมิตต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น จะต้องน้อมไปตั้งไว้ที่ศูนย์กลาง
กายทั้งหมด** ถ้านิมิตที่เกิดขึ้นแล้วหายไปก็ไม่ต้องตามหา ให้ภาวนา
ประคองใจต่อไปตามปกติ ในที่สุดเมื่อจิตสงบ นิมิตย่อมปรากฏขึ้น
ใหม่อีก

การฝึกสมาธิเบื้องต้นเท่าที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ ย่อมเป็นปัจจัยให้
เกิดความสุขได้พอสมควร เมื่อชักซ้อมปฏิบัติอยู่เสมอ ๆ ไม่ทอดทิ้ง จนได้
ดวงปฐมมรรคแล้ว ก็ให้หมั่นประคองรักษาดวงปฐมมรรคนั้นไว้ตลอด
ชีวิต ดำรงตนอยู่ในศีลธรรมอันดี ย่อมเป็นหลักประกันได้ว่า ได้ที่พึง
ของชีวิตที่ถูกต้องดีงาม ที่จะส่งผลให้เป็นผู้มีความสุขความเจริญ
ทั้งในภพชาตินี้และภพชาติหน้า

หากสามารถแนะนำต่อ ๆ กันไป ขยายไปยังเหล่านมนุษยชาติ
อย่างไม่จำกัดเชื้อชาติ ศาสนา และเผ่าพันธุ์ สันติสุขอันไพบูรณ์ที่ทุกคน
ใฝ่ฝันก็ย่อมบังเกิดขึ้นอย่างแน่นอน

ประโยชน์ของการฝึกสมาธิ

๑. ผลต่อตนเอง

๑.๑ ด้านสุขภาพจิต

☀ ส่งเสริมให้คุณภาพของใจดีขึ้น คือ ทำให้จิตใจผ่องใส สะอาด บริสุทธิ์ สงบ เยือกเย็น ปลอดโปร่ง โล่ง เบา สบาย มีความจำ และสติปัญญาดีขึ้น

☀ ส่งเสริมสมรรถภาพทางใจ ทำให้คิดอะไรได้รวดเร็ว ถูกต้องและเลือกคิดแต่ในสิ่งที่ดีเท่านั้น

๑.๒ ด้านพัฒนาบุคลิกภาพ

☀ จะเป็นผู้มีบุคลิกภาพดี กระฉับกระเฉง กระปรี้กระเปร่า มีความองอาจสง่าผ่าเผย มีผิวพรรณผ่องใส

☀ มีความมั่นคงทางอารมณ์ หนักแน่น เยือกเย็น และเชื่อมั่นในตนเอง

☀ มีมนุษยสัมพันธ์ดี วางตัวได้เหมาะสมกับกาลเทศะ เป็นผู้ที่มีเสน่ห์ เพราะไม่มักโกรธ มีความเมตตา กรุณาต่อบุคคลทั่วไป

๑.๓ ด้านชีวิตประจำวัน

☀ ช่วยให้คลายเครียด เป็นเครื่องเสริมประสิทธิภาพในการทำงาน และการศึกษาเล่าเรียน

☀ ช่วยเสริมให้มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง เพราะร่างกายกับจิตใจย่อมมีอิทธิพลต่อกัน ถ้าจิตใจเข้มแข็ง ย่อมเป็นภูมิคุ้มกันโรคภัยในตัว

๑.๔ ด้านศีลธรรมจรรยา

☀ ย่อมเป็นผู้มีสัมมาทิฐิ เชื้อกฏแห่งกรรม สามารถคุ้มครองตนให้พ้นจากความชั่วทั้งหลายได้ เป็นผู้มีความประพฤติดี เนื่องจากจิตใจดี ทำให้ความประพฤติทางกายและวาจาดี ตามไปด้วย

☀ ย่อมเป็นผู้มีความมกน้อย สันโดษ รักสงบ และมีขันติเป็นเลิศ

☀ ย่อมเป็นผู้มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว ย่อมเป็นผู้มีสัมมาคารวะและมีความอ่อนน้อมถ่อมตน

๒. ผลต่อครอบครัว

๒.๑ **ทำให้ครอบครัวมีความสุข** เพราะสมาชิกในครอบครัว เห็นประโยชน์ของการประพฤติธรรม ทุกคนตั้งมั่นอยู่ในศีล ปกครองกันด้วยธรรม เด็กเคารพผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่เมตตาเด็ก ทุกคนมีความรักใคร่สามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน

๒.๒ **ทำให้ครอบครัวมีความเจริญก้าวหน้า** เพราะสมาชิกต่างก็ทำหน้าที่ของตนโดยไม่บกพร่อง เป็นผู้ที่มีใจคอหนักแน่น เมื่อมีปัญหาครอบครัวหรือมีอุปสรรคอันใด ย่อมร่วมใจกันแก้ไขปัญหาให้ลุล่วงไปได้ด้วยดี

๓. ผลต่อสังคมและประเทศชาติ

๓.๑ **ทำให้สังคมสงบสุข** ปราศจากปัญหาอาชญากรรม และปัญหาสังคมอื่น ๆ เพราะปัญหาทั้งหลายที่เกิดขึ้นในสังคม ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการฆ่า การข่มขืน โจรผู้ร้าย การทุจริตคอร์รัปชัน ล้วนเกิดขึ้นมาจากคนที่ขาดคุณธรรม เป็นผู้มีจิตใจอ่อนแอ หวั่นไหวต่อ

อำนาจสิ่งยั่วยวนหรือกิเลสได้ง่าย ผู้ที่ฝึกสมาธิย่อมมีจิตใจเข้มแข็ง มีคุณธรรมในใจสูง ถ้าแต่ละคนในสังคม ต่างฝึกฝนอบรมใจของตนให้หนักแน่น มั่นคง ปัญหาเหล่านี้ก็จะไม่เกิดขึ้น ส่งผลให้สังคม สงบสุขได้

๓.๒ ทำให้เกิดความมีระเบียบวินัย และเกิดความประหยัด ผู้ที่ฝึกใจให้ตั้งงามด้วยการทำสมาธิอยู่เสมอ ย่อมเป็นผู้รักความมีระเบียบวินัย รักความสะอาด มีความเคารพกฎหมายบ้านเมือง ดังนั้น บ้านเมืองเราก็จะสะอาดน่าอยู่ ไม่มีคนมกง่ายทิ้งขยะลงบนพื้นถนน จะข้ามถนนก็เฉพาะตรงทางข้าม เป็นต้น เป็นเหตุให้ประเทศชาติ ไม่ต้องสิ้นเปลืองงบประมาณ เวลา และกำลังเจ้าหน้าที่ ที่จะไปใช้สำหรับแก้ปัญหที่เกิดขึ้นจากความไม่มีระเบียบวินัยของประชาชน

๓.๓ ทำให้สังคมเจริญก้าวหน้า เมื่อสมาธิในสังคมมีสุขภาพจิตดีรักความเจริญก้าวหน้า มีประสิทธิภาพในการทำงานสูง ย่อมส่งผลให้สังคมเจริญก้าวหน้าตามไปด้วย และจะสละความสุขส่วนตน ให้ความร่วมมือกับส่วนรวมอย่างเต็มที่ และถ้ามีผู้ไม่ประสงค์ดี ต่อสังคม จะมาอุปถัมภ์ให้เกิดความแตกแยก ก็จะไม่เป็นผลสำเร็จ เพราะสมาธิในสังคมเป็นผู้มีจิตใจหนักแน่นมีเหตุผล และเป็นผู้รักสงบ

๔. ผลต่อศาสนา

๔.๑ ทำให้เข้าใจพระพุทธศาสนาได้อย่างถูกต้อง และรู้ซึ่งถึงคุณค่าของพระพุทธศาสนา รวมทั้งรู้เห็นด้วยตัวเองว่า การฝึกสมาธิไม่ใช่เรื่องเหลวไหล หากแต่เป็นวิธีเดียวที่จะทำให้พ้นทุกข์เข้าสู่นิพพานได้

๔.๒ ทำให้เกิดศรัทธาตั้งมั่นในพระรัตนตรัย พร้อมทั้งเป็นทนายแก้ต่างให้กับพระศาสนาอันจะเป็นกำลังสำคัญในการเผยแผ่การปฏิบัติธรรมที่ถูกต้อง ให้แพร่หลายไปอย่างกว้างขวาง

๔.๓ เป็นการสืบอายุพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองตลอดไป เพราะตราบใดที่พุทธศาสนิกชนยังสนใจปฏิบัติธรรม เจริญภาวนาอยู่ พระพุทธศาสนาก็จะเจริญรุ่งเรืองอยู่ตราบนั้น

๔.๔ จะเป็นกำลังส่งเสริมทะนุบำรุงศาสนา โดยเมื่อเข้าใจซาบซึ้งถึงประโยชน์ของการปฏิบัติธรรมด้วยตนเองแล้ว ย่อมจะชักชวนผู้อื่นให้ทำทาน รักษาศีล เจริญภาวนาตามไปด้วย และเมื่อใดที่ทุกคนในสังคมตั้งใจปฏิบัติธรรม ทำทาน รักษาศีล และเจริญภาวนา เมื่อนั้นย่อมเป็นที่หวังได้ว่า สันติสุขที่แท้จริงก็จะบังเกิดขึ้นอย่างแน่นอน

“

สมาธิ คือ ความสงบ สบาย
และความรู้สึกเป็นสุขอย่างยิ่ง
ที่มนุษย์สามารถสร้างขึ้นได้ด้วยตนเอง
เพื่อการดำรงชีวิตทุกวันอย่างเป็นสุข
ไม่ประมาท เต็มเปี่ยมด้วยสติและปัญญา

”

ที่สุดแห่งธรรม ถึงได้ด้วยความเคารพ

ตอน ธรรมคารวตา

พระเมตต์จ ทตตชีโว

เลขมาตรฐานสากลประจำหนังสือ ISBN 978-616-8188-07-1

ที่ปรึกษา	พระมหาสมเกียรติ วรยโส (ป.ธ. ๙) พระครูสังฆรักษ์อนุรักษ์ โสตุถิโก อาจารย์สุวณีย์ ศรีโสภา	พระมหาพงศ์ศักดิ์ จาโนโย, ดร. ผศ.ดร.สมสุดา ผู้พัฒน์
คณะผู้จัดทำ	พระพิสุทธิ์ จานสุโข พระชาญณรงค์ ปคุณธมโม ปิยนุช นิमितยงสกุล สุธิดา จินดาภิจนกุล จรีรัตน์ พัสตุธาร ธารรัตน์ อินทรเสนา	พระภัทรพงษ์ เหมภทโท ไพบูลย์ สืบสาย ขวัญจิตต์ จิตสินธุ สิริวรรณ อนันต์สุขสกุล ชนิดา ชัมเจริญ ทีมวิชาการอุปาสิกา รุ่น ๒๒
ออกแบบปกและรูปเล่ม	ลิต์ณกรณ์ ธนลลินธรณ์	นันทิยา แสงจันทร์
ภาพประกอบ	สถาบันพุทธศิลป์แห่งโลก	ศูนย์ภาพนิ่ง
พิมพ์ครั้งแรก	วันวิสาขบูชา ที่ ๑๘ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๒	
จำนวนพิมพ์	๑๐,๐๐๐ เล่ม	
ลิขสิทธิ์	มูลนิธิธรรมกาย	
จัดพิมพ์โดย	กองวิชาการ อาศรมบัณฑิต มูลนิธิธรรมกาย	
พิมพ์ที่	บริษัท รุ่งศิลป์การพิมพ์ (๑๙๗๗) จำกัด	

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

National Library of Thailand Cataloging in Publication Data

พระเมตต์จ ทตตชีโว.

ที่สุดแห่งธรรมถึงได้ด้วยความเคารพ ๒ ตอน ธรรมคารวตา.-- ปทุมธานี : กองวิชาการ อาศรมบัณฑิต
มูลนิธิธรรมกาย, 2562. 150 หน้า.

- พุทธศาสนา. 2. พระพุทธเจ้า. I. ชื่อเรื่อง.

294.3

ISBN 978-616-8188-07-1

